

**ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР СУМ, АР НАЙМГАНЫ ДУНД
ХЭСЭГТ ОРШИХ АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН 2022 ОНД
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН**

/ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР: MV-005028 /

/ АЖ АХУЙ НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 6195598 /

Хянасан:

БОАЖЯ-ны ХБОБНУГ-ын шинжээч...../ /

Төв аймгийн Байгаль орчин, аялал жуучлалын

газрын мэргэжилтэн...../ С.Эрдэнэцогт /

Биелэлтийг тайлагнасан:

“Хаан булаг интернэйшнл ” ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал ...../С.Идэр /

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ийн байгаль орчны мэргэжилтэн...../ Э.Намсрай /

ГАРЧИГ

1. ОРШИЛ	7
2. ТУХАЙН ОНЫ УУЛЫН АЖЛЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	9
3. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ	10
3.1 Агаар	10
3.2 Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөц	15
3.3 Хөрсөн бүрхэвч.....	17
3.4 Ургамлан нөмрөг	19
3.5 Амьтны аймаг.....	21
4. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	23
4.1 Техникийн нөхөн сэргээлт.....	23
4.2 Биологийн нөхөн сэргээлт	26
5. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	33
5.1 “Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн” ний хүрээнд 5555 ширхэг мод тарих.....	33
5.2 Дүйцүүлэн хамгаалах ажил	37
6. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	39
7. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	39
7.1 Археологийн дурсгал	39
7.2 Палеонтологийн дурсгал.....	39
8. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	39
9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	45
9.1 Ахуйн хог хаягдал	45
9.2 Шингэн хог хаягдал.....	48
9.3 Аюултай хог хаягдал.....	49
10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ	51
10.1 АГААРЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ.....	51
10.2 ХӨРСНИЙ БОХИРДЛЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ.....	52
10.3 УУРХАЙН УСНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ.....	53
11. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ.....	55
12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	57
13. ДҮГНЭЛТ.....	59

ЗУРГЫН ЖАГСААЛТ

Зураг.1 Усалгааны ерөнхий хуваарь.....	10
Зураг.2 Зам талбай усалж байгаа зураг.....	11
Зураг.3 Тээврийн замд эфелээр дэвсэлт хийж, автогрейдерээр тэгшлэв.	11
Зураг.4 Хурдны хязгаар тогтоосон тэмдгүүд.....	12
Зураг.5 Засвар, уулын хэсгийн тэмдэгжүүлэлт	13
Зураг.6 Бусад анхааруулсан тэмдгүүд.....	13
Зураг.7 Нийт давтагдсан тоогоор 2223 удаа засвар үйлчилгээ хийгдсэн байна.....	14
Зураг.8 Нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, хордлого тайлах бүтээгдэхүүн	14
Зураг.9 Ус цэвэршүүлэх шүүлтүүр.....	16
Зураг.10 Шимт хөрсний овоолго	17
Зураг.11 Уурхайн засварын хэсэг.....	17
Зураг.12 Хаягдал тос түр хадгалах цэг, Нефтийн бүтээгдэхүүн асгарсан тохиолдолд авах арга хэмжээ	18
Зураг.13 Spill kit / Асгаралт шингээгч /.....	18
Зураг.14 2019 оны 5 сар.....	19
Зураг.15 2022 оны 7 сар.....	19
Зураг.16 Тосгоны ногоон байгууламж	20
Зураг.17 Сургалтад хамрагдсан ажилчид, ан амьтан агнах хориотой тэмдэг.....	21
Зураг.18 Хашаа хамгаалалт хийсэн байдал	22
Зураг.19 Техникийн нөхөн сэргээлт хийхээс өмнөх үеийн зураг 2022 оны 4 сар	24
Зураг.20 Техникийн нөхөн сэргээлт дотоод овоолгоор нөхөн дүүргэлтийн ажил 6 сар..	24
Зураг.21 Техникийн нөхөн сэргээлт дотоод овоолгоор нөхөн дүүргэлтийн ажил 8	25
Зураг.22 Техникийн нөхөн сэргээлт дууссаны дараа хэлбэржүүлэлтийн ажил 10 сар....	25
Зураг.23 5 үрийн холимог Ерхөг, Судан Sorghum /sudanensis/, Согоовор /Bromopsis inermis/ Ботууль /Festuca/, Овьёос /Ovis ammon биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглав.	27
Зураг.24 Нийт 1450 кг олон наст ургамлын үрээр газар тариалангийн силк ашиглан тарилт хийгдэв	27
Зураг.25 Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбайн чулуу түүх, цэвэрлэгээний ажил хийгдэв.2022 оны 5.....	28
Зураг.26 10 га талбайд John deer трактораар 15 см-ийн мөр хоорондын зайтайгаар 4-5 см-ийн гүнд 2022 оны 6 сарын 25-27 нд тарилт хийв.....	28
Зураг.27 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхээс өмнөх байдал. 5 сар.....	29
Зураг.28 Биологийн нөхөн сэргээлт ургалтын байдал 8 сар	29
Зураг.29 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнөх ба дараах үеийн фото зураг 6 ба.....	30
Зураг.30 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнөх ба дараах үеийн фото зураг 6 ба 9 сар	30

Зураг.31 Тарилт хийхээс өмнө 6 сарын 25	31
Зураг.32 Биологийн нөхөн сэргээлт ургалтын байдал 8 сарын 25.....	31
Зураг.33 Биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайгаа хамгаалж 2100 м урт бэлчээрийн тороор хаашаалав.	32
Зураг.34 Мод тарилтын бэлтгэл ажил 5 га талбай 2022 оны 4 сар.....	33
Зураг.35 Хаврын мод тарилт 5 сарын 22 нд хийгдэв.....	34
Зураг.36 3 га талбай дуслын усалгааны систем суурилуулж ашиглалтад оруулав.....	34
Зураг.37 Улиас, чацаргана 5 сарын 21 ургалтын байдал.....	35
Зураг.38 Улиас, чацаргана 9 сарын 1 ургалтын байдал.....	35
Зураг.39 Намрын мод тарилт хийж цэнэг усалгаа хийгдэв. 2022 оны 10 сар 16.....	36
Зураг.40 Техникийн нөхөн сэргээлт 5 га талбайн ажил эхлэхийн өмнөх зураг 7 сар.....	37
Зураг.41 Техникийн нөхөн сэргээлт 5 га талбайн ажил хийгдэж байгаа зураг 8 сар.....	37
Зураг.42 5 га техникийн нөхөн сэргээлт хийсний дараа.....	38
Зураг.43 5 га талбайн харьцуулсан зураг	38
Зураг.44 Уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангийн сургалт	40
Зураг.45 Уурхайн итс болон хаягдал тос хадгалаах танк	41
Зураг.46 Уурхайн ШТС болон шатахуун түгээгүүрийн машин.....	41
Зураг.47 Эрүүл мэндийн үзлэг оношилгоо.....	42
Зураг.48 Ажилчдад ХАЛМ-ын сургалт оров.	42
Зураг.49 ХАЛМ-ын аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа	43
Зураг.50 Хөдөлмөр хамгааллийн хувцас	43
Зураг.51 Уурхайн аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмын эмхэтгэлүүд.....	44
Зураг.52 Ахуйн хог хаягдал ангилан ялгах сав	45
Зураг.53 Хатуу хог хаягдал түр хадгалах, ангилан ялгах байр.....	45
Зураг.54 Дахин боловсруулах хог хаягдлаа хоёрдогч түүхий эд авдаг газар нийлүүлэв ...	46
Зураг.55 Ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийж байгаа зураг.....	46
Зураг.56 Уурхайгаас 2 км замд их цэвэрлэгээ хийсэн ажлын явц	47
Зураг.57 Их цэвэрлэгээний хуваарь батлав.	47
Зураг.58 Шүүрүүлэх талбайн хяналтын худгаас саарал усны дээж авж хаягдал усны шинжилгээнд өгсөн.....	48
Зураг.59 Хуучин тосны цэг, байгуулж хаашаажуулав.	49
Зураг.60 Дахин боловсруулах үйлдвэрт аюултай хог хаягдлаа нийлүүлэв.	49
Зураг.61 Асгаралтын урьдчилсан мэдээлэл, тайлан	50
Зураг.62 Нефтийн бүтээгдэхүүн асгарсан тохиолдолд авах арга хэмжээ.....	50
Зураг.63 Агаарын хяналт шинжилгээний багаж	51
Зураг.64 Агаарын чанарын хэмжилт	51

Зураг 65. Засварын талбайгаас дээж авч буй байдал.....	52
Зураг.66 Хог хаягдлын цэгээс хөрсний дээж авч буй байдал.....	53
Зураг 67. Шимт хөрсний дээж авч буй байдал.....	53
Зураг.68 Ундны усны дээж авч буй байдал.....	54
Зураг.69. Уурхайн цэвэр болон бохир нуурын харагдах байдал.....	54
Зураг.70 Уурхайн цэвэр, бохирын нуурын уснаас дээж авч буй байдал.....	55
Зураг.71 Сургалтад хамрагдсан ажилчид.....	55
Зураг.72 Сургалтад хамрагдсан ажилчид.....	56
Зураг.73 Нөлөөллийн бүсэд ориших малчдад нөхөн сэргээлтийн ажлыг танилцуулав.	57

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

<i>Хүснэгт 1. Техникийн нөхөн сэргээлт зардал.....</i>	<i>23</i>
<i>Хүснэгт 2. Биологийн нөхөн сэргээлтийн зардал.....</i>	<i>26</i>
<i>Хүснэгт.3. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын зардал.....</i>	<i>37</i>
<i>Хүснэгт 4. Агаарт буй тоосонцрыг хэмжсэн үзүүлэлтүүд 5 сар 8 сар.....</i>	<i>52</i>
<i>Хүснэгт 5. Байгаль орчныг хамгаалах зардлын нэгдэл.....</i>	<i>58</i>

ХАВСРАЛТЫН ЖАГСААЛТ

Хавсралт.1 Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ

Хавсралт.2 Ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл

Хавсралт.3 Лавлагаа

Хавсралт.4 Усны гэрээ, дүгнэлт

Хавсралт.5 Газар эзэмшүүлэх гэрээ

Хавсралт.6 Нөхөн сэргээлтийн 50% барьцаа байршуулсан баримт

Хавсралт.7 Ус ашигласан төлбөр төлсөн баримт

Хавсралт.8 Хаягдал усны дүгнэлт, Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрөл

Хавсралт.9 Уурхайн шимт хөрстэй ажиллах журам

Хавсралт.10 Биотехникийн ажилд хамтран ажиллах сумын албан тоот

Хавсралт.11 “Археологи угсаатан зүйн судалгаа” тайлан

Хавсралт.12 Палеонтологийн тандан судалгааны тайлан дүгнэлт

Хавсралт.13 Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө

Хавсралт.14 Орон тооны бус томилгоот нэгж байгуулах тухай тушаал

Хавсралт.15 Уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангийн сургалтын удирдамж, Батламж

Хавсралт.16 Заамарын эмнэлэгтэй хамтран ажиллах гэрээ

Хавсралт.17 Сүү, артешок худалдан авах гэрээ

Хавсралт.18 2022 оны хог хаягдлын гэрээ

Хавсралт.19 Ахуйн бохир усны шинжилгээний хариу

Хавсралт.20 Техникийн хаягдал тос, тосолгооны шингэний хаягдлыг хүлээлгэн өгөх гэрээ

Хавсралт.21 Дотоод журам, ХАБЭА зааварчилгаа

Хавсралт.22 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн тайлан 5 ба 8 сар

Хавсралт.23 Аудитын дүгнэлт зөвлөмж

Хавсралт.24 Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа

1. ОРШИЛ

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаалаар байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянах батлах, тайлагнах журмын дагуу боловсруулаа. Төв аймгийн Заамар сумын нутаг дахь “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордын 2022 онд олборлох явцад эвдрэлд өртсөн болон өмнөх жилүүдэд нөхөн сэргээлт хийгдээгүй орхисон талбайнуудад техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг ордын уул техникийн нөхцөлтэй уялдуулан хийж гүйцэтгэв.

Уг алтны шороон ордыг ашиглах төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн тодотголыг “Товь хангайн төгөл” ХХК 2022 онд хийж БОАЖЯ-ны, Хүрээлэн буй орчин, Байгалийн нөөцийн удирдлагын газраар батлуулсан. Ашиглалтын МV-005028 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий талбай нь М-48-137, М-48-138 хавтгайд Төв аймгийн Заамар сумын нутаг Ар наймган нэртэй газарт оршино.

Талбайн хэмжээ 1.252.6 га болно. Талбайн булангийн цэгийн солбицлууд:

Цэг	Уртгаг	Өргөрөг	Цэг	Уртгаг	Өргөрөг
1	104 29'00"	48 17'43"	28	104 29'59.92"	48 17'34.36"
2	104 29'05.74"	48 17'43"	29	104 29'59.91"	48 17'36.17"
3	104 29'05.74"	48 17'42.4"	30	104 29'53.21"	48 17'36.13"
4	104 29'11.34"	48 17'42.43"	31	104 29'53.19"	48 17'37.36"
5	104 29'11.34"	48 17'41.91"	32	104 29'40.49"	48 17'37'31"
6	104 29'15.71"	48 17'41.93"	33	104 29'40.47"	48 17'39.37"
7	104 29'15.72"	48 17'40.96"	34	104 29'32.71"	48 17'39.93"
8	104 29'21.05"	48 17'40.98"	35	104 29'32.68	48 17'42.52"
9	104 29'21.07"	48 17'39.3"	36	104 29'24.92"	48 17'42.49"
10	104 29'24.95"	48 17'39.32"	37	104 29'24.95"	48 17'43"
11	104 29'24.98"	48 17'36.92"	38	104 30'35"	48 17'43"
12	104 29'30.8"	48 17'36.95"	39	104 30'35"	48 16'50"
13	104 29'30.82"	48 17'36.94"	40	104 32'00"	48 15'50"
14	104 29'34.7"	48 17'36.96"	41	104 33'30"	48 15'50"
15	104 29'34.72"	48 17'33.01"	42	104 33'30"	48 14'47"
16	104 29'50.24"	48 17'33.08"	43	104 32'53"	48 14'47"
17	104 29'50.26"	48 17'32.08"	44	104 32'53"	48 14'30"
18	104 30'06.07"	48 17'32.08"	45	104 31'15"	48 14'30"
19	104 30'06.08"	48 17'32.15"	46	104 31'15"	48 15'00"
20	104 30'09.67"	48 17'32.15"	47	104 30'36"	48 15'00"
21	104 30'09.68"	48 17'31.92"	48	104 30'36"	48 16'10"
22	104 30'11.67"	48 17'31.92"	49	104 30'00"	48 16'10"
23	104 30'11.66"	48 17'30.75"	50	104 30'00"	48 17'00"
24	104 30'13.54"	48 17'30.72	51	104 29'36"	48 17'00"
25	104 30'13.52"	48 17'32.86"	52	104 29'36"	48 17'16"
26	104 30'06.05"	48 17'32.83"	53	104 29'00'	48 17'16"
27	104 30'06.04"	48 17'34.38"			

Ар наймганы дунд хэсэг алтны шороон орд нь Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших бөгөөд Улаанбаатар хотоос баруун хойш 249 км-т, Заамар сумаас 30 км-т, “Алтан дорнод Монгол” ХХК, “Шижир алт” ХХК-ний уурхайн тосгоноос 8 км зайд байрлана. Нийт замын хагас нь буюу Улаанбаатар хотоос 110 км хатуу хучилттай замтай ба бусад нь сайжруулсан шороон зам байдаг. Төвийн эрчим хүчний системд бүрэн холбогдсон бөгөөд 110 квт ба 10 квт өндөр хүчдэлийн шугамтай болно. Мөн үйлдвэрлэлийн усан хангамж бүрэн шийдэгдсэн, уул техникийн энгийн нөхцөлтэй зэрэг нь тухайн ордыг ашиглах боломжийг улам бүр нэмэгдүүлдэг юм.

Ордын район нь манай улсын томоохон алтны район бөгөөд одоогоор Монгол улсын алт олборлодог томоохон аж ахуйн нэгжүүд болох Монгол-Оросын хамтарсан “Монгол росцветмет” үйлдвэрийн харья “Шижир алт” ХХК, “Алтан Дорнод Монгол” ХХК, мөн “Мон полимет” ХХК, зэрэг олон арван компаниуд ажиллаж Монгол улсын алтны ихэнх хувийг олборлож байна.

КОМПАНИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт “Ар наймганы дунд хэсэг” нэртэй газарт орших ашиглалтын талбайн MV-005028 дугаартай тусгай зөвшөөрлийг АМГТГ-ын Кадастрын хэлтсийн даргын 2016 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн тушаалаар 9011165058 тоот Улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй “Монгол Майнинг энд Эксплорэйшн” ХХК-д олгосон байдаг бөгөөд Улмаар АМГТГ-ын Кадастрын хэлтсийн даргын 2020 оны 10 сарын 26-ны өдрийн тушаалаар 9011652113 тоот Улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй “Хаан булаг финанс” ХХК-д олгосон байдаг. Мөн Кадастрын хэлтсийн даргын 2021 оны 8 сарын 25-ны шийдвэрээр компанийн оноосон нэрийг “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК болгон өөрчлөв.

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК -ийн хамт олон

2. ТУХАЙН ОНЫ УУЛЫН АЖЛЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Манай компани нь уулын ажлыг 2022 оны 05 сараас эхэлж, угаалгын ажлыг 6 сараас эхлэн 1 ш угаах төхөөрөмж, Doosan-700, 50 ковш, Sinotruk-371 хово, GR-215 автогрейдер, Komatsu-D65A, маркын бульдозер усалгааны машин Land cruiser-105, 100, 80, 77 зэрэг уурхайн хүнд ба хөнгөн тэрэг, машин тоног төхөөрөмж ажиллан, нийт 2,174,12 мян.м3 уулын цул хөдөлгөсөн байна.

2022 онд нийт хөрс хуулалт 2,174.12 мян.м3, элс олборлолт 27.72 мян.м3 байна 2022 онд уулын ажлаар нийт 5.09 га талбай шинээр эвдрэлд орж 10.180 м3 үржил шимт хөрсийг хуулж шимт хөрсний овоолгод байршууллаа.

Техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг өмнөх жил ашигласан карьерын орон зайд дотоод овоолго хийлээ.

Үүнд : Дотоод овоолго 217.29 мян м3

Овоолгын төлөвлөлт

Уурхай нь хөрсний дотоод овоолготойгоор гүйцэтгэсэн бөгөөд чулуулгийн физик механик шинж чанараас хамааран овоолгын хажуугийн өнцөг 37 градус байна.

-Овоолгын өндөр 70-80 м

-Овоолгын хажуугийн өнцөг 37 град

Ил уурхайн процесс

Ил уурхайн процесс нь хөрс хуулалт, элс олборлолт, овоолго байгуулах болон туслах ажил гэсэн үндсэн хэсгүүдээс бүрдэнэ.

. Уурхайд дараах үндсэн процессууд:

- Шимт хөрс хуулалт

- Ухаж ачих

- Тээвэрлэх

- Овоолох

3. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

3.1 Агаар

3.1.1 Уурхайн технологийн замыг усалж чийглэх, (тодорхой ажлын график гаргах ба хуурайшилттай үед усалгааны хугацааг ойртуулах)

Нийт 9.7 км уурхай болон хотхон бусад тээврийн зам талбайг тогтмол янзалж ажилласан.

Уурхайн ашиглалтын явцад тоосжилт дарах ерөнхий хуваарь гарган хэрэгжилтийг ханган ажиллаа.

КНААНБУЛАГ
INTERNATIONAL

Батлав: Уурхайн дарга Б.Ууганбаатар

“Ар наймганы дунд хэсэг” уурхайн зам талбай тоос дарах үйл ажиллганы усалгааны ерөнхий хуваарь

№	Усалгаа хийгдэж ажлын талбарууд	Усалгаа хийгдэх замын зай	Рэйсийн тоо	Усалгааны хуваарь 7 хоног											
				Ээлж		Ээлж		Ээлж		Ээлж		Ээлж		Ээлж	
				1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
1	Уурхайн ухаш ачилтын ажлын талбай	1 км	1	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш
2	Тээврийн зам	3.7 км	1	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш
3	Элсний зам	3.7 км	1	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш
4	Баяжуулах хэсэг	1 км	1	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш	Ө	Ш
5	Кэмгийн зам	1 км	1	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө
6	Шалган нэвтрүүлэх зам	2 км	1	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө
7	Туслах зам	1 км	1	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө	Ө
8	Нийт	9.7 км	7	Шөнийн цагаар туслах замуудад хөдөлгөөн бага тул усалгаа хийгдэхгүй											

Боловсруулсан байгаль орчны мэргэжилтэн Намсрай

2022 оны 4 сарын 15

Зураг.1 Усалгааны ерөнхий хуваарь

Зураг.2 Зам талбай усалж байгаа зураг

3.1.2 Уурхайн замуудад хайрга чулуу дэвсэх зэргээр технологийн замыг сайжруулж тоос босохоос хамгаалах

Зураг.3 Тээврийн замд эфелээр дэвсэлт хийж, автогрейдерээр тэгшилэв.

3.1.3 Уурхайн талбайд ажиллах авто тээврийн хэрэгслийн хурдыг /40км/ боломжит хэмжээгээр хязгаарлах арга хэмжээ авах

Уурхайн зам дээрх тээврийн хэрэгслийн явах хурдыг хязгаарлах нь тоосжилтыг хянах үр дүнтэй аргуудын нэг юм. Хурдыг 40 км/цаг-с 16 км/цаг болгож бууруулахад замаас үүсэх 10 микроноос бага ширхэгтэй тоосонцрын хэмжээ 58%-иар, 40 км/цаг-с 24 км/цаг болгоход 42%-иар тус тус буурах боломжтойг судалгаагаар тогтоосон байдаг. Тээврийн болон уурхайн замд хурдны хязгаар заасан тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулж, уурхайн автозамын хөдөлгөөний дүрэм журмыг мөрдөн, автотээврийн хэрэгслийн хурдыг тогтмол хянаж ажилласан

Зураг.4 Хурдны хязгаар тогтоосон тэмдгүүд

3.1.4 Уурхай дотор замыг тэмдэгжүүлж

Уурхайн аюулгүй ажиллагааны горимын дагуу хэсэг нэгж, зам талбайд тэмдэгжүүлэлт хийн ажиллаа.

Зураг.5 Засвар, уулын хэсгийн тэмдэгжүүлэлт

Зураг.6 Бусад
анхааруулсан тэмдгүүд

3.1.5 Хүнд даацын машин механизмын засвар үйлчилгээг тогтмол явуулах, (бусад уурхайн жишгийн дагуу 200 мото/цаг)

Уурхайд ашиглаж техникүүдийн засвар үйлчилгээ тогтмол хийж бэлэн байдлыг хангаж ажиллаа. Үйлчилгээ хийсэн техникүүдийн бүртгэлийн хөтлөн ажиллаж байна.

№	Өгнөө	Эзлэг	Төрөл	Техник	Нийт цаг	Тайлбар	Эхэлсэн	Дууссан	Засварласан газарчин	Засварласан газарчин
1	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-18	482.30	Шайб газруулж стунг шахав	4/2/22 1:30	4/2/22 4:00	Дашлунзв	Отгоншаш
2	4/1/2022	шөв	Автосамосвал	7401	26.00	2000рм хийсэн	4/1/22 7:00	4/2/22 9:00	Дашлунзв	Отгоншаш
3	4/1/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-3	1.00	Стуц шахав	4/1/22 23:00	4/2/22 0:00	Дашлунзв	Отгоншаш
4	4/1/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-19	2.00	Хий хийгэсэн	4/1/22 20:00	4/1/22 22:00	Дашлунзв	Отгоншаш
5	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-11	9.30	Хүчний хрөп араг солсо	4/1/22 7:00	4/1/22 16:30	Жамбалсүрэн	Оргил
6	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-37	6.00	Жаанын суурь солсо	4/1/22 9:00	4/1/22 15:00		
7	4/1/2022	шөв	Автосамосвал	MT86-2	3.00	Порчин гагнасан	4/1/22 19:30	4/1/22 23:30	Батжаргал	
8	4/1/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-18	2.30	Армн захын тугжэ шайб хийсэн	4/1/22 22:30	4/2/22 1:00	Батжаргал	
10	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-7	1.50	Гипро банк чангаасан	4/1/22 7:40	4/1/22 9:30	Атланбаатар	
11	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-9	24.00	Мотор боож биана	4/1/22 7:00	4/2/22 7:00	Атланбаатар	
12	4/1/2022	өвөр	Экскаватор	EX1900	1.00	250рм	4/1/22 12:40	4/1/22 13:40	Атланбаатар	
13	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-12	0.50	хаалга онгойгосон	4/1/22 16:50	4/1/22 17:40	Атланбаатар	
14	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	САТ773-2	4.10	Шпанк зарласан	4/1/22 10:30	4/1/22 14:40	Атланбаатар	
15	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-11	0.30	Утас тасаран холбож авдсан	4/1/22 17:30	4/1/22 18:00	Атланбаатар	
16	4/1/2022	өвөр	Автосамосвал	Автобус	10.00	Хаалга хаацсаараа хугаргасан. Шүүр шэвэрлэсэн	4/1/22 8:00	4/1/22 18:00	Хатанбаатар	Баасандорж
17	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	7413	2.00	Жийраг солсон	4/2/22 7:00	4/2/22 9:00	Алдар	Оргил
18	4/1/2022	өвөр	Тулхай техник	D155	7.00	Бого мөмж, катрин чиний боолт боосон	4/1/22 11:00	4/1/22 18:00	Дэлгэрбат	Баасандорж
19	4/2/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-18	1.00	Таб нэмсэн	4/2/22 8:00	4/2/22 9:00	Жамбалсүрэн	
20	4/2/2022	өвөр	Буцаг	Шамаг	1.00	Чиргүүлийн гэрэл залгуур хөндийрсөн	4/2/22 13:00	4/2/22 14:00	Алдар	
21	4/2/2022	өвөр	Автосамосвал	САТ773-2	1.00	Шпанк зарласан	4/2/22 12:40	4/2/22 13:40	Атланбаатар	
22	4/2/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-9	24.00	Мотор боож байна.	4/2/22 7:00	4/3/22 7:00	Атланбаатар	
23	4/2/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-1	0.40	Стерин солсо	4/2/22 8:00	4/2/22 8:40	Атланбаатар	Дэлгэрбат
24	4/3/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-12	7.00	Хрөпийн мэдэн хийлсэн	4/3/22 0:00	4/3/22 7:00	Төмөрбаатар	Дашлунзв
25	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-17	0.30	Шарын каант гагнав	4/2/22 19:30	4/2/22 20:00	Батжаргал	
26	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-2	0.40	Порчин гагнасан	4/2/22 20:00	4/2/22 20:40	Батжаргал	
27	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-16	1.40	Порчин гагнасан	4/2/22 20:40	4/2/22 22:20	Батжаргал	
28	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-7	4.30	Боолт авав	4/2/22 22:30	4/3/22 3:00	Батжаргал	
29	4/2/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-20	24.00	Моторын лал гагнасан	4/2/22 5:00	4/3/22 5:00	Батжаргал	
30	4/3/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-12	2.00	Порчин гагнасан	4/3/22 5:00	4/3/22 7:00	Батжаргал	
31	4/2/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-7	3.00	Гожууны боолт хийгэсэн	4/2/22 8:00	4/2/22 11:00	Баасандорж	
32	4/2/2022	өвөр	Тулхай техник	Ковы-5	0.30	25 Гал хамгаалагч солсон	4/2/22 23:00	4/2/22 23:30	Дашлунзв	Төмөрбаатар
33	4/3/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-7	5.00	Хрөп угсрав	4/3/22 2:00	4/3/22 7:00	Дашлунзв	Төмөрбаатар
34	4/3/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-19	0.30	Хий алдсан. Хий алдсан хэсгийг холбогчоор холбоосон.	4/3/22 5:30	4/3/22 6:00	Дашлунзв	
2223	9/12/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-37	5.30	Пирдаг дэс солж амилд гарна	9/12/2022 19:00	9/12/2022	Ариунсанз	Отгоншаш
2224	9/12/2022	шөв	Автосамосвал	Хово-18	4.30	Гуураг араг солж хрөп боосон	9/12/2022 2:00	9/12/2022 6:30	Ариунсанз	Отгоншаш
2225	9/12/2022	өвөр	Автосамосвал	7771-03	182.00	Баруун талын каанс сол хугарсан	9/12/2022 7:00	9/12/2022 7:00	Урлагсан	
2226	9/12/2022	өвөр	Экскаватор	DK700-2	2.00	Богино сум болон эндэс сумын шалант багуули угсрав	9/12/2022 16:50	9/12/2022 18:50	Алдар	
2227	9/12/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-19	130	Өргөжиний койд каанс солив	9/12/2022 8:10	9/12/2022 9:20	Алдар	
2228	9/12/2022	өвөр	Тулхай техник	Ковы-2 доогаг	150	Паврын радиаторын шалант задарсан	9/12/2022 10:10	9/12/2022 12:00	Алдар	
2229	9/12/2022	өвөр	Экскаватор	DK700-2	3.30	Гидрийн О-ринг солж 120м гидр нэмж амилд гаргасан	9/12/2022 18:30	9/12/2022 22:00	Баасандорж	Дашлунзв
2230	9/12/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-12	4.30	Ший өргөлт солсон	9/12/2022 7:00	9/12/2022 11:30	Баасандорж	
2231	9/12/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-16	9.00	Крөпийн тойрсон боолт боож гар лаван өргөлтэй амилд	9/12/2022 7:00	9/12/2022 16:00	Ганбаатар	Эрдэнэбаатар
2232	9/12/2022	өвөр	Автосамосвал	Хово-10	7.30	Хүндийн крөпийн дэсн крөпийг түлээ авчарсан. түлээг доогуур лаван крөпийн түлээг мууларч 2-а лаван амилдсан	9/12/2022 11:00	9/12/2022 18:30	Баасандорж	Ганбаатар
2233	9/12/2022	өвөр	Экскаватор	ННвнн 1200	14.00	Богино сум болон Звэл усрэнг дуусав	9/12/2022 7:00	9/12/2022 21:00	Эрдэнэбаатар	Алдар

Зураг.7 Нийт давтагдсан тоогоор 2223 удаа засвар үйлчилгээ хийгдсэн байна.

3.1.6 Нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, хүнсний нэмэлт, хордлого тайлах бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангах

Ажил мэргэжлийн онцлогоос шалтгаалан хор тайлах зорилгоор өдөр бүр нормын сүү, цагаан идээгээр хангах, уурхайн эмч, ХАБЭА-н мэргэжилтний санаачилга, уурхайн удирдлагын дэмжлэгтэйгээр уурхайд ажиллаж буй ажилтнуудынхаа биеийн дархлааг дэмжих, хордлого тайлах хөтөлбөр хэрэгжүүлэн ажилласан. Хөтөлбөрийн хүрээнд сүү, цагаан идээ, тараг, дархлаа дэмжих бүтээгдэхүүн, витамин, эрүүл ахуйн сургалтыг төлөвлөн ажилласан.

Орон нутгийн малчид иргэдтэй сүү, цагаан идээ, худалдан авах гэрээ байгуулан зуны 3 сард тараг, сүү, цагаан идээгээр уурхайн ажилтнуудыг хангаж дархлаа дэмжин ажилласан.

Зураг.8 Нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, хордлого тайлах бүтээгдэхүүн

3.2 Гадаргын ба газрын доорхи усны нөөц

3.2.1 Ус ашиглах гэрээг байгуулах

Хавсралт.4 2022 оны ус ашиглах гэрээ, дүгнэлт

3.2.2 Ус ашиглах дүгнэлтийг холбогдох байгууллагаар гаргуулах.

Хавсралт.4 2022 оны ус ашиглах гэрээ, дүгнэлт

3.2.3 Ус ашигласан төлбөрийн улирал бүр төлж байх

Хавсралт.7 Ус ашигласан төлбөр төлсөн баримт

3.2.4 Уурхайн унд ахуйд хэрэглэж байгаа худгийн усыг стандартын шаардлагад нийцүүлэн цэвэршүүлэх технологи нэвтрүүлэх

“ Ирмүүн бармат ” ххк-ний оруулж ирсэн цэвэр усны шүүлтүүрийг унд ахуйн усны нөөцийн саванд суурилуулав.

PVDF-1000L

Шүүлтүүрийн нарийвчлал
0,01 микрон, ажлын
даралт : 0,6 Мра, 1 цагт
2000 литр ус боловсруулах
хүчин чадалтай. Энэхүү
нано технологээр
бүтээгдсэн шүүлтүүр нь
суурилуулахад хялбар
бөгөөд усан дахь зэв,
органик бодис, коллоид,
элс шавар, нүдэнд үл
үзэгдэх тоосонцор, хлор,
хүнд металлыг шүүж нян,
бактерийг 99.9% устгаж,
усны элдэв амт, өнгө,
үнэрийг арилгаж хүний
биед зохимжтой, эрүүл
цэнгэг, эрдэст, шүлтлэг
усыг боловсруулж гаргана
Өөрөө өөрийгөө угааж
цэвэрлэдэг. Усны чанараас
шалтгаалж 18-36 сар
ашиглана.

UF- 20 инч ус шүүгч

Энэхүү төхөөрөмж нь хоногт-300-400 л хүртэл литр усыг 0,01 микроны нарийвчлалтай шүүх хүчин чадалтай. Энэхүү нано технологигоор бүтээгдсэн шүүлтүүр нь суурилуулахад хялбар бөгөөд усан дахь зэв, органик бодис, коллоид, элс шавар, нүдэнд үл үзэгдэх тоосонцор, хүнд металлыг шүүж нян, бактерийг 99.9% устгаж, усны элдэв амт, өнгө, үнэрийг арилгаж хүний биед зохимжтой, эрүүл цэнгэг, эрдэст, шүлтлэг усыг боловсруулж гаргана. PP шүүлтүүрийг 3 сар тутам солих, СТО-буюу нүүрсэн шүүлтүүрийг 6 сар тутам солих, UF шүүтүүрийг жилд 1 удаа солих хэрэгтэй.

Зураг.9 Ус цэвэршүүлэх шүүлтүүр

3.2.5 Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулж, ахуйн хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрөл авах

Хавсралт.8 Хаягдал усны дүгнэлт, Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрөл

3.3 Хөрсөн бүрхэвч

3.3.1 Үржил шимт хөрсний овоолгыг стандартын дагуу хэлбэржүүлж засах

2022 онд 5.09 га талбай шинээр эвдрэлд орж 10.180 м³ үржил шимт хөрсийг хуулж шимт хөрсний овоолгод байршууллаа.

Хавсралт.9 Уурхайн шимт хөрстэй ажиллах журам

Зураг.10 Шимт хөрсний овоолго

3.3.2 Машин механизмын эвдрэл гарсан тохиолдолд засвар үйлчилгээг хайрган хучилттай талбайд хийх

Засварын үйлчилгээ явуулдаг засварын цехтэй бөгөөд зөөврийн бетонон шалтай болно.

Зураг.11 Уурхайн засварын хэсэг

3.3.3 Ашиглагдсан тос тосолгооны материал, шатахуун асгарах, гоожих зэрэгт хяналт тавьж ажиллах, асгарсан тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээ авах

Засварын хэсэгт, колонкийн хэсэгт асгаралт шингээгч материал / spill kit /, элс арчих материал зэргийг галын буланд байрлуулав. Мөн ашигласан тос тосолгооны материалыг 5 тн-ын багтаамжтай төмөр ёмкост цуглуулан байршуулж гэрээний дагуу дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлдэг.

Зураг.12 Хаягдал тос түр хадгалах цэг, Нефтийн бүтээгдэхүүн асгарсан тохиолдолд авах арга хэмжээ

Зураг.13 Spill kit / Асгаралт шингээгч /

3.4 Ургамлан нөмрөг

3.4.1. Уурхайн тосгоны ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх жил бүр мод тарих

Уурхайн ногоон байгууламж нэмэгдүүлэх ажлыг 2019 оноос мод тарилт хийгдсэн ба жил бүр ойжуулалтын талбайд мод нэмж тарилт хийж байна. Одоогоор 1200 ш Улиас, Хайлаас, Чацаргана гэсэн 3 төрлийн мод ургаж байна. Мөн кэмпийн хашаанд Голт бор, Монос, Өрөл, Тэхийн шээг, Гацуур, Нарс, Шар хуйас, Бургас, хайлаас, зэрэг моднууд тарьсан.

Зураг.14 2019 оны 5 сар

Зураг.15 2022 оны 7 сар

Зураг.16 Тосгоны ногоон байгууламж

3.5 Амьтны аймаг

3.5.1 Зэрлэг амьтдыг хамгаалах биотехникийн арга хэмжээг орон нутгийн захиргаатай хамтран зохион байгуулах

Биотехникийн ажлыг Заамар сумын байгаль орчны улсын байцаагчтай хамтран өвлийн улиралд хийж гүйцэтгэхээр харилцан тохиролцлоо.

Хавсралт.10 Биотехникийн ажилд хамтран ажиллах сумын албан тоот

3.5.2 Ажилчдыг хууль бусаар ан хийхгүй байхыг анхааруулах, сургалтад хамруулах, хяналт тавих

Ажиллагсдад ан амьтан хамгаалах хууль дүрэм журмыг мөрдүүлэх, байгальд элдэв сөрөг үйлдэл гаргуулахгүй байхад анхаарч сурталчилгааны ажил тогтмол зохиож байх

Хурдны хязгаарыг байнга барих, зам тээврийн үед амьтан алахгүй байх, амьтны нүүдлийн төлөв болон үржлийн хэв маягт саад учруулахгүй байх талаар сургалт явуулсан бөгөөд ажилчдад болон тээвэрлэлтэд оролцох ажилчдад хамгааллын статус бүхий ховор амьтдын ач холбогдол, ан агнуур, худалдааг хориглох тэмдэг байршуулсан.

Зураг.17 Сургалтад хамрагдсан ажилчид, ан амьтан агнах хоригтой тэмдэг

3.5.2 Зэрлэг ан амьтан, мал зэргийг уурхайн карьер, нүх, суваг шуудуу, хиймэл нуур руу унах, живэх зэрэг ослоос урьдчилан сэргийлж хамгаалах далан шуудуу хийж хашаалах

Үүсэх карьер, нүх цүнхээлд ус тогтон нутгийн иргэд, мал, зэрлэг амьтад осолдохоос сэргийлж хашаа хамгаалалт хийсэн. Үүссэн хаягдал ус цуглуулах орчин болон бусад нүх хонхор газруудыг хашиж, амьтан орохоос хамгаалж далан шуудуу хийж хашаалсан.

Зураг.18 Хашаа хамгаалалт хийсэн байдал

4. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

4.1 Техникийн нөхөн сэргээлт

Байгаль орчны эвдрэлд орсон газрыг сэргээх ажлын зардлын үнэлгээ тооцохдоо Байгаль Орчин, Аялал Жуулчлалын сайд, Эрдэс Баялаг, Эрчим Хүчний сайдын хамтарсан 2011 оны 05-р сарын 17-ны өдрийн А-132/112 дугаар тушаалын хавсралтанд заасан арга аргачлалын дагуу тооцоо хийв.

Ар наймганы дунд хэсэг алтны шороон ордын дунд хэсэгт 2022 онд олборлолтын үйл ажиллагаанд 5.09 га талбай шинээр эвдрэлд орсон. Олборлолтын үйл ажиллагаатай зэрэгцээд өмнө эвдрэлд орсон талбайд нөхөн сэргээлт хийсэн ба 9.87 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт, 10.86 га талбайд биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэв.

2022 онд уурхай нь 100% дотоод овоолготой ашиглалтын системээр олборлолтын үйл ажиллагаа явуулсан бөгөөд зөвхөн овоолгыг хэлбэржүүлэхэд нийт 97.572 мян.төг техникийн нөхөн сэргээлтийн зардалтай ажилласан байна.

Хүснэгт 1. Техникийн нөхөн сэргээлт зардал

№	Зардлын төрөл	Х.Нэгж	D-275	D-155
1	ҮХЭХШ	мян.төг	6,549.49	-
2	Цалин	мян.төг	6,100.00	1,514.29
3	НДШ	мян.төг	884.50	219.57
4	Түлш	мян.төг	67,252.50	10,573.50
5	Сэлбэг	мян.төг	3,843.00	636.00
6	Нийт зардал	мян.төг	84,629.49	12,943.36
7				97,572.850 төгрөг

Зураг.19 Техникийн нөхөн сэргээлт хийхээс өмнөх үеийн зураг 2022 оны 4 сар

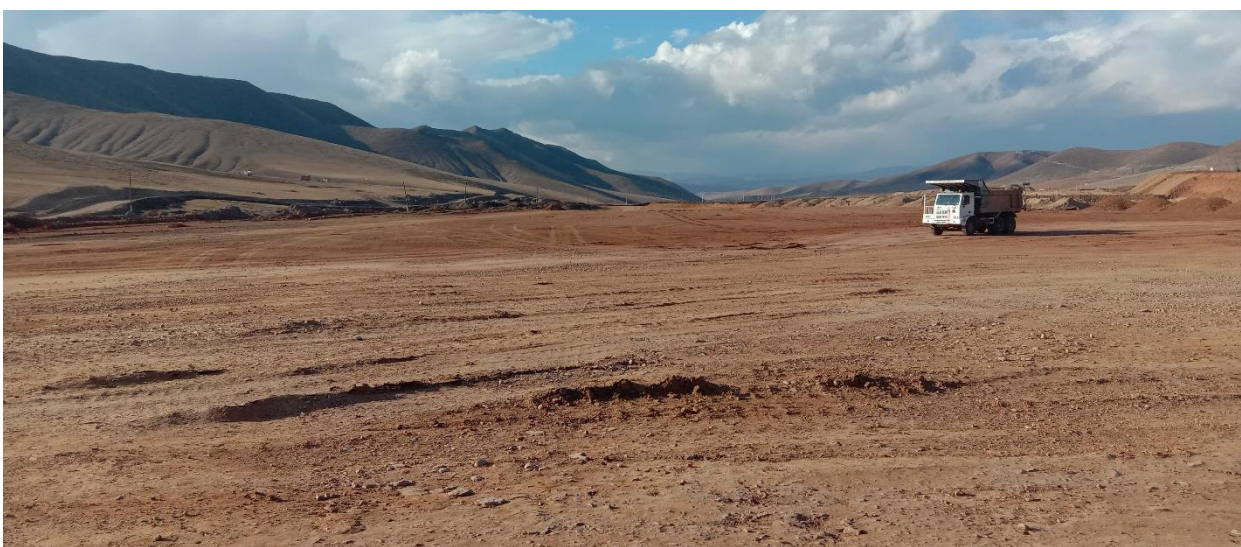

Зураг.20 Техникийн нөхөн сэргээлт дотоод овоолгоор нөхөн дүүргэлтийн ажил 6 сар

Зураг.21 Техникийн нөхөн сэргээлт дотоод овоолгоор нөхөн дүүргэлтийн ажил 8 сар

Зураг.22 Техникийн нөхөн сэргээлт дууссаны дараа хэлбэржүүлэлтийн ажил 10 сар

4.2 Биологийн нөхөн сэргээлт

Нөхөн сэргээлтийн ажлын гол зорилго нь бэлчээрийн чиглэлээр нөхөн сэргээх бөгөөд биологийн нөхөн сэргээлтийн явцад нөхөн сэргээх талбайд олон наст ургамлын үр, тарьж ургуулсан.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн үе шатанд эвдэрсэн хөрсний үржил шимийг эргүүлэн сэргээх тухайн газрыг ургамалжуулах, хүний ажиллаж, амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх, эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээх замаар бэлчээрийн аж ахуйн чиглэлээр хийв.

Биологийн нөхөн сэргээлтэд нийт 1450 кг, 5 үрийн холимог Ерхөг, Судан Sorghum /sudanensis/, Согоовор /Bromopsis inermis/ Ботууль /Festuca/, Овьёос /Ovis ammon / олон настын болон нэг наст тэжээлийн ургамал ашиглав.

Нийт 9.87 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт, 10.86 га талбайд биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэв. Үет буурцагтны овгын нэг наст, болон хоёр наст тэжээлийн ургамал тариалснаар хөрсийг азотоор баяжуулж, салхин нөмрөг болох хөрсийг үндэсний системээр баяжуулах олон төрлийн ач холбогдолтой. Биологийн нөхөн сэргээлтийн ажилд нийт 65,723.940 төгрөг зарцуулав.

Нөхөн сэргээлтийн ажилд дагаж мөрдсөн стандартууд:

MNS 5914;2008 Байгал орчин, Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт

MNS5917;2008 Байгал орчин. Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэн эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээх. Техникийн ерөнхий шаардлага.

MNS;5918;2008 Байгал орчин Эвдэрсэн газрыг дахин ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага

Хүснэгт 2. Биологийн нөхөн сэргээлтийн зардал

№	Зардлын төрөл	Х.нэгж	Хэмжээ
1	Биологийн нөхөн сэргээлтийн зардал		
2	Туслах ажилчид-цалин	мян.төг	17,515.02
3	НДШ	мян.төг	2,539.68
4	Үр, тариа болон бусад	мян.төг	45,669.24
5	Дүн		65,723.940 төгрөг

Зураг.23 5 үрийн холимог Ерхөг, Судан Sorghum /sudanensis/, Согоовор /Bromopsis inermis/ Ботуул /Festuca/, Овьёос /Ovis ammon биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглав.

Зураг.24 Нийт 1450 кг олон наст ургамлын үрээр газар тариалангын силк ашиглан тарилт хийгдэв.

Зураг.25 Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбайн чулуу түүх, цэвэрлэгээний ажил хийгдэв.2022 оны 5 сар

Зураг.26 10 га талбайд John deer трактораар 15 см-ийн мөр хоорондын зайтайгаар 4-5 см-ийн гүнд 2022 оны 6 сарын 25-27 нд тарилт хийв.

Зураг.27 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхээс өмнөх байдал. 5 сар

Зураг.28 Биологийн нөхөн сэргээл ургалтын байдал 8 сар

Зураг.29 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнөх ба дараах үеийн фото зураг 6 ба 9 сар

Зураг.30 Биологийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнөх ба дараах үеийн фото зураг 6 ба 9 сар

Зураг.31 Тарилт хийхээс өмнө 6 сарын 25

Зураг.32 Биологийн нөхөн сэргээлт ургалтын байдал 8 сарын 25

Зураг.33 Биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайгаа хамгаалж 2100 м урт бэлчээрийн тороор хашаалав.

5. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийг 3.1.11 -д “Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэж төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг ойлгоно гэж заасан байдаг. Ашигт малтмалын ашиглалтын нөлөөлөлд өртөж буй биологийн олон янз байдлыг тухайн газартай экологийн хувьд төстэй нөхцөлд, өөр газарт дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

5.1 “Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн” ний хүрээнд 5555 ширхэг мод тарих

Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд навчит модны суулгацаар нийт 5 га талбайд 5555 ширхэг мод тарив.

Хаврын мод тарилтаар 2800 ширхэг, намрын мод тарилтаар 2755 ширхэг мод тарив.

Жижиг экскаватороор эгнээ, мөр хооронд тус бүр 3 м зайтай нүх ухаж, шимт хөрсөөр дүүргэв. Мөн 5 га талбайн хашаажуулалт хамгаалалтын ажил хийгдэв. Нийт 3000 улиас, 2555 чацарганаар тарилт хийв.

Зураг.34 Мод тарилтын бэлтгэл ажил 5 га талбай 2022 оны 4 сар

Зураг.35 Хаврын мод тарилт 5 сарын 22 нд хийгдэв..

Зураг.36 3 га талбай дуслын усалгааны систем суурилуулж ашиглалтад оруулав.

Зураг.37 Улиас, чацаргана 5 сарын 21 ургалтын байдал

Зураг.38 Улиас, чацаргана 9 сарын 1 ургалтын байдал

Намрын мод тарилтаар 1500 ширхэг улиас, 1755 ширхэг чацарганаар тарилт хийв. Мөн нөхөн тарилтаар 800 улиас тарив.

Зураг.39 Намрын мод тарилт хийж цэнэг усалгаа хийгдэв. 2022 оны 10 сар 16

5.2 Заамар суманд байрлах гар аргаар алт олборлогчдын нөлөөгөөр эвдэрсэн, эзгүй болсон талбайд нөхөн сэргээлт хийх арга хэмжээ

Хайлааст багийн “Баянгол” хэмээх газар 5 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийн сум орон нутагт хүлээлгэн өглөө. 8 сарын 31- нээс 9 сарын 6 өдөр хүртэл нийт 7 хоног ажилав.

Хүснэгт.3. Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын зардал

№	Дүйцүүлэх зардал	Х.нэгж	Хэмжээ
1	D-275	мян.төг	17,713.54
2	GR-9190	мян.төг	1,377.12
3	Дүйцүүлэх бусад зардал	мян.төг	1,620.18
4	Дүн		20,710.83

Зураг.40 Техникийн нөхөн сэргээлт 5 га талбайн ажил эхлэхийн өмнөх зураг 7 сар

Зураг.41 Техникийн нөхөн сэргээлт 5 га талбайн ажил хийгдэж байгаа зураг 8 сар

Зураг.42 5 га техникийн нөхөн сэргээлт хийсэний дараа

Зураг.43 5 га талбайн харьцуулсан зураг

6. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны онцлогоос хамаараад нүүлгэн шилжүүлэн, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний ажил хийгдэхгүй болно.

7. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

7.1 Археологийн дурсгал

Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний дагуу ШУТИС-ийн Бизнесийн удирдлага Хүмүүнлэгийн сургуулийн Хүмүүнлэгийн ухааны салбарын археологи угсаатан зүйн судалгааны багаар нь 2019 оны 7-р сарын 19-нөөс 7-р сарын 21 хүртэл 2 хоногийн хугацаанд төслийн талбайд археологийн авран хамгаалах хайгуул судалгааны ажлыг гүйцэтгүүлэхэд 11 дурсгалыг илэрсэн байна Хайгуулын ажлаар илэрсэн 11 дурсгалын 6 дурсгалыг 2019 оны 08-р сарын 10-аас 08-р сарын 25-ийн хүртэл 15 хоногийн хугацаанд ШУТИС-ийн Бизнесийн удирдлага Хүмүүнлэгийн сургуулийн Хүмүүнлэгийн ухааны салбарын археологи-угсаатан зүйн судалгааны багаар авран хамгаалах малтлагын ажил гүйцэтгүүлсэн. Малтлага судалгааны явцад дурсгалууд нь Хүрэл зэвсгийн сүүл төмрийн түрүү үед холбогдох нь тогтоогдсон хэдий ч ихэнх чулуун байгууламжууд эрт үед тоногдсон байснаас гадна хоосон болон тахилгын шинжтэй байсан. 2022 онд түүх дурсгалын олдвор илрээгүй.

/Хавсралт.11 “Археологи угсаатан зүйн судалгаа” тайлан /

7.2 Палеонтологийн дурсгал

“Соёлын өвийг хамгаалах тухай” Монгол улсын хуулийн 2014 оны 5 сарын 15 ны өдрийн шинэчлэн найруулгын 5.1.1; 6.1.5; 16.7.1; 17.1.3.4; 27.2; 28-р зүйл, 38,2,3; 60.1.10-д заасны дагуу газрын хэвлийн эзэмших ашиглахад палеонтологийн хайгуул тандан судалгааны ажлыг хийлгэх шаардлагатай байдаг.

ШУТИС, ГУУС-ийн Стратиграфи-Палеонтологийн судалгааны төвөөр гүйцэтгүүлсэн.

Хавсралт.12 Палеонтологийн тандан судалгааны тайлан дүгнэлт

8. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгалийн болзошгүй гамшиг, аюулт үзэгдлээс үүдэн төслийн үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх, дам нөлөөллөөр хүрээлэн буй орчныг бохирдуулах

8.1 Болзошгүй аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулж, нийт ажилтанд танилцуулж, ажилтан бүрийн ажил үүргийн хуваарийг гаргаж, зааварчлагаа өгөх.

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК нь аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг 2022 оны 3-р сарын 22 ний өдөр онцгой байдлын ерөнхий газрын дэргэдэх уул уурхайн аврах 09 дүгээр ангиар батлуулж хэрэгжилтийг хангаж ажилсан. Ажилтан бүрийн ажил үүргийг хувиарыг гаргаж шуурхай бүлэг, аврах багыг томилж ажил үүргийг танилцуулж уул уурхайн аврах ангиас мэдлэг олгох сургалтад хамрагдуулсан

Хавсралт. 13 Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө

Хавсралт.14 Орон тооны бус томилгоот нэгж байгуулах тухай тушаал

8.1.2 Хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагаа, гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх сургалт сурталчилгаа, болзошгүй аюулын үед авах арга хэмжээг төслийн нийт ажилтан албан хаагчдад тогтмол хугацаанд танилцуулах

Хаан булаг интернэйшнл ххк 2022оны 4-р сарын 28 ны өдөр Онцгой байдлын ерөнхий газрын дэргэдэх уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангитай хамтран Уурхай, уулын үйлдвэрт ажиллагсадын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний мэдлэг олгох сургалт зохион байгуулж сургалтын хүрээнд ОБЕГ-ын дэргэдэх Уул уурхайн аврах 09 дүгээр ангийн танилцуулга, Аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааны төрөл, тэдгээрийн ангилал, агуулга, Ил уурхайн үйлдвэрлэлийн технологийн үндэс, Ил уурхайн ажлын байрны нөхцөл, Тоосны тухай, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, Ил уурхайн үндсэн процессүүдийн аюулгүй ажиллагаа (Өрөмдлөг тэсэлгээ, ухаж ачих, тээвэрлэлт, овоолго) Уурхай, уулын үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйтай холбоотой эрх зүйн орчин, Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа, Эрүүл мэндийн анхны тусламж, Уулын нуралт гулсалтын тухай, Аюулын дүн шинжилгээ хийх – Ил уурхай. Сэдвүүдээр ОБЕГ-ын дэргэдэх уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангийн захирагчийн орлогч, штабын дарга, хошууч Б.Алтан-Очир, ахмад Ц.Цэнгэлмаа, хошууч Д.Санжаасүрэн нарын бүрдлхүүнтэйгээр хамтран зохион байгуулсан

Зураг.44 Уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангийн сургалт

Хавсралт.15 Уул уурхайн аврах 09 дүгээр аврах ангийн сургалтын удирдамж, Батламж

8.1.3 Хөрсний бохирдол үүсгэх эрсдэлтэй материалын агуулахуудыг гадаргын урсцаас хамгаалах ба тэдгээрээр бохирдол зөөгдөхөөс хамгаалсан далан шуудуу байгуулах

Уурхайн нефтийн бүтээгдхүүн агуулах болон хаягдал тос хадгалах хэсгүүдэд далан байгуулсан болно.

Зураг.45 Уурхайн итс болон хаягдал тос хадгалаах танк

8.2 Шатах тослох материалын хадгалалт, ашиглалтаас хүний эрүүл мэнд ба хүрээлэн буй орчинд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэх

8.2.1 Шатах тослох материалыг стандартын шаардлага хангасан агуулахад хадгалах

Өмнөх жилүүдэд ашиглаж байсан зөөврийн 50тн багтаамжтай 2 ширхэг шатахуун түгээгүүрийн сав ашигладаг. Мэргэжлийн байгууллага “МЭШ” ХХК суурилуулсан болно.

Зураг.46 Уурхайн ИТС болон шатахуун түгээгүүрийн машин

8.2.2 Ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээнд хамруулах төлөвлөлтийг хийх, хэрэгжүүлэх

Эрүүл мэндийн үзлэг шинжилгээг Заамар сумын эрүүл мэндийн төвтэй хамтран гэрээний дагуу хамруулсан болно.

Хавсралт.16 Заамарын эмнэлэгтэй хамтран ажиллах гэрээ

Зураг.47 Эрүүл мэндийн үзлэг оношилгоо

8.2.3 Шатах тослох материалын хор аюулын лавлах мэдээллийн агуулгаар сургалт хийх

ХАБЭА-н мэргэжилтнүүд давтан болон төлөвлөгөөт сургалтын хүрээнд ХАЛМ-ийн сургалтыг тогмтол явуулж ирсэн.

Зураг.48 Ажилчдад ХАЛМ-ын сургалт оров.

ХОР АЮУЛЫН ЛАВЛАХ МЭДЭЭЛЭЛ (ХАЛМ)

1. БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ТАНИЛЦУУЛГА	
Бүтээгдэхүүний нэр:	Энгийн тэсрэх бодис
Худалдааны нэршил болон бусад нэршил:	Задгай энгийн тэсрэх бодис
Хэрэглээ ба түүний эсрэг зөвлөмж:	Уурхайн тэсэлгээ, Уул уурхайн салбар
Үйлдвэрлэгч:	Монгол Улс, Улаанбаатар хот 14200, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо, Сүхбаатарын талбай 8/1, Сити Тауэр бизнес төв Оффисын утас: (+976)-7555 6677 Вэб хуудас: www.mera.mn
Тээвэрлэлтийн үед яаралтай холбоо барих утас:	+976 9905 4231

3. НАЙРЛАГАН ДАХЬ АГУУЛАМЖ			
Найрлага	CAS дугаар	Хувь, %	Аюулын мэдээлэл
Аммонийн нитрат	6484-52-2	94	Найрлага нь аюултай гэж тодорхойлогдоогүй - <1%
Дизелийн түлш	68476-30-2	6	

2. ТЭСРЭХ БОДИСЫГ ХЭРЭГЛЭХ ҮЕИЙН АЮУЛ ОСЛООС ХАМГААЛАХ
<p>Онцгой байдлын тойм: Нунтаг, мөхлөгт, хатуу тэсрэх бодис. Усанд бага уусдаг, уснаас хүнд жинтэй. Хувирамтгай биш. Агааргүй орчинд шатах боломжтой. Аюултай ачааны төрөлд орно.</p> <p>Онцгой аюултай байж болзошгүй шинж тэмдэг: Тухайн бүтээгдэхүүнтэй ажиллах журмыг мөрдөж ажилласан тохиолдолд эрүүл мэндийн ноцтой аргаар үр дагавар үзүүлдэггүй. Арьсанд хүрсэн хэрэгт бага зэргийн цочрол үүсгэх ба тэр дор нь арилгах хэрэгтэй.</p> <p>Амьсгал: Амьсгалсан тохиолдолд амьсгал боогдуулдаг.</p> <p>Нүд болон арьсанд хүрэх: Арьс болон нүдэнд хүрсэн тохиолдолд бага зэргийн цочрол үзүүлдэг.</p> <p>Арьсанд шингэх: Энэхүү бодис нь арьсанд нэвддэг гэсэн нотолгоо байхгүй.</p> <p>Залгих: Хэрэв хоол хүнсээр дамжуулан залгисан тохиолдолд хөнгөн хэлбэрийн ходоодны хүндрэл үүснэ. Ингэснээр, ходоод гэдэсний хүндрэлийн хэлбэр болох гэдэс өвдөх, дотор муухайрах, бөөлжих, гүйлгэх, шээсээр ялгарах зэрэг шинж тэмдгүүд илэрнэ.</p> <p>Тарих: Тарилга хийлгэх нь төдийлөн тохиролжгүй. Тариулсан тохиолдолд тухайн хэсэг газар загтнаа үүсэж болно.</p> <p>Цочмог хэлбэр: Цочмог нөлөө үзүүлдэггүй боловч хүрсэн тохиолдолд тэр хэсгийн эдийг цочроож болдог.</p> <p>Архагших: Энэхүү химийн бодисын хувьд эрүүл мэндэд үзүүлэх аргаар үр нөлөөгүй; Удаан хугацаанд, байнга өртсөнөөр хурц хэлбэрээр нөлөөлөл үзүүлж болно (дээр тайлбарласан).</p>

4. АНХНЫ ТУСЛАМЖ ҮЗҮҮЛЭХ
<p>Ерөнхий зөвлөмж: Ашиглалтын хэвийн нөхцөлд уг бүтээгдэхүүн нь сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.</p> <p>Амьсгалах тохиолдолд: Бүтээгдэхүүн алдагдсан талбайгаас өртөгч эгзэгдийг холдуулан цэвэр агаарт гаргаж, ноцтой осолд хүрэхээс урьдчилан сэргийлнэ. Божирдсон хувцсыг тайлж хохирогчийг аль болох өөрт нь зөтэй байрлалд дулан хувцаслаж бие нь бүрэн тэнхэртэл амраана. Хэрэв хохирогч амьсгалахад хүнд байгаа эсвэл хөхөвтөр өнгөтэй болж байвал /цусан дахь хүчилтөрөгчийн дутагдалд орох/ амьсгалын замыг /хамар, ам, улаан хоолой/ ямар нэг бөгтөрөлгүй байгаа эсхийг шалгаад хүчилтөрөгчийн маскар амьсгалуулна. Хэрэв хохирогч амьсгалахгүй бол хиймэл амьсгал хийнэ. Эмнэлгийн тусламж яаралтай үзүүлэх хэрэгтэй.</p> <p>Арьсанд хүрэхэд үед: Божирдсон хувцас ба гутлыг тайлсны дараа арьсны бохирдсон хэсгийг их хэмжээний урсгал усаар угаана. Хэрэв арьсны цочрол ажиглагдвал эмнэлгийн тусламж яаралтай үзүүлэх хэрэгтэй. Дахин хэрэглэхийн өмнө бохирдсон гутал, хувцсыг сайтар цэвэрлэх хэрэгтэй.</p> <p>Нүдэнд үйлчлэх үед: Нүдний дээд ба доод зөвгийг нээж 15 минутаас доошгүй хугацаагаар их хэмжээний усаар шавшиж угаана. Нүдтэй хүрэлцсэн ямар ч тохиолдолд эмнэлгийн тусламж яаралтай үзүүлэх хэрэгтэй.</p> <p>Залгисан тохиолдолд: Усаар амаа зайлна. Залгисан тохиолдолд албадан бөөлжүүлж болохгүй. Багагүй хэмжээний (1 стакан орчим) ус уулгаж эмнэлгийн тусламж яаралтай үзүүлэх хэрэгтэй.</p>

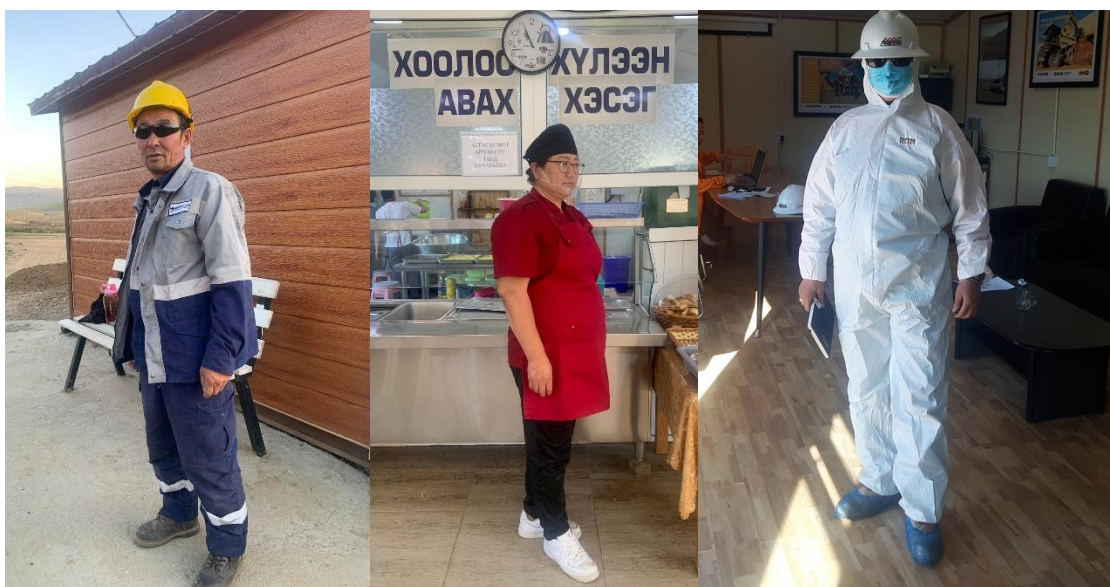
5. ГАЛЫН БОЛОН ТЭСРЭЛТИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД
<p>Шаталт үүсгэх бүтээгдэхүүнээс үзүүлэх эрсдэл: Тэсрэмтгий шинж чанартай. Бүх төрлийн халаах, гал гаргах эх үүсвэрээс хол байлгах хэрэгтэй. Бор, хүрэн утаа нь азотын хортой исл ялгарч буйг илэрхийлдэг.</p> <p>Гал сөнөөгчид болон тусгай хамгаалах хэрэгсэлд тавих шаардлага: Хэрэв бага хэмжээний галын үед тэсрэх бодис шатаж эхлээгүй байвал тэдгээрийг аль болох боломжит хэмжээгээр нь болгоомжтойгоор аюулгүй зайруу шилжүүлнэ. Бүтээгдэхүүний ууршилтаас болон шаталтын үеийн бохирдсон агаараас хамгаалахын тулд гал сөнөөгчид бие даасан амьсгалын аппарат /хүчилтөрөгчийн баллон бүхий/ хэрэглэнэ. Тэсрэх бодис шатаж байвал гал унтраах гэж оролдоггүйгээр тухайн талбайг нэн даруй чөлөөлнө. Хязгаарлагдмал болон хагас хязгаарлагдмал нөхцөлд шаталтын үед азотын исл/нүүрстөрөгчийн дутуу исл үүснэ. Бор, хүрэн утаа нь азотын хортой исл ялгарч буйг илэрхийлдэг. Их хэмжээний галын үед болон ойр орчимд тэсрэлт үүсэхэд тэсэрч далбэрэх эрсдэлтэй.</p> <p>Онцгой байдлын үед авах арга хэмжээ: Нэвтрэх эрхгүй болон хамгаалах хэрэгсэлгүй хүмүүсээс талбайг чөлөөлнө. Шаталт үүсгэх, гал гаргах боломжтой эх үүсвэрүүдийг /дихилгаан төгөл төвхөрөмж г.м/ салгаж унтраана. Арьс, нүдэнд хүрэлцэхээс болон ууршилт, тоосжилтоос хамгаалах үүднээс хамгаалах хувцас, хэрэгслийг өмсөх хэрэгтэй. Ариутгах татуурга болон усан орчинг бохирдуулвал орон нутгийн Онцгой байдлын газарт мэдэгдэнэ.</p>

Зураг.49 ХАЛМ-ын аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа

8.3 Үйлдвэрлэлийн гэнэтийн ослын улмаас хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлж, олборлолтын үйл ажиллагаа доголдох, зогсох

8.3.1 Ажилчин нэг бүрийг хөдөлмөр хамгааллын хувцас, багаж хэрэгслээр хангах

Хэсэг нэгж бүрийн ажлын хувцас болон, багаж хэрэгслээр тогтмол хангаж ажилласан

Зураг.50 Хөдөлмөр хамгааллын хувцас

8.3.2 Ажилчин нэг бүрт ажил мэргэжлийн онцлогоос шалтгаалсан хор тайлах зорилгоор өдөр бүр нормын сүү, цагаан идээгээр хангах

Ажил мэргэжлийн онцлогоос шалтгаалан хор тайлах зорилгоор өдөр бүр нормын сүү, цагаан идээгээр хангах, уурхайн эмч, ХАБЭА-н мэргэжилтний санаачилга, уурхайн удирдлагын дэмжлэгтэйгээр уурхайд ажиллаж буй ажилтнуудынхаа биеийн дархлааг дэмжих, хордлого тайлах хөтөлбөр хэрэгжүүлэн ажилласан. Хөтөлбөрийн хүрээнд сүү, цагаан идээ, тараг, дархлаа дэмжих бүтээгдэхүүн, витамин, эрүүл ахуйн сургалтыг төлөвлөн ажилласан.

Орон нутгийн малчид иргэдтэй сүү, цагаан идээ, худалдан авах гэрээ байгуулан зуны 3 сард тараг, сүү, цагаан идээгээр уурхайн ажилтнуудыг хангаж дархлаа дэмжин ажилласан

Хавсралт.17 Сүү, артешок худалдан авах гэрээ

8.3.3 Хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмыг сахиулж, хэрэгжилтэнд хяналт тавих

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуй хариуцсан орон тооны 2 ажилтантай бөгөөд аюулгүй ажиллагаа, дүрэм журмын хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна. Жил бүр аюулын үед ажиллах төлөвлөгөө болон, аваар устгах төлөвлөгөө батлуулж хэрэгжилтийн ханган ажиллав.

Хавсралт.13 2022 оны аваар устгах төлөвлөгөө

Нийт ажилчдын хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааг өгч ажилласан. Уурхай 7 хоног бүр ажлын байрны үзлэг хийж, эрсдэлийн үнэлгээ, ил уурхайн дүрмийг мөрдөн ажиллаа.

Зураг.51 Уурхайн аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмын эмхэтгэлүүд

9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

9.1 Ахуйн хог хаягдал

9.1.1 Уурхайн талбай болон тосгонд стандартын шаардлага хангасан, ангилан ялгах тэмдэглэгээ бүхий хогийн сав байршуулах,

Хог хаягдал ангилан ялгалтын сургалтыг тогтмол явуулж, хогийн сав, хог хаягдал түр хадгалах байрын бүрэн бүтэн байдал, цэвэрлэгээ ариутгалыг тогтмол хянаж ажилласан.

Зураг.52 Ахуйн хог хаягдал ангилан ялгах сав

9.1.2 Хог хаягдлын түр хадгалах цэгийг тохижуулах, хашаажуулах

Ангилан ялгалтын цэгийг тохижуулж, дахин боловсруулах, ашиглах боломжтой хог хаягдлыг цуглуулан ажиллав. Мөн шинээр хаягдал цаас хадгалах, цуглуулах сав хийлээ.

Зураг.53 Хатуу хог хаягдал түр хадгалах, ангилан ялгах байр

9.1.3 Заамар сумын ЗДТГ-тай хог хаягдлын гэрээ хийх.

Хавсралт.18. 2022 оны хог хаягдлын гэрээ

9.1.4 Орон нутагтай байгуулсан хог хаягдал гэрээний дагуу ангилан ялгасан хог хаягдлыг холихгүйгээр хаях

Заамар сумтай “Хог хаягдлын гэрээ” байгуулалцаж хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Хайлааст багийн ахуйн хог хаягдлын цэгт 14 хоногт 1 удаа хог хаягдлаа зөөвөрлөдөг болно. *Хавсралт.18. 2022 оны хог хаягдлын гэрээ*

Зураг.54 Дахин боловсруулах хог хаягдлаа хоёрдогч түүхий эд авдаг газар нийлүүлэв.

9.1.5 Уурхайн бие засах газар болон хог хаягдлын цэгүүдэд ариутгал халдваргүйжилт хийх

Уурхайн хатуу хог хаягдал түр хадгалах байр болон уурхайн бие засах газруудад тогтмол ариутгал халдваргүйжилт хийж ажилласан. Мөн шавж устгалын мэргэжлийн байгууллага болох “Бор бура” ххк аар ариутгал хийлгэсэн.

Үйлчлэгч нар өрөөнүүдийг өдөр бүр цэвэрлэж, 2 хоногт 1 удаа жавелинээр ОО- өрөөнүүд ариутгаж байна.

Зураг.55 Ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийж байгаа зураг

9.1.6 Хийсч тархсан болон үүссэн хог хаягдлыг тогтмол цэвэрлэж хэвших

Уурхайн нийт ажилчдын хамруулан их цэвэрлэгээг хуваарь боловсруулан хийж гүйцэтгэсэн. Их цэвэрлэгээг Уулын хэлтэс, ХММЗХ, Кемп гэсэг бүрэлдэхүүнээр ажилтан тус бүр гаргаж боловсруулсан.

Уурхайн нийт хэлтэс тус бүрээс 2 ажилтан гаргаж 21 хүний бүрэлдэхүүнтэй уурхайгаас 2 км зайд их цэвэрлэгээг зохион байгуулсан.

Зураг.56 Уурхайгаас 2 км зайд их цэвэрлэгээ хийсэн ажлын явц

			Их цэвэрлэгээний хуваарь																					
№	Хэлтэс, нэгж	Албан тушаал	2022.07.30	2022.07.31	2022.08.01	2022.08.02	2022.08.03	2022.08.04	2022.08.05	2022.08.06	2022.08.07	2022.08.08	2022.08.09	2022.08.10	2022.08.11	2022.08.12	2022.08.13	2022.08.14	2022.08.15	2022.08.16	2022.08.17	2022.08.18	2022.08.19	2022.08.20
1	УАХ	ИТА	■							■							■							■
2	УАХ	Оператор			■							■							■					
3	ХММЗ	Засварын мастер, механик					■							■							■			
4	КААХ	Кемп менежер						■							■								■	

Их цэвэрлэгээний хуваарьт Уулын хэлтэс, Засварын хэлтэс, КААХ-ыг хамруулан хуваарийг боловсрууллаа. Уулын хэлтэс буюу ИТА 7 хоног бүрийн Хагас сайн өдөр засварын талбайн оффисын хэсгийн ойр орчмыг цэвэрлэх. Уулын хэлтэсын оператор нар 7 хоног бүрийн Даваа гаригт паркийн талбайн ойр орчмын хог хаягдалыг цэвэрлэх. ХММЗ хэлтэсийг 7 хоног бүрийн Лхагва гаригт засварын талбайн хаягдал тосны байгууламж, хаягдал дугуй, тосны байгууламж орчмын асгаралтыг цэвэрлэж, бичиг хэргийн ажилтанаар их цэвэрлэгээний тайлан хийж БОМ (environmenttr@mme.mn) мэйлээр хүргүүлэх. Их цэвэрлэгээг КААХ 7 хоног бүрийн Пүрэв гаригт кемпийн ажилчдыг хамруулан ажилчдын амрах байр, хогийн цэг ойр орчмын 100м зайд их цэвэрлэгээг хийх.

Зураг.57 Их цэвэрлэгээний хуваарь батлав.

9.2 Шингэн хог хаягдал

9.2.1 Септик системийн бүрэн бүтэн байдалд хяналт тавих, хөрсрүү шингэж байгаа усанд хяналт тавих

Манай компани нь 2021 онд Атморын септик систем суурилуулсан. Септик системийн гол шинж чанар нь вакуум буюу битүүмжлэгдсэн орчинд цэвэрлэгээний процесс явагдах бөгөөд 80 орчим хувийн цэвэршилттэй усыг хөрсөнд нь шингээж лаг /бохирын хүнд элемент/-ийг 3 жилд нэг удаа л соруулах технологи юм. Үзлэгийн хурдгийн төвшингөөр септик системийн бүрэн бүтэн байдлыг хянасан.

Зураг.58 Шүүрүүлэх талбайн хяналтын худгаас саарал усны дээж авж хаягдал усны шинжилгээнд өгсөн.

9.2.2 Септик танкнаас гарч байгаа хаягдал усны чанарт хяналт тавьж ажиллах улирал бүр ОХШХ-ын дагуу шинжлүүлж байх

Ахуйн бохир усны шинжилгээг MNS 4943:2005 стандарттай харьцуулахад стандартаас давсан үзүүлэлт гараагүй болно.

Хавсралт.19 / Ахуйн бохир усны шинжилгээний хариу /

9.2.3 Септик танканд үүсэх лагийг соруулах

Септик танк нь 2 жил ашиглаж байгаа тул соруулах хэмжээний лаг үүсээгүй болно.

9.3 Аюултай хог хаягдал

9.3.1 Ашиглагдсан тос, тосолгооны материал, аккумуляторыг тусгай цэг гарган хуримтлуулах

Хуучин тосны цэг гарган ажилласан тос тосолгооны материалаа хадгалсан. Мөн аккумулятор дахин ашигласанаар хаягдал гараагүй болно.

Зураг.59 Хуучин тосны цэг, байгуулж хашаажуулав.

9.3.2 Ашигласан тос тосолгооны материалыг дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх

Ашигласан тос тосол, масло зэргийг 5 тн-ийн багтаамжтай ёмкост цуглуулан “Монпити-Ойл” ххк-д гэрээний дагуу хүлээлгэн өгсөн. / Хавсралт.20 Техникийн хаягдал тос, тослогооны шингэний хаягдлыг хүлээлгэн өгөх гэрээ /

Зураг.60 Дахин боловсруулах үйлдвэрт аюултай хог хаягдлаа нийлүүлэв.

10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

“Газар чандмань” ххк нь “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ний Төв аймгийн Заамар сумын нутагт МУ-005028 тус тусгай зөвшөөрлийн талбайд алтны шороон ордын ашиглалт олборлолт явуулж байгаа бөгөөд жил бүр орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Орчны хяналт шинжилгээний ажлыг 2022 5 сар болон 8 сард “Газарчандмань” ХХК-ийн экологич Э.Мөнгөнтуяа, байгаль орчны үнэлгээний мэргэжилтэн Түвшинбат, Ө.Ундрах, ургамал судлаач Д.Отгонцэцэг нарын бүрэлдэхүүнтэй хийж гүйцэтгэсэн.

Хавсралт.22 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн тайлан 5 ба 8 сар

10.1 АГААРЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ

Тус ажлын хүрээнд бид уурхайн карьер, тээвэрлэлтийн зам, хотхоны орчим зэрэг газар агаарт буй ширхэглэгт тоосонцорыг “Dust truck” багажаар, “Environmental meter” багажаар дуу чимээ, агаарын харьцангуй чийгшил, салхины хурд, агаарын температур, гэрлийн хүч зэргийг хэмжиж суурин боловсруулалтын хүрээнд тус хэмжиж авсан хэмжилтийг “Агаарын техникийн ерөнхий шаардлага” MNS 4585:2016 стандарттай харьцуулсан

Зураг.63 Агаарын хяналт шинжилгээний багаж

Зураг.64 Агаарын чанарын хэмжмилт

Агаарын тоосжилтын үр дүн:

Монгол Улсын “Агаарын техникийн ерөнхий шаардлага” MNS 4585:2016 стандарт нийт тоосны агууламж TSP мг/м³, Хүхэрлэг хий, Азотын давхар исэл зэрэг үзүүлэлт нь 24 цагийн дундажаар бидний хэмжилт хийсэн газруудад агаарын техникийн ерөнхий шаардлага стандартаас давсан үзүүлэлт байхгүй байна.

Хүснэгт 4. Агаарт буй тоосонцорыг хэмжсэн үзүүлэлтүүд 5 сар 8 сар

№	Байршил	Сар өдөр	Хүхэрлэг хий /SO ₂ / мг/м ³	Азотын хий /NO ₂ / мг/м ³	Нийт Тоосны агууламж TSP мг/м ³	Дуу чимээ дБА	Чийг-шил
1.	Карьер	05/09	0.020	0.056	0.231	30	max 40.4% min 18.4%
	Карьер	08/28	0.045	0.036	0.211	40	max 40.4% min 18.4%
	Технологийн зам	08/28	0.090	0.020	0.200	20	
	MNS 4585:2016 стандарт	-	0.450	0.200	0.500	60.0 дБА	40-60%

10.2 ХӨРСНИЙ БОХИРДЛЫН ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ

Хяналт шинжилгээний ажлын хүрээнд уурхайн засварын талбай, шатахуун түгээх газар, биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайн хөрс, шимт хөрс зэргээс хөрсний дээж авлаа.

Зураг 65. Засварын талбайгаас дээж авч буй байдал

Зураг.66 Хог хаягдлын цэгээс хөрсний дээж авч буй байдал

10.2.1 Уурхайн шимт хөрсний шинжилгээ

Уурхайн шимт хөрсийг хуулахдаа 0.2м-ийн зузаантайгаар бульдозероор хуулан түрж техникийн нөхөн сэргээлт хийх үед ашиглах зорилгоор ил уурхайн олборлолтын талбайн гадна уурхайн ирмэг дагуулан түрж овоолсон. Тус шимт хөрснөөс дээж авч хөрсний шимт чанарыг тодорхойлуулсан.

Зураг 67. Шимт хөрсний дээж авч буй байдал

10.3 УУРХАЙН УСНЫ ХЯНАЛТ, ШИНЖИЛГЭЭ

10.3.1 Уурхайн унд ахуйн усны шинжилгээ, хяналт

Уурхай нь улирлын чанартай ажиллах ба уурхайн хотхонд нийт 30-50 хүн ажиллаж амьдарна. Унд ахуйн усны хэрэгцээг өрөмдсөн гүний худгийн усаар хангана. Гүний худгийн усанд шүүлтүүр тавьсан бөгөөд бид 5 дугаар сарын хяналт шинжилгээний ажлын хүрээнд тус уурхайн унд ахуйн усанд бактериологийн болон унд ахуйн усны ерөнхий шинжилгээг тус тус хийлгэж стандарт үзүүлэлттэй харьцуулсан болно.

Зураг.68 Ундны усны дээж авч буй байдал

10.3.2 Уурхайн технологийн усны шинжилгээ

Уурхайгаас баруун хойд байрлах цэвэр, бохир нуурыг элс баяжуулахад ашигладаг. Уурхайн элс баяжуулах хэсгийн хаягдлын сан, цэвэр нуурын уснаас тус тус дээж авч, цэврийн нуурын усны гадаргын усны инжилгээг Монгол-Ус ТӨҮГазарт хийлгэсэн бол

Зураг.69. Уурхайн цэвэр болон бохир нуурын харагдах байдал

Зураг.70 Уурхайн цэвэр, бохирын нуурын уснаас дээж авч буй байдал

11. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

11.1 Байгаль орчны асуудлыг удирдлагын түвшний ажилтанд хариуцуулж, хяналт тавин ажиллах;

Манай компани нь орон тооны байгаль орчны мэргэжилтэн ажиллуулж байгаа нь нөхөн сэргээлт, байгаль орчин хамгаалах ажлууд үр дүнтэй болох ба бид 2021,2022 онд нийт инженер техникийн ажилчдадаа мэргэжлийн байгууллага болох “Аму консалтинг” сургалтын төвөөс ISO9001, ISO45001, ISO 14001-аар сургалт авсан. Цаашид уг стандартуудыг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх зорилго тавин ажиллаж байна.

Зураг.71 Сургалтад хамрагдсан ажилчид

11.2 Байгаль орчны аудитыг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх; Гарсан дүгнэлт зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд анхаарч ажиллах;/2 жил тутамд/

2022 онд төлөвлөгөөт аудитыг “Энвайроментал комплайнц” ХХК-аар хуваарьт аудит хийлгэсэн.

Хавсралт.23 Аудитын дүгнэлт зөвлөмж

11.3 Ажилтнуудад байгаль орчны сургалтуудыг ажлын байранд нь зохион байгуулах

Байгаль орчны мэргэжлийн байгууллага “Газар чандмань” ххк-аар 2022.05-р сарын сургалтаар Монгол орны ургамлын аймгийн тухай ерөнхий мэдлэг олгох, уурхайн ойролцоо түгээмэл тархсан хөл газрын ургамлуудыг таних, тэдгээртэй тэмцэх арга замуудыг зөвлөх зорилгоор бэлтгэв. Мөн 8 сард “Дэлхийн усны нөөцийн өнөөгийн нөхцөл байдал болоод ус дахин ашиглах хэрэгцээ шаардлага” гэсэн сэдвүүдээр сургалт авлаа.

Зураг.72 Сургалтад хамрагдсан ажилчид

11.4 Жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө ба тайлан боловсруулах

2022 онд төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтаар Заамар сумын БОУБ болон байгаль хамгаалагч, Засаг дарга-д тухай бүрт нь БОМТ-ийн хэрэгжилтийн танилцуулж, ажилласан.

Төлөвлөгөөт болон, төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтаар мэргэжлийн хяналтын шалгах хуудас “№2.23 Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг шалгах хяналтын хуудас”-аар 92% эрсдэлгүй дүгнэгдсэн.

11.5 Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааны ажлыг хийлгэх/5 жил тутамд/ 2019

Хавсралт.24 Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа

12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

12.1 Заамар сумын Хайлааст багийн иргэд

Уурхайн нөлөөллийн бүсэд орших малчдад нөхөн сэргээлт болон уулын ажлын явцыг танилцуулсан мөн 2022 оны 10 сард хуралдсан багийн нийтийн хуралд нөхөн сэргээлтийн тайланг танилцуулав.

Зураг.73 Нөлөөллийн бүсэд орших малчдад нөхөн сэргээлтийн ажлыг танилцуулав.

12.2 Төв аймгийн Байгаль орчны газар

Уг онд хийгдсэн ажлын тайланг болон нийт хийгдсэн ажлыг 2022 оны 10 сард Багийн нийтийн хурал дээр Хайлааст багийн малчдад танилцуулсан. Мөн нөхөн сэргээлт хүлээж авах улсын комисст 10 сарын 6 ны өдөр талбай дээрээ хүлээлгэн өгсөн.

12.3 Төрийн захиргааны төв байгууллага

Цахим систем болох www.eic.mn 11 сарын 1-ний дотор бичвэр мэдээллийг орууллаа.

12.4 2022 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ЗАРДЛЫН НЭГТГЭЛ

Хүснэгт 5. Байгаль орчныг хамгаалах зардлын нэгдэл

Д/д	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Үнийн дүн / мян.төг /	Үнийн дүн / мян.төг
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	2 700.0	2 700.0
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	38 110.0	163 296.79
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	5 300.0	20 710.00
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-	-
5	Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө	-	-
6	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1 400.0	1 400.0
7	Хог, хаягдлын менежментийн арга хэмжээний зардал	800.0	1 000.0
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ)	1 500.0	1 500.0
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	1 000.0	1 000.0
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	-	-
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд нийт		50 810.0	191 606.79

13. ДҮГНЭЛТ

2022 онд биологийн нөхөн сэргээлтийг хадлан бэлчээрийн чиглэлээр хийсэн болно. Тарилтанд олон наст тухайн орон нутагт элбэг тархацтай ботуул, согоовор ерхөг гэсэн өвслөг ургамал мөн нэг наст тэжээлийн ургамал овъоёс, судан өвсийг 1:1:1:1 гэсэн харьцаатай үрийн холимог ашиглав. Тэжээлийн ургамал нь хөрсийг үндэсний системээр баяжуулан хөрсний шимэрхэг чанарыг дээшлүүлж, салхин нөмрөг үүсгэж өгдөг үр ашигтай. Нөхөн сэргээлт хийсэн талбайг хашиж хамгааллаж усалгаа арчилгаа хийснээр ургамлын ургалтын бүхий л үе шат хэвийн сайн явагдсан бөгөөд 9 сарын сүүлийн 10 хоногт үр боловсролт гүйцэж үрээ хаясан болно. Төлөвлөгөөт онд байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгасан ажлуудыг амжилттай хийж гүйцэтгэсэн ба бид тайланд төлөвлөгөөт аудит хийлгэсэн мөн “ Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн”-ний хүрээнд 5555 ширхэг мод тарилаа. Хаягдал усны дүгнэлт, зөвшөөрөл авч ажиллаа. Бид цаашдын үйл ажиллагаандаа Монгол улсад мөрдөгдөж байгаа байгаль хамгаалах нөхөн сэргээлтийн ажлын стандарт нормуудыг баримтлан ажиллана.

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

000232140

2017.06.15

/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /

9011652113

/ Хувийн хэргийн дугаар /

6195598

/ Регистрийн дугаар /

Хяан булаг интернэйшнл

Хязгаарлагдмал хариуцлагатай
компани

/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Дүрэм

/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /

Шийдвэр

/ шийдвэрийн нэр /

01

/ дугаар /

2017.06.14

/ он, сар, өдөр /

4610

Гадаад худалдаа

8299

Бизнесийн зөвлөгөө өгөх

7320

Төсөл боловсруулах

7911

Аялал жуулчлал

08100

Ашигт малтмал ашиглах /2007.01.29-2037.01.29/

/ Код /

/ Үйл ажиллагааны чиглэл /

Хугацаагүй

/ хугацаа /

1

/ гишүүдийн тоо /

3,010,000.00

/ хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Улаанбаатар, Хан-Уул, 11-р хороо, зайсан, зайсангийн тойруу, 21/1 байр ММ проперти барилга
1-3 давхар, Утас1: 77249999, Утас2: , Факс:

/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГАЗАР

/ Бүртгэсэн байгууллагын нэр /

УЛСЫН БҮРТГЭГЧ

/ тэмдэг /

Т.ЗУЛЗАЯА

/ гарын үсэг /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2021 он 07 сар 09 өдөр

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажилтан тэмдэг
1	Самбуу овогтой Идэр-г Гүйцэтгэх захирал -р сонгосон(томилсон)-ыг бүртгэв.	2021.06.15	Б.Батзориг
2	Дахин гэрчилгээ олгов.	2021.07.09	Т.Зулзаяа

Энэхүү гэрчилгээг хуурамчаар үйлдсэн этгээдэд Монгол Улсын хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ засвартай бол хүчингүй.

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 5028А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Төв аймаг /хот/-ийн
Завсар сум /дүүрэг/-ын
Ар найзганы дунд хэсэг нэртэй газарт орших
1252 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хуульд
заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9019007011 тоот гэрчилгээтэй
„Атлан горнод монгол“ ХХК -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 30 жилийн
хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

АМТХЭГ-ЫН НЭГДҮГЭЭР ОРЛОГЧ

ДАРГА

Ц. ГАНХУЯГ

2007 оны 01 сарын 29 өдөр

Улаанбаатар хот

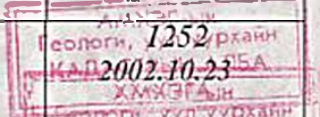
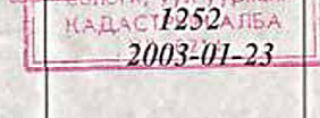

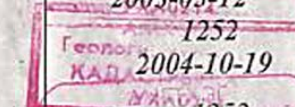
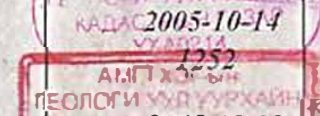
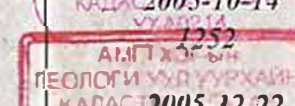
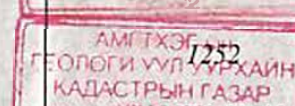
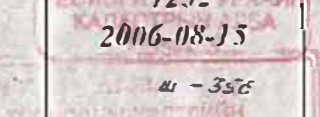
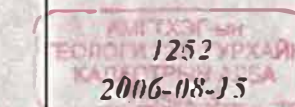

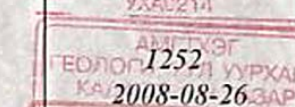

5028A

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАХ . . . . . 2901 ТООТ ЛИЦЕНЗИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН (гэрчилгээгүй бол хүчингүй)

Лицензээр олгогдсон талбайн хэмжээ болон лицензийн эзэмшилд орсон оорчлолт

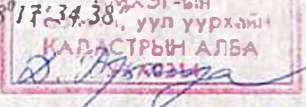
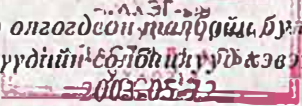
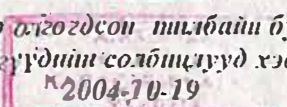
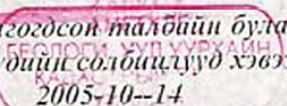
№	Лицензэд орох оорчлолтийн үндэслэл	Өргөдлийн бүртгэлийн дугаар	Хасагдах талбайн хэмжээ (га-аар)	Үлдсэн талбайн хэмжээ (га-аар)
1.	Анх олгогдон	6658A	-	
2.	Лицензийг №354 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй "Газпромбанк" -д барьцаалуулсныг ГУУКА-ны даргын 2003 оны 43 тоот ишийдвэрээр бүртгэв.	165A		
3.	Лицензийн хоёр дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			
4.	Лицензийн гурав дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			
5.	Лицензийн 4 дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			
6.	Лицензийг "Газпромбанк" ны 2005-12-22-ны өдрийн 08/5685 тоот хүсэлтийг үндэслэн барьцаалуулсныг бүртгэв			
7.	Лицензийг 1027700167110 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй "Газпромбанк" -ийн даргын 2006 оны 219 тоот ишийдвэрээр бүртгэв.	498.1		
8.	Лицензийн 5 дахь жилийн төлбөрөө төлөв			
9.	Тусгай зөвшөөрлийн зургийн дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			
10.	Тусгай зөвшөөрлийн 7 дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			
11.	Тусгай зөвшөөрлийн 8 дахь жилийн төлбөрөө төлөв.			

Тусгай зөвшөөрлийн шалтгааныг
АМГТХЭГ-ийн УУЛ УУРХАЙН
КАДАСТРЫН ГАЗАР
Ч. Алтанбаатар
2007 оны 08 сарын 29

5028 А
АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАХ . . . . . ТООТ ЛИЦЕНЗИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН (гэрчилгээгүй бол хүчингүй)

Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлын оорчлолтууд

№	Солбицлууд оорчлогдох үндэслэл	Хүчин тоголдор солбицлууд
1.	Талбайн анхны солбицлууд	1. 104°29'00" 48°17'43" 28. 104°29'59.92" 48°17'34.36" 2. 104°29'05.74" 48°17'43" 29. 104°29'59.91" 48°17'36.17" 3. 104°29'05.74" 48°17'42.4" 30. 104°29'53.21" 48°17'36.13" 4. 104°29'11.34" 48°17'42.43" 31. 104°29'53.19" 48°17'37.36" 5. 104°29'11.34" 48°17'41.91" 32. 104°29'40.49" 48°17'37.31" 6. 104°29'15.71" 48°17'41.93" 33. 104°29'40.47" 48°17'39.37" 7. 104°29'15.72" 48°17'40.96" 34. 104°29'32.71" 48°17'39.93" 8. 104°29'21.05" 48°17'40.98" 35. 104°29'32.68" 48°17'42.52" 9. 104°29'21.07" 48°17'39.3" 36. 104°29'24.92" 48°17'42.49" 10. 104°29'24.95" 48°17'39.32" 37. 104°29'24.95" 48°17'43" 11. 104°29'24.98" 48°17'36.92" 38. 104°30'35" 48°17'43" 12. 104°29'30.8" 48°17'36.95" 39. 104°30'35" 48°16'50" 13. 104°29'30.82" 48°17'34.94" 40. 104°32'00" 48°15'50" 14. 104°29'34.7" 48°17'34.96" 41. 104°33'30" 48°15'50" 15. 104°29'34.72" 48°17'33.01" 42. 104°33'30" 48°14'47" 16. 104°29'50.24" 48°17'33.08" 43. 104°32'53" 48°14'47" 17. 104°29'50.26" 48°17'32.08" 44. 104°32'53" 48°14'30" 18. 104°30'06.07" 48°17'32.08" 45. 104°31'15" 48°14'30" 19. 104°30'06.08" 48°17'32.15" 46. 104°31'15" 48°15'00" 20. 104°30'09.67" 48°17'32.15" 47. 104°30'36" 48°15'00" 21. 104°30'09.68" 48°17'31.92" 48. 104°30'36" 48°16'10" 22. 104°30'11.67" 48°17'31.92" 49. 104°30'00" 48°16'10" 23. 104°30'11.66" 48°17'30.75" 50. 104°30'00" 48°17'00" 24. 104°30'13.54" 48°17'30.72" 51. 104°29'36" 48°17'00" 25. 104°30'13.52" 48°17'32.86" 52. 104°29'36" 48°17'16" 26. 104°30'06.05" 48°17'32.83" 53. 104°29'00" 48°17'16" 27. 104°30'06.04" 48°17'34.38"
2.	Лицензийг №354 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй "Газпром банк"-д барьцаалуулсныг ГУУКА-ны даргын 2003 оны 43 тоот шийдвэрээр бүртгэв.	2002-10-23 Д. Гэрэлгүя Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр
3.	Лицензийн хоёр дахь жилийн төлбөрөө тоолов.	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр. 2003-05-22
4.	Лицензийн гурав дахь жилийн төлбөрөө тоолов.	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2004-10-19
5.	Лицензийн 4 дахь жилийн төлбөрөө тоолов.	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2005-10-14

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАХ . . . 5028А . . . ТООТ ЛИЦЕНЗИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН (гэрчилгээгүй бол хүчингүй)

Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлын оорчлолтүүд

д/д	Солбицлууд оорчлогдох үндэслэл	Хүчин тогтолдор солбицлууд
6.	Лицензийг "Газпром банк" ны 2005-12-22-ны одрийн 08/5685 тоот хүсэлтийг үндэслэн барьцаанаас чөлөөлснийг бүртгэв	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2005-12-22
7.	Лицензийг 1027700167110 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй "Газпромбанк"ХХ шийгэмлэг-д барьцаалуулсныг ГУУКГ-ын диргын 2006 оны 219 тоот шийдвэрээр бүртгэв.	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2006-02-10
8.	Лицензийн 5 дахь жилийн төлбөрөө төлөв	Лицензээр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2006-08-15
<p>Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээний үндэслэл Ш - 356</p> <p>АМТХОГ-ЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН БУЛАНГИЙН КАРТАСЫН ХЭВЭЭР</p> <p>Ч. Албандаагар</p> <p>2007.08.29</p>		
9.	Тусгай зөвшөөрлийн зургаа дахь жилийн төлбөрөө төлөв.	Тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр. 2007-08-20
10.	Тусгай зөвшөөрлийн 7 дахь жилийн төлбөрөө төлөв.	Тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2008-08-26
11.	Тусгай зөвшөөрлийн 8 дахь жилийн төлбөрөө төлөв.	Тусгай зөвшөөрлөөр олгогдсон талбайн булангийн цэгүүдийн солбицлууд хэвээр 2009-10-21

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ

MV-005028

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Хөдөлгөөний код	Хөдөлгөөний тайлбар	Хүчин төгөлдөр талбайн хэмжээ /га/	Хасагдах талбайн хэмжээ /га/	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлууд, гарын үсэг, огноо, тамга
000-C1	<ul style="list-style-type: none"> Ашигт малтмалын газрын даргын 2010 оны 127 тоот тушаалын дагуу ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлыг WGS-84 тогтолцоонд албан ёсоор хөрвүүлж талбайн хэмжээг дахин тооцсон.	1252.6 Га	0 Га	1 104° 30' 36" 48° 17' 44.83" 2 104° 30' 36" 48° 16' 51.82" 3 104° 32' 1.01" 48° 15' 51.82" 4 104° 33' 31" 48° 15' 51.82" 5 104° 33' 31" 48° 14' 48.81" 6 104° 32' 54" 48° 14' 48.81" 7 104° 32' 54" 48° 14' 31.81" 8 104° 31' 16" 48° 14' 31.81" 9 104° 31' 16" 48° 15' 1.82" 10 104° 30' 37" 48° 15' 1.82" 11 104° 30' 37" 48° 16' 11.82" 12 104° 30' 1.01" 48° 16' 11.82" 13 104° 30' 1.01" 48° 17' 1.82" 14 104° 29' 36.94" 48° 17' 1.8" 15 104° 29' 36.94" 48° 17' 17.8" 16 104° 29' 0.94" 48° 17' 17.8" 17 104° 29' 0.94" 48° 17' 44.82" 18 104° 29' 6.68" 48° 17' 44.82" 19 104° 29' 6.68" 48° 17' 44.21" 20 104° 29' 12.27" 48° 17' 44.24" 21 104° 29' 12.27" 48° 17' 43.72" 22 104° 29' 16.65" 48° 17' 43.74" 23 104° 29' 16.65" 48° 17' 42.77" 24 104° 29' 21.98" 48° 17' 42.78" 25 104° 29' 22.01" 48° 17' 41.11" 26 104° 29' 25.88" 48° 17' 41.14" 27 104° 29' 25.92" 48° 17' 38.73" 28 104° 29' 31.73" 48° 17' 38.76" 29 104° 29' 31.76" 48° 17' 36.75" 30 104° 29' 35.63" 48° 17' 36.77" 31 104° 29' 35.66" 48° 17' 34.82" 32 104° 29' 51.18" 48° 17' 34.89" 33 104° 29' 51.2" 48° 17' 33.88" 34 104° 30' 7.08" 48° 17' 33.9" 35 104° 30' 7.08" 48° 17' 33.97" 36 104° 30' 10.68" 48° 17' 33.97" 37 104° 30' 10.69" 48° 17' 33.75" 38 104° 30' 12.68" 48° 17' 33.75" 39 104° 30' 12.67" 48° 17' 32.58" 40 104° 30' 14.55" 48° 17' 32.54" 41 104° 30' 14.52" 48° 17' 34.68" 42 104° 30' 7.05" 48° 17' 34.65" 43 104° 30' 7.05" 48° 17' 36.2" 44 104° 30' 0.86" 48° 17' 36.16" 45 104° 30' 0.84" 48° 17' 37.98" 46 104° 29' 54.14" 48° 17' 37.94" 47 104° 29' 54.13" 48° 17' 39.17" 48 104° 29' 41.43" 48° 17' 39.12" 49 104° 29' 41.41" 48° 17' 41.18" 50 104° 29' 33.65" 48° 17' 41.74" 51 104° 29' 33.61" 48° 17' 44.33" 52 104° 29' 25.85" 48° 17' 44.29" 53 104° 29' 25.88" 48° 17' 44.82"

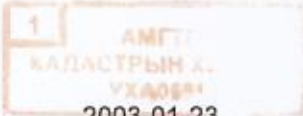

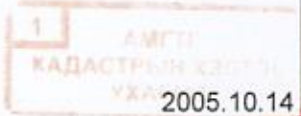

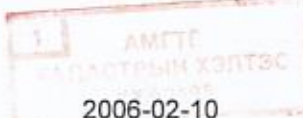
2010-04-01
КАДАСТРЫН КЭЛТЭЭ
УХАА 2/12
Э.Заяабат

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

MV-005028

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
000-CI	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Ашигт малтмалын газрын даргын 2010 оны 127 тоот тушаалын дагуу ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлыг WGS-84 тогтолцоонд албан ёсоор хөрвүүлж талбайн хэмжээг дахин тооцсон.	 2010-04-01
002-PL	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийг 354 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Газпромбанк гадаадын-д барьцаалах Кадастрын хэлтсийн даргын 2003.01.23-ний 43 тоот шийдвэр	 2003-01-23
003-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 2 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2003.10.23 – 2004.10.23 хүртэл	 2003-05-12
004-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 3 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2004.10.23 – 2005.10.23 хүртэл	 2004-10-19
005-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 4 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2005.10.23 – 2006.10.23 хүртэл	 2005.10.14
006-PE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: 354 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Газпромбанк гадаадын-ийн барьцаанаас чөлөөлөх Кадастрын хэлтсийн даргын 2005.12.22-ний 08/5685 тоот шийдвэр	 2005-12-22
007-PL	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийг 354 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Газпромбанк гадаадын-д барьцаалах Кадастрын хэлтсийн даргын 2006.02.10-ний 219 тоот шийдвэр	 2006-02-10

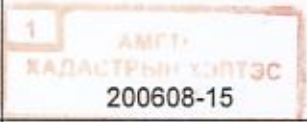
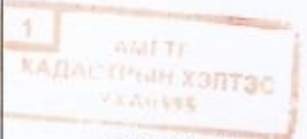

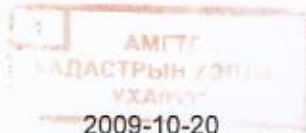

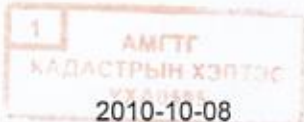

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

MV-005028

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

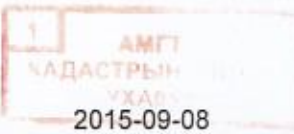

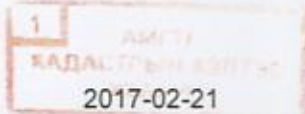

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
008-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 5 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2006.10.23 – 2007.10.23 хүртэл	 200608-15
009-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 6 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2007.10.23 – 2008.10.23 хүртэл	 2007-08-10
010-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 7 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2008.10.23 – 2009.10.23 хүртэл	 2008.08.25
011-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 8 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2009.10.23 – 2010.10.23 хүртэл	 2009-10-20
012-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 9 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2010.10.23 – 2011.10.23 хүртэл	 2010-09-21
013-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 10 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2011.10.23 – 2012.10.23 хүртэл	 2011-10-03
014-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 11 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2012.10.23 – 2013.10.23 хүртэл	 2010-10-08

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

MV-005028

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
015-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 12 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2013.10.23 – 2014.10.23 хүртэл	
016-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 13 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2014.10.23 – 2015.10.23 хүртэл	
017-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 14 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2015.10.23 – 2016.10.23 хүртэл	
018-TF	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийг 9011165058 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Монгол майнинг энд эксплорэйшн ХХК-д шилжүүлэх Кадастрын хэлтсийн даргын 2016.10.13-ний 67 тоот шийдвэр	
019-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 15 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2016.10.23 – 2017.10.23 хүртэл	
020-PE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: 354 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Газпромбанк гадаадын-ийн барьцаанаас чөлөөлөх Кадастрын хэлтсийн даргын 2017.02.21-ний 91 тоот шийдвэр	
021-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 16 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2017.10.23 – 2018.10.23 хүртэл	

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ

MV-005028

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
022-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 17 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2018.10.23 – 2019.10.23 хүртэл	<p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС 2018-10-03</p>
023-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2019.10.23 – 2020.10.23 хүртэл	<p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС 2019-11-04</p>
024-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2020.10.23 – 2021.10.23 хүртэл	<p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС 2020-10-16</p>
025-TF	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийг 9011652113 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Хаан булаг финанс ХХК-д шилжүүлэх Кадастрын хэлтсийн даргын 2020.10.26-ний 411 тоот шийдвэр	<p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС УХА0595 2020-10-26</p>
026-CN	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн эзэмшигчийн нэрийг 9011652113 тоот улсын бүртгэлийн дугаартай Хаан булаг интернэйшнл ХХК болгон өөрчлөх. Компаний улсын бүртгэлийн гэрчилгээ болон Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын тодорхойлолтыг үндэслэн компаний оноосон нэрийг өөрчлөв. Кадастрын хэлтсийн даргын 2021.08.25-ний --- тоот шийдвэр	<p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС УХА0595 2021.08.25</p>

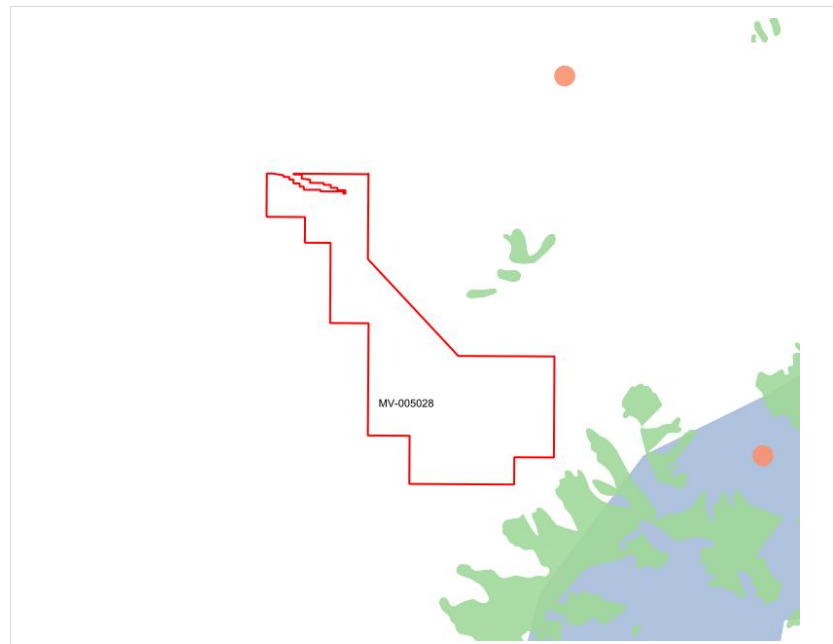
ОЙ, УС, ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗРЫН КАДАСТРЫН
ЛАВЛАГААНЫ МЭДЭЭЛЛИЙН САН

Кадастрын лавлагаа

Лавлагааны мэдээлэл

Таны лавлагаа авах хүсэлт мэдээллийн санд бүртгэгдлээ. Хүсэлтийг хянан Ашиг малтмал, газрын тосны газарт цахим байдлаар хүргэгдэнэ.

Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	MV-005028
Талбайн нэр	Ар наймганы дунд хэсэг
Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээ, га	1252.60
Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр	Хаан булаг интернэйшнл
Аймаг, сум, сав газрын нэр	Төв аймаг Заамар сум, Туул голын сав газар
Хуулиар хориглосон бүстэй давхцалтай эсэх	давхцалгүй
Давхацсан талаарх мэдээлэл	

ТАНИХ ТЭМДЭГ

Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл

- Ашиглалтын
- Хайгуулын

Засаг захиргааны хил

- Улсын хил
- Аймгийн хил
- Сумын хил
- Аймгийн төв
- Сумын төв

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

- Дархан цаазат газар
- Байгалийн цогцолборт газар
- Байгалийн нөөц газар
- Дурсгалт газар

Хамгаалалтын бүсүүд

- Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх
- Ойн сан бүхий газар

Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс

- Онцгой хамгаалалтын бүс
- Энгийн хамгаалалтын бүс

Ус хангамжийн эх үүсвэр

- Эрүүл ахуйн хориглолтын бүс
- Эрүүл ахуйн хязгаарлалтын бүс
- Тэжээгдлийн муж

Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

- Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

Масштаб 1:53138.0

0 0.9 1.8 2.7 3.6 km

ТУУЛ ГОЛЫН САВ
ГАЗРЫН ЗАХИРГААНЫ ДАРГЫН
ТУШААЛ

2022 оны 05 сарын 23 өдөр

Дугаар А/128

Улаанбаатар хот

Зөвшөөрөл олгох тухай

Монгол Улсын Усны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.10, 28 дугаар зүйлийн 28.6, 29 дүгээр зүйлийн 29.1 дахь заалт, "Усны газар"-ын "Дүгнэлт хүргүүлэх тухай" 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 01/540 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн Дугаар 88 тоот ус ашиглуулах дүгнэлтийг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

Нэг. "Хаан Булаг Интернэйшнл" ХХК-ийн Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших MV-00502/8 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй "Ар наймганы дунд хэсэг" алтны шороон ордоос 333'920.0 м³ элс угаах үйлдвэрлэл, технологийн болон бусад хэрэгцээнд шаардагдах 37'510.0 м³ усыг уурхайн шүүрэлтийн усыг шавхан зайлуулж, 288'890.0 м³ усыг Туул голоос, унд-ахуйн хэрэглээний 8'323.5 м³ усыг өөрийн эзэмшлийн гүний 1 худгаас 2022 онд ашиглахыг "Хаан булаг интернэйшнл" ХХК-д зөвшөөрсүгэй.

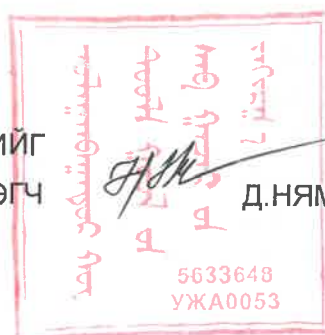
Хоёр. Ус ашиглагчтай гэрээ байгуулах, ашиглах боломжит усны нөөц, ус ашиглалтын байдалд байнгын хяналт тавьж ажиллахыг Мэдээлэл, хяналт шалгалтыг зохицуулах алба /Б.Оюунболд/, Усны нөөц, ус ашиглалтыг зохицуулах алба /П.Энхбаяр/, нарт үүрэг болгосугай.

Гурав. Усны тухай хуулийн 30 дугаар зүйл, 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь заалтын дагуу ус ашиглагчийн үүрэг, ус ашиглагчид тавигдах шаардлагыг ханган ажиллах, усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхтэй холбогдсон мэдээ, тайланг 2022 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор Сав газрын захиргаанд ирүүлэхийг "Хаан булаг интернэйшнл" ХХК /С.Идэр/-д даалгасугай

Хавсралт...хуудастай.

ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ
ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Д.НЯМДОРЖ

БАТЛАВ
ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГААНЫ
ДАРГЫН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН
ГҮЙЦЭТГЭГЧ
Д.НЯМДОРЖ
37 АА0053

2022 оны 05 дугаар сарын 23

БАТЛАВ
“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ИЙН
ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

С.ИДЭР

2022 оны 05 дугаар сарын 23

УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ

Дугаар УНТ 22/28

Улаанбаатар хот

Нэг. Ерөнхий зүйл

Монгол Улсын Усны тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1-д заасны дагуу “Усны газар”-ын “Дүгнэлт хүргүүлэх тухай” 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ны өдрийн 01/540 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн Дугаар 88 тоот ус ашиглуулах дүгнэлт, Туул голын сав газрын захиргааны даргын 2022 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдрийн А/28 дугаар тушаалаар олгосон ус ашиглах зөвшөөрлийг үндэслэн:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж Туул голын сав газрын захиргааны Усны нөөц, ус ашиглалтыг зохицуулах албаны Уул уурхай, эрчим хүчний ус ашиглалтын асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн П.Энхбаяр, Ус ашиглагчийг төлөөлж тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 4-р хороо, Нарны зам гудамж, 27-р байр, 02 тоотод байрлах Улсын бүртгэлийн 9011652113 дугаартай, 6195598 регистрийн дугаартай “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ийн Төлөвлөлтийн инженер Б.Баярбаатар нар ус ашиглах талаар харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг 2022 оныг дуустал байгуулав.

Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл

2.1. *Ус ашиглах зориулалт:* Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших MV-0050208 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордын үйлдвэрлэл технологийн болон бусад хэрэгцээнд шүүрлийн ус болон Туул голоос ус ашиглана.

2.1.1. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайдын 2019 оны А/618 дугаар тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 4.4-т заасны дагуу 2021 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хүлээж авах ажлын хэсэгт Туул голын сав газрын захиргаанаас төлөөлөл оролцуулж, дүгнэх хуудсыг баталгаажуулна.

2.2. *Нийт ашиглах усны хэмжээ:* 333'920.0 м³ элс угаах үйлдвэрлэл, технологийн болон бусад хэрэглээнд ашиглах ус 339'869.5 м³/жил;

- 2.2.1. Унд, ахуйд: 8'323.5 м³/жил;
- 2.2.2. Ашигт малтмал олборлох, баяжуулахад ашиглах гадаргын ус: 288'890.0 м³;
- 2.2.3. Уурхайн ухлагаас шавхан зайлуулж ашиглах газрын доорх ус: 37'510.0 м³/жил;
- 2.2.4. Зам, талбайн тоосжилт дарахад ашиглах гадаргын ус: 567.0 м³/жил;
- 2.2.5. Биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглах гадаргын ус: 4'606.0 м³/жил.

2.3. *Усны чанар, найрлага:* 2022 оны 06, 09, 11 дүгээр сард хаягдлын нуурын уснаас дээж авч итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжилгээ хийлгэн, шинжилгээний дүнг ус ашиглалтын тайланд хавсаргаж Туул голын сав газрын захиргаанд ирүүлнэ.

2.4. Усны эх үүсвэр:

2.4.1. *Байршил*: Унд ахуйн усыг өөрийн эзэмшлийн 1 худгаас, технологийн болон бусад хэрэглээний усыг уурхайн шүүрлийн усаар болон Туул голоос хангана. Худгийн байршлын солбицол 48°17'25.94", 104°29'12.04", 48°29'36.2", 104°17'13.5".

2.4.2. *Барилга байгууламж*: Эргэлтийн усан сангаас баяжуулах төхөөрөмжид ус дамжуулах 150.0 мм голчтой, 200.0 мм урт шугам сүлжээтэй, тунаах сангийн эзлэхүүн 120'000.0 м³. Туул голоос усан санд 200 мм голчтой 8 км урт, хоолойгоор ус татна Шүүрэлтийн усыг 219 мм голчтой, 250 м урт хоолойгоор, угаах төхөөрөмжид хүргэнэ.

2.4.3. *Тоног төхөөрөмжийн нэр, марк*: Уурхайн олборлолтод LIUGONG маркийн утгуурт ачигч 4 ш, бусад маркийн утгуурт ачигч 1 ш, KOMATSU маркийн бульдозер 1 ш, HOWO маркийн автосамосвал 20 ш, KOMATSU маркийн экскаватор 1 ш, DOOSAN маркийн экскаватор 1 ш тус тус ашиглана. Баяжуулах үйлдвэрт 50тн/цаг хүчин чадалтай хүрдэт шигшүүр 1 ш, 100тн/цаг хүчин чадалтай хүрдэт шигшүүр 1 ш, насос 3 ш, тунаах машин 1ш, хоригт цорго 2 ш, тус тус ашиглана.

2.4.4. *Насосны хүчин чадал*: Гүний худагт QJ-7.5 маркийн насос, олборлолтын явцад үүсэх шүүрэлтийн усыг Д-630-90 маркийн насосоор усан сан руу, усан сангаас угаах төхөөрөмжийн шугамд Д-100/80 маркийн насосууд суурилуулсан.

2.5. *Хаягдал усны хэмжээ, стандартын шаардлага*: Хаягдал усыг хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэхдээ "Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015" стандартын шаардлагыг мөрдлөг болгоно. Стандартаас давсан агууламжтай хаягдал усыг байгальд нийлүүлж буй тохиолдолд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайдын 2019 оны А/635 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг шатлан өсгөх хэлбэрээр ногдуулах журам"-ын дагуу төлбөр тооцно.

2.6. Бохир ус цэвэрлэх барилга байгууламжийн байршил, хүчин чадал, технологи, цэвэрлэх арга, цэвэрлэгээний түвшин:

2.6.1. Технологийн хаягдал усыг тунгаах нууранд тунгааж, эргүүлэн ашиглана. Стандартаас давсан агууламжтай хаягдал усанд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайдын 2019 оны А/635 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг шатлан өсгөх хэлбэрээр ногдуулах журам"-ын дагуу төлбөр тооцно.

2.6.2. Ахуйн бохир ус зайлуулах цэгийг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын Сайд, Эрүүл мэндийн Сайдын 2018 оны А/82/128 дугаар хамтарсан тушаалаар батлагдсан "Ус ашиглагч иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага нь ахуйн бохир ус зайлуулах цэгээ ус тусгаарлагчаар тусгаарлаж тохижуулах журам"-ын дагуу тохижуулж ашиглана.

2.7. Усны эх үүсвэрийг хамгаалах, усны нөөц хомсдох, бохирдохоос сэргийлэх арга хэмжээ, түүнд зарцуулах хөрөнгийн хэмжээ:

2.7.1. Туул голоос ус татах насосыг байрлуулахдаа голын эрэг, голдирлыг хөндөхгүйгээр байрлуулна.

2.7.2. Усны эх үүсвэрийг хамгаалах усны нөөц хомсдох бохирдохоос сэргийлж жил бүр түүнд зарцуулах хөрөнгийн хэмжээг төсөвт суулган орон нутгийн захиргаа, байгаль хамгаалагчаас санал авч сэргээн засварлах шаардлагатай булаг шандыг тохижуулах.

2.7.2. Биологийн нөхөн сэргээлт 10.86 га талбайд хийнэ.

2.8. Усны тоолуур: Усны тухай хуулийн 30.1.4 дэх заалтыг хэрэгжүүлж, Туул голоос ус татаж буй насосны гаралт дээр тоолуур суурилуулна. Тоолуурын заалтын тэмдэглэлийг тогтмол хөтөлж, баталгаажуулна.

2.8.1. Гэрээнд заагаагүй эх үүсвэрээс ус ашигласан нөхцөлд угаасан элсний хэмжээг уулын ажлын тайланг үндэслэн Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын Сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалаар батлагдсан "Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм"-ын дагуу ашигласан усны зарцуулалтын хэмжээг тооцно.

2.9. Ус ашигласны төлбөрийн хэмжээ:

2.9.1. Ашигт малтмал олборлон, баяжуулахад ашиглах 288'890.0 м³ гадаргын усны төлбөр **68'926'265.0** /Жаран найман сая есөн зуун хорин зургаан мянга хоёр зуун жаран таван/ төгрөг, уурхайн шүүрлээс шавхан зайлуулж ашиглах 37'510.0 м³/жил газрын доорх усны төлбөрт **37'179'912.0** /Гучин долоон сая нэг зуун далан есөн мянга есөн зуун арван хоёр/ төгрөг, зам талбайн тоосжилт дарахад ашиглах 567.0 м³ гадаргын усны төлбөр **45'093.0** /Дөрчин таван мянга ерэн гурван/ төгрөг, биологийн нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийн усалгаанд ашиглах 4'606.2 м³ гадаргын ус ашигласны төлбөрт **85'491.0** /Наян таван мянга дөрвөн зуун ерэн нэгэн/ төгрөг, нийт **106'236'762.0** /Нэг зуун зургаан сая хоёр зуун гучин зургаан мянга долоон зуун жаран хоёр/ төгрөгийг Төв аймгийн Татварын хэлтсийн дансанд төвлөрүүлнэ. Төлбөрийн 20 хувийг хоёрдугаар, 40 хувийг гуравдугаар, 40 хувийг дөрөвдүгээр улиралд төлнө.

2.9.2. Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.2 дахь хэсэгт заасны дагуу усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг дараа сарын 10-ны өдрийн дотор төлж барагдуулна.

2.9.3. Гэрээнд зааснаас хэтрүүлэн ашигласан усанд Засгийн газрын 2018 оны 391 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөр тооцох журам"-д заасны дагуу төлбөр тооцно.

Гурав. Талуудын эрх, үүрэг

3.1. Гэрээ байгуулагч талууд нь Усны тухай хуулийн 7.5, 10.1.18, 13.1.1, 13.1.5, 18.1.4, 19.1.2, 19.1.4, 26.1, 30.1, 30.6, 31.1-д заасан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

3.2. Ус ашиглагч нь гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй бол Усны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.9, 29 дүгээр зүйлийн 29.3 дугаар заалтуудыг үндэслэн Сав газрын захиргааны шийдвэрээр гэрээг хугацаанаас нь өмнө цуцлах бөгөөд Усны тухай хуулийн 33. дугаар зүйлийн дагуу хариуцлага хүлээнэ.

3.3. Ус ашиглуулах дүгнэлтээр тавьсан шаардлага зөвлөмжийн хэрэгжилтийн хангаж ажиллана.

Дөрөв. Бусад

4.1. Гэрээ нь талууд гарын үсэг зурж, тамга, тэмдэг дарж баталгаажуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

4.2. Ус ашиглуулах дүгнэлт, ус ашиглах зөвшөөрөл нь гэрээний салшгүй хэсэг бөгөөд жил бүрийн ус ашиглуулах дүгнэлт, зөвшөөрөл, гэрээг тухайн оны эхний улиралд багтаан байгуулна.

4.3. Талуудын тохиролцоноор гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болох ба өөрчлөлтийг бичгээр үйлдэнэ.

4.4. Талуудын хооронд үүссэн маргааныг зөвшилцлийн журмаар шийдвэрлэхийг эрхэмлэх бөгөөд гэрээ болон түүний аль нэг заалттай холбоотой асуудлаар зөвшилцөлд хүрч чадаагүй тохиолдолд асуудлыг холбогдох шатны шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

4.5. Тайлант оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн дотор Туул голын сав газрын захиргаанд ирүүлдэг ус ашиглалтын тайланг үндэслэн гэрээ дүгнэсэн тэмдэглэлийг 2 хувь үйлдэн баталгаажуулах бөгөөд гэрээнд заасан төлбөрийг барагдуулаагүй тохиолдолд дараа оны гэрээ хийгдэхгүй.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГААГ
ТӨЛӨӨЛЖ:

УС АШИГЛАГЧИЙГ ТӨЛӨӨЛЖ:

Мэдээлэл, хяналт шалгалтыг зохицуулах
албаны дарга

Төлөвлөлтийн инженер

/Б.ОЮУНБОЛД/

Б.БАЯРБААТАР

Уул уурхай, эрчим хүчний ус ашиглалт
хариуцсан ахлах мэргэжилтэн

 /П.ЭНХБАЯР/
Туул голын сав газрын захиргааны
байр, 2 дугаар давхар, 203 тоот өрөө
Харилцах утас: 70003716, 70003714,
70002592

Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 4-р
хороо, Нарны зам гудамж, 27-р байр,
02 тоотод.
Харилцах утас 976-51-265578,
88113110.

УС АШИГЛУУЛАХ ДҮГНЭЛТ

2022 оны 05 дугаар
сарын 14-ны өдөр

Дугаар 88

Улаанбаатар
хот

1. Аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, хаяг, утас факс, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар:

“Хаан булаг финанс” ХХК, гүйцэтгэх захирал С.Идэр, Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 11-р хороо, Зайсан тойруу гудамж, Зайсан ам, MM Property, 2-р давхар, 201 тоот, Утас: 7724-9999, улсын бүртгэлийн дугаар: 9011652113, регистрийн дугаар: 6195598.

2. Төслийн нэр, байршил:

“Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон орд нь Улаанбаатар хотоос баруун зүгт 230 км, Дархан хотоос баруун урд зүгт 220 км, Төв аймгийн Заамар сумын нутагт байрлана. Туул голын сав газарт хамаарагдана.

3. Төсөл хэрэгжүүлэгч:

Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордын MV-0050208 дугаартай ашигт малтмал ашиглалтын 1252.0 га талбайн тусгай зөвшөөрлийг АМГТХЭГ-аас анх 2002 онд “Алтан дорнод монгол” ХХК олгосон бөгөөд уг тусгай зөвшөөрлийг 2016 онд “Монгол Майнинг энд Эксплорэйшн” ХХК-д, 2020 онд “Хаан булаг финанс” ХХК-д шилжүүлсэн байна.

4. Тусгай зөвшөөрлийн дугаар болон талбайн координат /X,Y/:

Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-005028, талбайн хэмжээ: 1,252.6 га

АМГТХЭГ-аас 2007.01.29-ны өдөр олгосон (анх 2002.10.23-нд олгосон) ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн 5028А дугаартай гэрчилгээний 2 дугаар хавсралтад заасан нийт 53 цэгээр тогтоосон лицензийн талбайн хэмжээ, координаттай.

№	Уртраг	Өргөрөг
1	104°29'00"	48°17'43"
2	104°29'05.74"	48°17'43"
3	104°29' 05.74"	48°17'42.4"
4	104°29'11.34"	48°17'42.43"
52	104°29.36"	48°17'16"
53	104°29.00"	48°17'16"

5. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний нэр, төрөл, зориулалт:

Алтны шороон ордыг ил аргаар олборлон, гравитацийн аргаар баяжуулах.

6. Үйлдвэрийн техник, технологи /ажиллах горим, хүчин чадал/:

Уурхайн олборлолтод DOOSAN DX-700 маркийн эксковатор 1 ш, EX-1200 маркийн эксковатор 1ш, CAT-390 эксковатор 1ш, KOMATSU PC-1250 эксковатор 1ш, KOMATSU D-155A маркийн бульдозер 1 ш, HOWO-371 маркийн автосамосвал 20 ш, LIUGONG LG-956L маркийн утгуурт ачигч 4 ш, LIUGONG G-9190 маркийн утгуурт ачигч 1 ш, XCMG LG-956L маркийн утгуурт ачигч 1ш, Д-1250 маркийн эзлэхүүн насос 2 ш, баяжуулах, боловсруулах үйлдвэрт СК-50 маркийн хүрдэт шигшүүр (скруббер) 1 ш, Sagar Maxi 01 маркийн хүрдэт шигшүүр 1 ш, хоригт цорго (гравитаци) 1 ш, Д-630 маркийн эзлэхүүн насос 1 ш-ийг ашиглана.

2022 онд 179 хүн хоногт 2 ээлжээр 24 цаг, 310 хоног ажиллана.

Угаах төхөөрөмжийн хүчин чадал: 50м³/цаг, 100м³/цаг, нийт 150м³/цаг

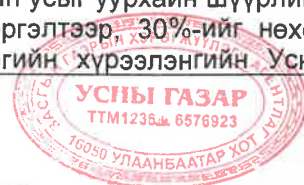
(2022 АУАТ-ний 19х, Маягт 7).

7. Үйлдвэрлэл, боловсруулах бүтээгдэхүүний хэмжээ:

2022 оны ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөөр 3975.95 мян.тн хөрс хуулж, 333.92 мян.тн элс угаан баяжуулж, 94.47 кг алт гарган авахаар төлөвлөсөн. Биологийн нөхөн сэргээлтийг 10.86 га-д хийнэ.

8. Усны эх үүсвэр, нөөц, чанар, хоногт ашиглах хэмжээ /шоо.метрээр/:

Унд, ахуйн усыг өөрийн эзэмшлийн өрөмдмөл 1 худагас, технологийн усыг уурхайн шүүрлийн болон Туул голын уснаас хангана. Технологийн усны 70%-ийг эргэлтээр, 30%-ийг нөхөн сэлбэлтээр хангана. Худгийн усанд ШУА-ийн Газарзүй-Геоэкологийн хүрээлэнгийн Усны

- 2,651.0төг/м³: Засгийн газрын 302-р тогтоолоор Туул голын сав газарт тогтоосон гадаргын усны экологи-эдийн засгийн суурь үнэ;
1%: Засгийн газрын 326-р тогтоолын 9-д заасан нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийн усалгаанд гадаргын ус ашигласныг тооцох хувь, хэмжээ;
0.7: Туул голын сав газарт нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийн усалгаанд гадаргын ус ашигласныг тооцох итгэлцүүр.

$$4,606.2\text{м}^3 \times 18.56\text{төг} = 85,491.0\text{төг}$$

Нийт төлбөр: 68,926,265.1төг+37,179,912.0төг+45,093.5төг+85,491.0төг = 106,236,762.0 төг

(Нэг зуун зургаан сая хоёр зуун гучин зургаан мянга долоон зуун жаран хоёр төгрөг)

17. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд усны нөөцийг хэмнэх эргүүлж ашиглах даалгавар:

- Уурхайн шүүрлийн усыг зам талбай, мод усалгаа, технологийн хэрэгцээнд эргүүлэн ашиглах, нөхөн сэлбэлтээр буюу нэмэлтээр авах усны хэмжээг 30%-иас хэтрүүлэхгүй байх;
- Хаягдал бохир усыг стандартын шаардлагад нийцүүлэн цэвэрлэж, зам, талбайн тоос дарах болон ногоон байгууламжийн усалгаанд ашиглах;

18. Тавих шаардлага, цаашид авах арга хэмжээ, зөвлөгөө:

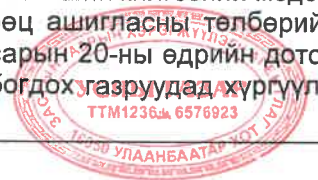
- Усны тухай хуулийн 28.6-д заасны дагуу Туул голын сав газрын захиргаанаас ус ашиглах зөвшөөрөл авч, зохих журмын дагуу гэрээ байгуулах;
- Төв аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газраас Төв аймгийн Заамар сумын нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад 2021.08.18-20-ны өдрүүдэд хяналт шалгалт хийж, Усны газарт 2021.10.09-ний өдрийн 406 дугаартай ирүүлсэн албан бичигт "Хаан булаг интернэйшнл" ХХК нь Туул голын сав газрын захиргааны даргын 2021.04.14-ний өдрийн А/16 тоот тушаалаар угаах үйлдвэрлэл, технологийн болон бусад хэрэглээнд шаардагдах 59,254.0 м³ элс угаахад 11,848.5 м³ усыг уурхайн шүүрлийн болон Туул голоос ашиглах зөвшөөрөл авсан ч Туул голоос ус татаж аваагүй, гүний усыг тоолуур суурилуулж, баталгаажуулаагүй ашигласан" гэсэн мэдээлэл ирүүлсэн тул анхаарч ажиллах;
- Хаягдал усны дүгнэлтийг тухайн жилийн эхний улиралд багтаан гаргуулах;
- Усны тухай хуулийн 28.18-д зааснаар ус ашиглуулах дүгнэлт, холбогдох зөвшөөрөлгүйгээр ус ашиглахгүй байх;
- Засгийн газрын 2018 оны 391 дүгээр тогтоолоор баталсан журмын дагуу зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөрийг шатлан өсгөж тооцохыг анхаарах;
- Жил бүрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөг үндэслэлтэй, үнэн зөв гаргаж байх;
- Усны тухай хуулийн 30.1.4-д заасны дагуу баталгаажуулсан тоолуурын заалтаар байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийг тооцож, Төсвийн тухай хуулийн 23.6.5-д заасны дагуу орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх;
- Үйл ажиллагаа зогсох, тасалдах нөхцөл байдал үүссэн үед холбогдох төрийн захиргааны байгууллагуудад даруй мэдэгдэж ажиллах;
- Усны тухай хуулийн 7.5-д заасны дагуу улсын усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай ус ашиглалтын тайлан (газрын доорх усны хяналт-шинжилгээний мэдээ, ус ашиглах зөвшөөрөл, гэрээ, гэрээ дүгнэсэн акт, усны нөөц ашигласны төлбөрийн баримт, ус ашиглалтын тоо, хэмжээ)-г 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн дотор Усны газарт office@water.gov.mn цахим хаягаар болон холбогдох газруудад хүргүүлж ажиллах.

УС АШИГЛАЛТЫН ХЭЛТСИЙН ДАРГЫН
АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

 Б.ДАРХАНЧИМЭГ

УС АШИГЛАЛТЫН

ХЭЛТСИЙН МЭРГЭЖИЛТЭН Х.МЯГМАРЖАВ

шинжилгээний лабораториас 2018.06.06-ны өдөр хийсэн усны химийн шинжилгээгээр “Химийн бүрэлдэхүүнээрээ гидрокарбонатын ангийн, кальцийн бүлгийн, 1-р төрлийн, чанарын хувьд цэнгэг, зөөлөвтөр ус байна. Шинжилсэн үзүүлэлт нь Ундны усны стандарт MNS900:2005-ын шаардлага хангаж байна” гэж дүгнэсэн байна.

“Монгол-Ус” Төрийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газрын 2018 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр гаргасан 1/514 дугаартай усны ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлтээр төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардагдах усыг Туул голын болон шүүрлийн ус, “Монгол Майнинг энд Эксплорэйшн” ХХК-ийн эзэмшлийн 1 худгаас хангахад төслийн ус ашиглах боломжит нөөцийн хэмжээ хүрэлцээтэй гэсэн байна. Унд, ахуйд хоногт 9.67 м³ ус ашиглана (ТЭЗҮ, 93х).

9. Усны барилга байгууламжууд /нэр, хүчин чадал, барилга, байгууламжийн хэмжээ хийц/:

Эргэлтийн усан болон тунаах сан нь 215 м урттай, 21 м хярын өргөнтэй, 10.5 м өндөртэй далангаар тусгаарлагдана. Тусгаарлах далангийн дунд 50 м урттай, 800 мм-ийн голчтой 2 ш HDPE хоолойгоор ус халиагуур хийсэн. Тунаах сангийн ашигтай эзлэхүүн: 120.0 мян.м³. Эргэлтийн усан сангийн эзлэхүүн: 80.0 мян.м³.

10. Худаг, өргөлтийн станцууд, усны тоолуур/насосны хүчин чадал, марк/:

№	Уртраг	Өргөрөг	Ундарга (л/с)	Насосны марк	Тоолууртай эсэх
1	104°29'12.04"	48°17'25.94"	4.0	QJ-7.5	тоолуургүй

11. Дамжуулах байгууламж /шугам сүлжээний урт, диаметр/:

Нэмэлтээр авах усыг Туул голоос CSB80/50 маркийн насосоор шахаж, 8 км-ийн урттай 200 мм-ийн голчтой HDPE төмөр хоолойгоор эргэлтийн усан санд татаж, эргэлтийн усан сангаас технологийн хэрэглээний усыг Д-630-90 маркийн насосоор шахах ба 150 мм-ийн голчтой, 250 м урт HDPE хоолойгоор элс угаан баяжуулах цехт хүргэдэг.

12. Хаягдал бохир усны хэмжээ, цэвэрлэгээний арга, түвшин:

Унд, ахуйгаас гарсан хаягдал бохир усыг шингэн хог хаягдлыг хуримтлуулах Атморын септик танк суурилуулан 2-3 жил тутамд үүссэн лагийг соруулж, төвлөрсөн цэвэрлэх байгууламжид нийлүүлдэг.

13. Байгаль орчны үнэлгээ, нөхцөл:

“Ар наймганы дунд хэсэг, жалга-3,4, үүсмэл алтны шороон орд”-ыг ил аргаар ашиглах төслийн Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний нэмэлт тодотголын тайланг 2022 онд “Говьхангайн төгөл” ХХК боловсруулсан.

14. Онцгой нөхцөл:

Улирал бүр хоёроос доошгүй удаа хаягдал усны холимог сорьц авч, байгаль орчны итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжилгээ хийлгэж, хариуг улирал бүрийн сүүлийн сарын 15-ны дотор Усны газарт ирүүлэх шаардлагатайг анхаарах.

15. Холбогдох хууль, дүрэм, журам, норм стандартын дагуу усны зарцуулалтыг тооцох:

Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалаар баталсан “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны хэрэглээний норм”-ын дагуу тооцоход үйлдвэрлэлийн жилийн хэрэгцээнд:

$333,920.0 \text{ тн/жил} \times 4.0 \text{ м}^3/\text{тн} = 1,335,680.0 \text{ м}^3/\text{жил}$ ус шаардагдана.

Техникийн хүчин чадлаар тооцоход:

СК-50 маркийн $50.0 \text{ м}^3/\text{цаг}$ хүчин чадалтай 1 ш скруббер,

Sagar Maxi 01 маркийн $100.0 \text{ м}^3/\text{цаг}$ хүчин чадалтай 1 ш скруббер.

$150.0 \text{ м}^3/\text{цаг} \times 20 \text{ цаг} = 3000.0 \text{ м}^3/\text{хон}$	- хоногт угаах элсний хэмжээ
$3000.0 \text{ м}^3/\text{хон} \times 4.0 \text{ м}^3 = 12,000.0 \text{ м}^3/\text{хон}$	-хоногт шаардагдах усны хэмжээ
$12,000.0 \text{ м}^3/\text{хон} \times 5 \text{ хон} = 60,000.0 \text{ м}^3$	-эргэлтийн усан санд тогтмол байх усны хэмжээ
$333,920.0 \text{ м}^3/\text{жил} : 3000.0 \text{ м}^3/\text{хон} = 111 \text{ хон}$	-элс угаан баяжуулахад зарцуулах хугацаа
$12,000.0 \text{ м}^3/\text{хон} \times 0.2 \times 111 \text{ хон} = 266,400.0 \text{ м}^3$	-ууршилт, шүүрэлтээр алдагдах ус
$60,000.0 \text{ м}^3 + 266,400.0 \text{ м}^3 = 326,400.0 \text{ м}^3$	-технологид ашиглах нийт усны хэмжээ

$6,300.0 \text{ м}^2 \times 2.0 \text{ л/м}^2 \times 45 \text{ хон} = 567.0 \text{ м}^3$	-зам, талбайн тоосжилт дарахад ашиглах ус (БОННТ, Б1/32-р хуудас)
$108,600.0 \text{ м}^2 \times 4 \text{ л/м}^2 \times 6 \text{ удаа} = 2,606.4 \text{ м}^3$	-биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглах ус
$5555 \text{ ш мод} \times 40 \text{ л/ш} \times 9 \text{ удаа} = 1,999.8 \text{ м}^3$	-“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод тарихад ашиглах ус
$121.0 \text{ м}^3/\text{хон} \times 310 \text{ хон} = 37,510.0 \text{ м}^3$	-Уурхайд шүүрч орж ирэх усны хэмжээ (“Хүрд-Ус” ХХК-ийн 2020 онд хийсэн шүүрлийн усны тооцоо), технологийн хэрэгцээнд эргүүлэн ашиглана.
$326,400.0 \text{ м}^3 - 37,510.0 \text{ м}^3 = 288,890.0 \text{ м}^3$	-жилд технологид ашиглах усны хэмжээ
$179 \text{ хүн} \times 150.0 \text{ л/хон} \times 310 \text{ хон} = 8,323.5 \text{ м}^3$	-ажиллагсдын унд ахуйн усны жилийн хэрэгцээ

16. Холбогдох хууль, тогтоол шийдвэрийн дагуу оногдуулах усны нөөцийн төлбөрийн хэмжээ:

Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 20.1.1 дэх заалтын дагуу унд, ахуйн зориулалтаар ашиглах $8,323.5 \text{ м}^3$ газрын доорх усыг төлбөрөөс чөлөөлнө.

Ашигт малтмал олборлон баяжуулахад ашиглах $288,890.0 \text{ м}^3$, зам, талбайн тоосжилт дарахад ашиглах 567.0 м^3 , биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглах $2,606.4 \text{ м}^3$, мод тарихад ашиглах $1,999.8 \text{ м}^3$ гадаргын ус, уурхайн ухлагаас шавхан зайлуулах $37,510.0 \text{ м}^3$ газрын доорх усны төлбөрийн хэмжээг Засгийн газрын 2011 оны 302 дугаар тогтоолоор Туул голын сав газарт тогтоосон усны экологи, эдийн засгийн суурь үнэ, 2013 оны 326, 327 дугаар тогтоолоор баталсан ашиглалтын зориулалтыг тооцох итгэлцүүр, усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь, хэмжээг тус тус үндэслэн урьдчилсан байдлаар тооцвол:

Ашигт малтмал олборлох, баяжуулахад усны нөөц ашигласны төлбөр:

$$1 \text{ м}^3 \text{ гадаргын усны үнэ: } 2,651.0 \text{ төг/м}^3 \times 0.1 \times 0.9 = 238.59 \text{ төг/м}^3$$

$2,651.0 \text{ төг/м}^3$: Засгийн газрын 302-р тогтоолоор Туул голын сав газарт тогтоосон гадаргын усны экологи-эдийн засгийн суурь үнэ;

10%: Засгийн газрын 326-р тогтоолын 7(а)-д заасан ашигт малтмал олборлох, баяжуулахад гадаргын ус ашигласныг тооцох хувь, хэмжээ;

0.9: Засгийн газрын 2013 оны 327-р тогтоолд заасан Туул голын сав газарт ашигт малтмал олборлох, баяжуулахад гадаргын ус ашигласныг тооцох итгэлцүүр.

$$288,890.0 \text{ м}^3 \times 238.59 \text{ төг/м}^3 = 68,926,265.1 \text{ төг}$$

Уурхайд шүүрлээр орж ирэх буюу шавхан зайлуулах газрын доорх усны нөөц ашигласны төлбөр:

$$1 \text{ м}^3 \text{ газрын доорх усны үнэ: } 9,440.0 \text{ төг/м}^3 \times 0.15 \times 0.7 = 991.2 \text{ төг/м}^3$$

$9,440.0 \text{ төг/м}^3$: Засгийн газрын 302-р тогтоолоор Туул голын сав газарт тогтоосон газрын доорх усны экологи-эдийн засгийн суурь үнэ;

15%: Засгийн газрын 2013 оны 326-р тогтоолын 7.в)-д заасан газрын доорх усыг шавхан зайлуулсныг тооцох төлбөрийн хувь, хэмжээ;

0.7: Засгийн газрын 327-р тогтоолд заасан Туул голын сав газарт газрын доорх усыг шавхан зайлуулсныг тооцох итгэлцүүр.

$$37,510.0 \text{ м}^3 \times 991.2 \text{ төг/м}^3 = 37,179,912.0 \text{ төг}$$

Зам, талбайн тоосжилт дарахад усны нөөц ашигласны төлбөр:

$$1 \text{ м}^3 \text{ гадаргын усны үнэ: } 2,651.0 \text{ төг/м}^3 \times 0.1 \times 0.3 = 79.53 \text{ төг}$$

$2,651.0 \text{ төг/м}^3$: Засгийн газрын 302-р тогтоолоор Туул голын сав газарт тогтоосон гадаргын усны экологи-эдийн засгийн суурь үнэ;

10%: Засгийн газрын 326-р тогтоолын 4-д заасан авто зам, засварт гадаргын ус ашигласныг тооцох төлбөрийн хувь, хэмжээ;

0.3 : Туул голын сав газарт авто замын зориулалтаар гадаргын ус ашигласныг тооцох итгэлцүүр.

$$567.0 \text{ м}^3 \times 79.53 \text{ төг} = 45,093.5 \text{ төг}$$

Нөхөн сэргээлт, ногоон байгууламжийн усалгаанд усны нөөц ашигласны төлбөр:

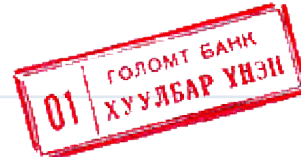
$$1 \text{ м}^3 \text{ гадаргын усны үнэ: } 2,651.0 \text{ төг/м}^3 \times 0.01 \times 0.7 = 18.56 \text{ төг}$$

Хүсэлтийн лавлах дугаар: 134940212

Татсан огноо: 2022-08-31 15:32

Шилжүүлэгчийн дансны дугаар	Хүлээн авагчийн данс	Гүйлгээний дүн	Гүйлгээний төлөв
3205102377 IBAN: MN72 0015 0032 0510 2377	1165117377 IBAN: MN03 0015 0011 6511 7377	18,391,854.00 MNT	Амжилттай
Шилжүүлэгчийн нэр ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК	Хүлээн авагчийн нэр ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР	Гүйлгээний утга 1220700184081;38100921602;6195598;38100921602;99112297	
	Хүлээн авагчийн банк	Гүйлгээний огноо 2022-08-24	

DATE OF ISSUE: 05/05/2019

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE CURRENCY: RUB

ISSUE DESCRIPTION: 10000000

ISSUE NUMBER: 10000000

ISSUE DATE: 05/05/2019

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ISSUE TYPE: 10000000

ISSUE VALUE: 10000000

ТӨЛБӨРИЙН БАРИМТ / APPLICATION FOR REMITTANCE

Он сар өдөр

Дүн / Amount **12,250,000.00**

Үсгээр / In words

Одуйн еснэгт сая гурван зуун таван мянган

ТҮГРЭГ

Мөнгөний нэгж / Currency
 АМГ ДТ 090 БҮСД

Дансны нэр / Account name

Төлбөрийн зориулалт / Details of payment
МОНГОЛ ИЛДЭГЭЙН ЗЭВЭГ ХӨДӨӨ АЖ АХуйн ХАА

ХЭНЭЭС / FROM

Дансны дугаар / Account No

111030110074

Гарын үсэг / Signature

Тамга / Stamp

Банчны нэр / Bank name

1st

ХЭНД / TO

Дансны нэр / Account name

2nd

1100900013400

ЭЗЭВЭН БААНРЫН ХӨРӨГЦЭВЭНД / FOR BANK USE ONLY

Тайлбар / note

ХҮА / TELLER

Шалтгааны дүр

Контроль / Verified by

Хүргэн дээр дэвс

Ом / card / other

Мүдэл дээр дэвс

УУУ / МУУ / ДД

Хүргэн дээр дэвс

Мөнгөн дээр дэвс

МОНГОЛ ИЛДЭГЭЙН ЗЭВЭГ ХӨДӨӨ АЖ АХуйн ХАА

Шилжүүлгийн мэдээлэл
Журналын № : 40916834

Системийн огноо: 2021.09.13 11:08:31

Нэр : ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК

Илгээгч	Дансны дугаар: 474022600	Нэр ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК	Дүн 150,000,000.00	MNT	Ханш 1
Хүлээн авагч	Банкны дугаар: 90 Дансны дугаар: 100140000944	Банкны нэр Төрийн сан Нэр Тө.Ус Ашигласны Төлбөр	150,000,000.00	MNT	1
Гүйлгээний утга: ЕВ -Хаан Булаг Интернэйшнл ХХК-с усны төлбөр					

Танд баярлалаа

Дансны тодорхойлолтыг QR код болон дараах холбоосоор хандаж баталгаажуулна уу.
<https://www.etdbm.mn/verify.php>
Баталгаажуулах код: 4E22872D25C12FF8

БАТЛАВ
ТУУЛ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН
ЗАХИРГААНЫ ДАРГЫН АЛБАН
ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Д.НЯМДОРЖ
5633645
УЖА0053

2022 оны 05 дугаар сарын ...

БАТЛАВ
“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ”
ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

С.ИДЭР

2022 оны 05 дугаар сарын ...

**ХАЯГДАЛ УСЫГ БАЙГАЛЬД ШУУД НИЙЛҮҮЛЖ БАЙГАА ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДТЭЙ
БАЙГУУЛАХ УС БОХИРДУУЛСНЫ ТӨЛБӨРИЙН ГЭРЭЭ**

Дугаар ХУТ 22/04

Улаанбаатар хот

Нэг: Ерөнхий зүйл

Усны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт заасны дагуу “Усны газар”-ын гаргасан 2022 оны 05-р сарын 02-ны өдрийн 58 дугаартай хаягдал усны дүгнэлт, Туул голын сав газрын захиргаанаас олгосон 2021 оны 10-р сарын 16-ны өдрийн 21/29 дугаартай ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийг үндэслэн нэг талаас ус ашиглуулагчийг төлөөлж Туул голын сав газрын захиргааны Усны чанар, экологийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн Б.Цэнгэлмаа, нөгөө талаас ус бохирдуулагчийг төлөөлж Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 11-р хороо, 21/1-р байр, ММ Проперти барилга 1-3 давхарт байрлах Улсын бүртгэлийн 9011652113 дугаартай, 6195598 регистрийн дугаартай “Хаан булаг финанс” ХХК-ийн Төлөвлөлтийн инженер Б.Баярбаатар нар ус ашиглах талаар харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг 1 /Нэг/ жилийн хугацаатай байгуулав.

Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл

2.1. Ус бохирдуулагч нь хаягдал усыг “Хүрээлэн буй орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015” стандартын норматив шаардлагад нийцүүлэн байгальд шууд нийлүүлнэ.

2.2. Ус бохирдуулагч нь Усны тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1 дэх хэсэгт заасны дагуу хаягдал усны чанарыг энэхүү гэрээний 2.1-д заасан стандартын норматив шаардлагад нийцүүлсэн тохиолдолд ус бохирдуулсны төлбөр, стандартын норматив шаардлагад нийцүүлээгүй тохиолдолд ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг хаягдал усанд агуулагдах бохирдуулах бодисын хэмжээнээс хамааран 2-5 дахин шатлан өсгөх хэлбэрээр тооцож төлнө.

2.2.1. Ус бохирдуулагч нь хаягдал усны дүгнэлтээр тогтоосон ус бохирдуулсны төлбөр болох нийт 2'443'564.16 /хоёр сая дөрвөн зуун дөчин гурван мянга таван зуун жаран дөрвөн/ төгрөгийг Төв аймгийн Татварын хэлтсийн дансанд гэрээний 2.3-т заасан хугацаанд төлнө.

2.3. Төлбөр төлөгч нь Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт заасны дагуу хаягдал усан дахь бохирдуулах бодист ногдох төлбөрийг дараа сарын 20-ны өдрийн дотор үндсэн бүртгэлтэй харьяалах Татварын албанд төлнө.

2.4. Ус бохирдуулагч нь дараах мэдээллийг улирал тутам Сав газрын захиргаа, харьяалах Татварын албанд хүргүүлнэ. Үүнд:

2.4.1. Хаягдал ус нийлүүлдэг хүн, хуулийн этгээдийн нэр;

2.4.2. Цэвэрлэх байгууламж болон зөөврийн машинаар байгальд хаясан хаягдал усны хэмжээ;

2.4.3. Байгальд нийлүүлсэн хаягдал усны хэмжээ;

2.4.4. Хаягдал усанд байгаль орчны итгэмжлэгдсэн лабораториор хийлгэсэн шинжилгээний дүн;

2.4.5. Бохирдуулах бодисын ялгарал, шилжилтийн системд усны бохирдлын мэдээллийг бүртгүүлнэ;

2.4.6. Ус бохирдуулсны төлбөр төлсөн тайлан.

2.4.7. 2.4.1-ээс 2.4.4-т заасан мэдээллийг Tuul.info20@gmail.com цахим хаягаар ирүүлнэ.

Гурав. Ус ашиглуулагчийн эрх, үүрэг

ТУУЛ ГОЛЫН
САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
УЛААНБААТАР ХОТ

3.1. Ус бохирдуулагчийг мэдээ, мэдээлэл, удирдлагаар хангаж, хяналт тавина.

3.2. Усны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.8 дэхь хэсэгт заасны дагуу Сав газрын газрын захиргааны дүгнэлтийг үндэслэн Усны тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.4 дэх заалтад заасны дагуу сум, дүүргийн Засаг дарга нь нутаг дэвсгэртээ хаягдал ус зайлуулах цэг тогтооно.

3.3. Сав газрын захиргаа болон сум, дүүргийн Засаг дарга нь хаягдал усыг энэхүү гэрээний 2.1-д заасан стандартын норматив шаардлагад нийцүүлэн цэвэрлэсэн, дахин ашигласан ус бохирдуулагчийг ус бохирдуулсны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх жагсаалтыг гаргана.

3.4. Сав газрын захиргаа, сум, дүүргийн Засаг дарга нь хаягдал ус хаях, зайлуулах шаардлагыг зөрчсөн ус бохирдуулагчийн хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийг цуцална.

Дөрөв. Ус бохирдуулагчийн эрх, үүрэг

4.1. Ус бохирдуулагч нь Сав газрын захиргаанаас мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө авах, хаягдал ус хаях, зайлуулах цэг тогтоолгох, ногдуулсан ус бохирдуулсны төлбөр болон нөхөн төлбөрийн хэмжээг үндэслэлгүй гэж үзвэл дээд шатны байгууллагад гомдол гаргах эрхтэй.

4.2. Ус бохирдуулагч нь үйл ажиллагаандаа холбогдох хууль, тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт, норм норматив, ТЭЗҮ, зураг төсөл, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг мөрдөж ажиллана.

4.3. Ус бохирдуулагч нь хаягдал усны эзлэхүүнийг тодорхойлох хэмжих хэрэгсэл (тоолуур)-ийг “Ус ашиглалт хэрэглээг тоолууржуулах журам”-д заасны дагуу хаягдал усны шугамын гаргалгаан дээр суурилуулах тоолуур нь гаргалгааны шугамын голчтой адил байх бөгөөд мэдрэгчийн хийц нь хаягдал усны найрлагаас хамааран өөрчлөгдөх, эвдрэх, гэмтэх зэрэг эрсдэлээс хамгаалагдсан эд ангиар хийгдсэн байх шаардлагад нийцүүлэн суурилуулна.

Тав. Бусад

5.1. Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрөл нь энэхүү гэрээний салшгүй хэсэг байна.

5.2. Ус бохирдуулагч нь ус бохирдуулсны төлбөр, нөхөн төлбөрийг хугацаанд нь төлөөгүй бол Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу хариуцлага хүлээнэ.

5.3. Энэхүү гэрээг сунгах, дуусгавар болгох, хүчингүй болгохтой холбоотой асуудлыг 2 тал харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр шийдвэрлэнэ.

5.4. Энэхүү гэрээтэй холбогдон гарсан аливаа маргааныг эвийн журмаар шийдвэрлэхийг эрмэлзэх бөгөөд эс тохиролцвол иргэний журмаар шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

Зургаа. Давагдашгүй хүчин зүйл

6.1. Ус бохирдуулагч нь давагдашгүй хүчин зүйл (газар хөдлөлт, үер, гал түймэр, хар салхи, халдварт өвчний тархалт болон байгалийн бусад аюулт үзэгдэл, ажил хаялт) –ийн нөхцөл байдлын улмаас гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд гэрээний хариуцлагаас /нөхөн төлбөр, торгууль/ чөлөөлөгдөх үндэслэл болно.

6.2. Ус бохирдуулагч нь давагдашгүй хүчин зүйл бий болсныг нотолно.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

УС АШИГЛУУЛАГЧИЙГ ТӨЛӨӨЛЖ:
Мэдээлэл, хяналт шалгалтыг зохицуулах
албаны дарга

 Б.ОЮУНБОЛД

Мэдээлэл, хяналт шалгалтыг зохицуулах
албаны ахлах мэргэжилтэн

 Б.ДУЛМАА

Мэдээлэл, хяналт шалгалтыг зохицуулах
албаны мэргэжилтэн

 Б.ЦЭНГЭЛМАА

Хаяг: Улаанбаатар хот-16050, БГД,
2-р хороо, Чингүнжавын гудамж,
Туул голын сав газрын захиргааны
байр, 203 тоот өрөө.

Харилцах утас: 7000-3716, 7000-3714.

УС БОХИРДУУЛАГЧИЙГ ТӨЛӨӨЛЖ:
Төлөвлөлтийн инженер

 Б.БАЯРБААТАР

Хаяг: Улаанбаатар хот, Хан-Уул дүүрэг, 11-р
хороо, 21/1-р байр, ММ Проперти барилга 1-3
давхар
Харилцах утас: Харилцах утас7724-9999,
88113110.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд,
Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2019 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн
А/719/189 дүгээр тушаалын хавсралт

ХАЯГДАЛ УС ХАЯХ, ЗАЙЛУУЛАХ ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар: 21/29

УСНЫ ГАЗАР

/ Дүгнэлт гаргасан байгууллага /

.....-ын гаргасан
2021 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдрийн хаягдал ус хаях, зайлуулах 103 тоот

дүгнэлтийг үндэслэн ..... **Төв** ..... аймаг/нийслэл ..... **Заамар** .....

сум/дүүргийн ..... **MV-005028 тусгай зөвшөөрөлтэй талбайд**... байршилтай
/ хаяг /

Алтны шороон ордын үйлдвэрлэлийн

/ үйл ажиллагааны чиглэл /

чиглэлээр хаягдал ус гаргаж байгаа **“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК**-д
/ хүн, хуулийн этгээдийн нэр /

Төв

..... аймаг/нийслэл, ... **Заамар** ..... сум/дүүргийн

48°17'25.94" 104°29'12.04"

..... байршилтай хаягдал
ус зайлуулах цэг буюу хүрээлэн буй орчинд болон төвлөрсөн бохир усны
шугамд жилд ..... **81.3** ..... мян.м³ хаягдал усыг **“Хүрээлэн байгаа
орчин, Усны чанар, хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015”**,
**“Хүрээлэн байгаа орчин, усны чанар, Ариутгах татуургын сүлжээнд
нийлүүлэх хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 6561:2015”** стандартаар
тогтоосон норматив шаардлагад нийцүүлэн хаях, зайлуулах зөвшөөрлийг

/ аль нь болохыг доогуур нь зурах /

нэг жилийн хугацаагаар олгож, ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ болон
дүгнэлтийг зөрчөөгүй тохиолдолд зөвшөөрлийг жил бүр сунгагдсанд тооцно.
Хаягдал усны хэмжээ болон хаягдал ус зайлуулах цэг, төвлөрсөн бохир усны
шугамын байршил өөрчлөгдсөн тохиолдолд тухай бүр шинээр зөвшөөрөл олгоно.

ТУУЛ ГОЛЫН САВ

ГАЗРЫН ЗАХИРГААНЫ ДАРГА

/ Зөвшөөрөл олгосон байгууллага /

Тамга

Зөвшөөрлийн бичиг олгосон:

/ Гарын үсэг /

Б.ОЮУНБОЛД

/ Гарын үсгийн тайлал /

20 21 оны 10 -р сарын 26 -ны өдөр

СУНГАЛТ

Сунгалт хийсэн шийдвэр	Огноо	Гарын үсэг / тамга
<p>Усны газрын 2022 оны 58 дугаартай хаягдал усны дүгнэлтийн дагуу 1 жилээр сунгав. Хэмжээ: 123.6 мян.м³/жил</p>	<p>2022.05.17</p>	<p>Туул голын сав газрын захиргааны дарга Д.НЯМДОРЖ </p>

Шилжүүлгийн мэдээлэл
Журналын № : 68731424

Системийн огноо: 2022.08.03 10:25:40

Нэр : ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК

Илгээгч	Дансны дугаар: 474022600	Нэр ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК	Дүн 2,443,564.16	MNT	Ханш 1
Хүлээн авагч	Банкны дугаар: 04	Банкны нэр Худалдаа Хөгжлийн Банк	2,443,564.16	MNT	1
Гүйлгээний утга: EB -3220800042625-Ус бохирдуулсны төлбөр-Төв					

Танд баярлалаа

Дансны тодорхойлолтыг QR код болон дараах холбоосоор хандаж баталгаажуулна уу.
<https://www.etdbm.mn/verify.php>
Баталгаажуулах код: 8325EDC041F21CE0

Батлав.

“Хаан булаг интернэйшнл”

ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал

С.Идэр

УУРХАЙН ХУУЛСАН ШИМТ ХӨРСТЭЙ АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1 "Хаан булаг интернэйшнл" хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани буюу / цаашид "Хаан булаг интернэйшнл" ХХК" гэх/-ийн уурхайн шимт хөрстэй ажиллах харилцааг зохицуулахад энэ журмын зорилго оршино.

1.2. Энэхүү журам нь " Хаан булаг интернэйшнл" ХХК-ийн уурхайн бүсэд үйл ажиллагаа явуулж бүх хэсэг нэгж болон гэрээт компани, тэдгээрийн ажилтанд хамааран үйлчилнэ.

1.3. Энэхүү журамд тусгагдаагүй асуудлыг холбогдох дүрэм, журам, ажлын горим, зааврын дагуу шийдвэрлэнэ.

1.4. Шимт хөрсийг хуулах үйл ажиллагаанд MNS 5914:2008 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, нэр томъё, тодорхойлолт

MNS 5915:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал

MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт

MNS 5917:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, техникийн ерөнхий шаардлага

MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрын ургамалжуулах, техникийн ерөнхий шаардлага, Шимт хөрс хуулах зөвшөөрлийн хуудас зэрэг холбогдох стандарт, хууль, тогтоомж, дүрэм, журмыг мөрдлөг болгоно.

Хоёр. Шимт хөрс, түүнтэй ажиллах

2.1. Уурхайлалт гэдэгт баяжмал олборлох, хөрс хуулах, тээвэрлэх, барилга байгууламж, үйлдвэр, уурхайн дэд бүтцийг байгуулах бүх үйл ажиллагааг хамруулан ойлгох бөгөөд шимт хөрсийг байгаль орчныг нөхөн сэргээх зориулалтаар дахин ашиглана.

2.2. Шимт хөрс гэдэг нь ургамал ургахад шаардагдах үржил шим, агрохими, механик бүрдэл бүхий нөхцөлийг хангасан буюу энгийн сайжруулалт хийх боломжтой хөрсний өнгөн хэсэг бөгөөд энэ хэсгийг дахин боловсруулна.

2.3. Шимэрхэг хөрс гэдэг нь ургамлын ургалт, төлжилтөнд хязгаарлагдмал хүрээнд таатай нөлөө узуулэхүйц физик, хими шинж чанар бүхий уулын чулуулаг болно,

4.3. Хөрс хуулах явцад шимт хөрсний гунд чанар муутай хөрсний материал орохоос ямагт сэргийлэх хэрэгтэй.

4.4. Хөрс хуулалтад өөрчлөлт гарах болсон тохиолдолд ” Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ийн Байгаль орчны мэргэжилтэн болон төлөвлөлтийн ерөнхий инженерт мэдэгдэн тухайн албан тушаалтнуудын шийдвэрээр хуулах гүнийг өөрчилж болно.

4.5. Шимт хөрсийг хуулалт байрзүйн хувьд өндрөөс нам руу чиглэн явагдана.

4.6. Шимт хөрс хуулсан хэсэгт маркшейдерийн хэмжилт хийлгэж, хөндөгдсөн талбайн болон эзэлхүүний хэмжээг долоо хоногийн тайланд, хадгалах талбайд буусан шимт хөрсний хэмжээг сарын тайланд тус тус тусгана.

4.7. Хэрэв маркшейдерийн хэмжилтээр шимт хөрс хуулах гүнд хурээгүй эсвэл хуулсан хөрсний эзэлхүүн дугуу байгаа тохиолдолд шимт хөрсийг дахин хуулуулж заасан хэмжээнд хүргэнэ.

4.8. Салхины хурд ихтэй, хэт их хуурайшилт ихтэй уед шимт хөрсийг аль болох хуулахгүй, тээвэрлэхгүй байхыг эрмэлзэх бөгөөд зайлшгүй хуулах, зөөх тохиолдолд шимт хөрсийг салхинд зөөгдөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

4.9. Шимт хөрсийг өдрийн цагаар хуулна. Зайлшгүй шөнийн цагаар хуулах шаардлагатай нөхцөлийг уурхайн төлөвлөлтийн инженер баталсан тохиолдолд шимт хөрс хуулах ажил бүрт байгаль орчны мэргэжилтэн шөнө шимт хөрс хуулах зөвшөөрлийг олгоно.

4.10. Түр хугацаагаар байгуулах зам, усны хоолой зэрэгт шимт хөрсийг заавал овоолгод байршуулахгүйгээр салхины хаалт маягаар овоолж эргуулэн ашиглаж болно.

4.11. Уурхайн ахилт болон тэлэлт хийхдээ шимт хөрсийг хугацаанаас нь эрт хуулахгүй байх. Хуулсан даруйд нөхөн сэргээлтэнд ашиглахыг чухалчилна.

Тав. Шимт хөрсийг хадгалах

5.1. Шимт хөрсийг зөвхөн нөхөн сэргээлтийн зориулалтаар ашиглана.

5.2. Шимт хөрсний овоолгын зөвшөөрөгдөх хамгийн дээд эндөр нь 5 метр байна.

5.3. Овоолгыг хэлбэршүүлэхдээ хотгор гадаргуугийн талбайг багасгахын тулд шимт хөрсний овоолгын хажуугийн налууг 15 градус, дээд гадаргын налууг 5 градусаас ихгүйгээр тэгшилнэ.

5.4. Гурван жилээс дээш хугацаанд хадгалах шимт хөрсний овоолгын дээд гадаргуу, хажууг хэлбэржүүлж олон наст өвслөг ургамал тарина.

5.5. Шимт хөрсний хадгалалт, тордлотын бүртгэлийн тайланг жилд 2-оос доошгүй удаа хийнэ.

5.6. Шимт хөрсийг хуулсан даруйд төлөвлөгдсөн талбайруу зөөж хадгална.

5.7. Шимт хөрсийг овоолсон цагаас эхлүүлээд нөхөн сэргээлтэнд ашиглах хүртэл жил бүр чанарын болоод бохирдлын шинжилгээнд, хамруулж, шимт хөрсний овоолгыг тэмдэгжүүлэх ба газрын зураг дээр байршлийг нь тэмдэглэж мэдээллийн санд хадгална.

2021 оны 6 сарын 8

Батлав:

“Хаан булаг интернэйшнл”

ХХК-ийн Гүйцэтгэх захирал

ИНТЕРНЭЙШНЛ

9021070502

УЛААНБААТАР ХОТ

/ С.Идэр /

Уурхайн шимт хөрстэй ажиллах журамтай танилцсан, журмын хэрэгжилтэнд хяналт тавих мөн хариуцсан албан тушаалтан уг журмын 6-р бүлэгт заасан үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

Гарын үсэг : Ерөнхий инженер..... Г.Батболд

Уулын мастер ..... Г.Гантулга

Уулын мастер ..... Я.Баярням

Уулын мастер..... Н.Энхбаяр

Уулын мастер..... Х.Цогтжаргал

Байгал орчны мэргэжилтэн..... Э.Намсрай

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ
ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМНД

ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТЫН
УЛСЫН БАЙЦААГЧ

213318 Заамар сум, Бат-Өлзийт
Утас: (702758...), Факс: (702758...)

2022 10 18 № 24
танай _____-ны № _____-т

Үйл ажиллагааны тухай

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК нь Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 дугаартай тусгай зөвшөөрлийг эзэмшдэг бөгөөд 2022 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан биотехникийн арга хэмжээний хүрээнд хийгдэх ажлыг Заамар сумын ховор ан амьтанд зориулан өвс, хужир, давс авч 12 дугаар сард хийгдэхээр төлөвлөгдсөн болно.

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТЫН

УЛСЫН БАЙЦААГЧ

Г.ТАН-ОЧИР

ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ИХ СУРГУУЛЬ,

**Бизнесийн удирдлага, Хүмүүнлэгийн Сургууль
Хүмүүнлэгийн салбар**

**ШУТИС-ИЙН БУХСУРГУУЛЬ, МОНГОЛ МАЙНИНГ ЭНД
ЭКСПЛОРЭЙШН ХХК-ийн ХАМТЫН ГЭРЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД ТӨВ
АЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ MV-005028 ТООТ
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛТЭЙ АР НАЙМГАНЫ ДУНД ХЭСЭГТ
ХИЙГДСЭН АРХЕОЛОГИЙН АВРАН ХАМГААЛАХ МАЛТЛАГА
СУДАЛГААНЫ 2019 ОНЫ АЖЛЫН ТАЙЛАН**

УЛААНБААТАР-2019 он

ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ИХ СУРГУУЛЬ,

**Бизнесийн удирдлага, Хүмүүнлэгийн Сургууль
Хүмүүнлэгийн салбар**

**ШУТИС-ИЙН БУХСУРГУУЛЬ, МОНГОЛ МАЙНИНГ ЭНД
ЭКСПЛОРАЙШН ХХК-ИЙН ХАМТЫН ГЭРЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД ТӨВ
НИЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ MV-005028 ТООТ
ТУСТАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛТЭЙ АР НАЙМГАНЫ ДУНД ХЭСЭГТ
ХИЙГДСЭН АРХЕОЛОГИЙН АВРАН ХАМГААЛАХ МАЛТЛАГА
СУДАЛГААНЫ 2019 ОНЫ АЖЛЫН ТАЙЛАН**

Тайлан бичсэн .....

..... /Д.Хатанбаатар/

..... /С.Болормаа/

..... /Д.Очирпүрэв/

УЛААНБААТАР-2019 он

**ШИНЖЛЭХ УХААН ТЕХНОЛОГИЙН ИХ СУРГУУЛЬ
БИЗНЕСИЙН УДИРДЛАГА ХҮМҮҮНЛЭГИЙН СУРГУУЛЬ
ХҮМҮҮНЛЭГИЙН УХААНЫ САЛБАР**

Албан хэрэгцээнд

**АРХЕОЛОГИЙН
ХЭЭРИЙН СУДАЛГААНЫ
ТАЙЛАН**

/АВРАН ХАМГААЛАХ ХАЙГУУЛ СУДАЛГАА/

ХАЙГУУЛ ХИЙСЭН ГАЗАР: ТӨВ ЗААМАР СУМ

ХАЙГУУЛЫН ТАЛБАЙН НЭР: АР НАЙМГАНЫ ДУНД ХЭСЭГ /MV-005028/

**ЗАХИАЛАГЧ БАЙГУУЛЛАГА: МОНГОЛ МАЙНИНГ ЭНД ЭКСПЛОРЭЙШН
ХХК**

ГҮЙЦЭТГЭГЧ БАЙГУУЛЛАГА: ШУТИС, БУХС, ХҮМҮҮНЛЭГИЙН САЛБАР

ГҮЙЦЭТГЭГЧ БАЙГУУЛЛАГЫН АЛБАН ЁСНЫ ХАЯГ:

ШУТИС-ийн Ү БАЙР, 1-Р ДАВХАР, 2-Р ХОРОО,

БАЯНЗҮРХ ДҮҮРЭГ, ИХ ТОЙРУУ, Ш/Х 313.

УЛААНБААТАР, МОНГОЛ УЛС

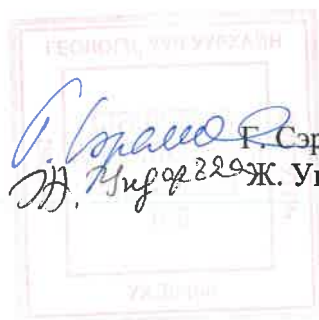
УЛААНБААТАР 2019

**“МОНГОЛ МАЙНИНГ ЭНД ЭКСПЛОРЭЙШН” ХХК-НЫ ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР
СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АР НАЙМГАНЫ ДУНД ХЭСЭГ” НЭРТЭЙ MV-005028
ТООТ (1252,6 ГА) АШИГТ МАЛТМАЛЫН АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙД ЯВУУЛСАН ПАЛЕОНТОЛОГИЙН СУДАЛГААНЫ
ТАЙЛАН ДҮГНЭЛТ**

Тайлан бичсэн :

Г. Сэрсмаа / Ph. D /

Ж. Ундарьяа / Ph. D /

Улаанбаатар хот 2020 он

ОРШИЛ

“Соёлын өвийг хамгаалах тухай” Монгол улсын хуулийн 2014 оны 5 сарын 15 ны өдрийн шинэчлэсэн найруулгын 5.1.1; 6.1.5; 16.7.1; 17.1.3,4; 27.2; 28-р зүйл, 38.2,3; 60.1.10-д заасны дагуу газрын хэвлийг эзэмших ашиглахад палеонтологийн хайгуул тандан судалгааны ажлыг хийлгэх шаардлагатай байдаг. Уг хуулийн зорилго нь соёлын өвийг эрэн сурвалжлах, бүртгэх, судалж шинжлэх, зэрэглэл тогтоох, үнэлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлах, сэргээн засварлах, өвлүүлэн уламжлуулах, өмчлөх, эзэмших, ашиглахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. Эртний хүн, эртний амьтан, бичил биетэн, ургамлын чулуужсан олдвор, ул мөр, тэдгээрийг агуулсан олдворт газар нь түүх соёлын дурсгалт зүйлд хамаарна. Мөн БСШУ-ны сайдын 2015 оны А141 тоот тушаалаар “Соёлын өвийн судалгаа хийх журам” батлагдсан.

Дээрхи хууль, журмын дагуу Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд үйлдвэрлэлийн эзэмшилд орж буй талбай газарт эртний амьтан ургамлын /палеонтологийн/ хайгуул тандан судалгааны ажлыг явуулж, тайлан дүгнэлтийг холбогдох байгууллагуудад албан ёсоор шилжүүлэх ажлыг судалгаа хийх зөвшөөрөл бүхий мэргэжлийн байгууллагууд хийж байна.

Судалгааны зорилго:

Монгол улсын Соёлын өвийн тухай хуулинд “Хот суурин, барилга байгууламж барих, шинээр зам тавих, усан цахилгаан станц байгуулах, ашигт малтмалын хайгуул хийх, ашиглах зэрэг аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулахад зориулан газар олгоход палеонтологийн мэргэжлийн байгууллагаар урьдчилсан хайгуул, судалгаа хийлгэж зөвшөөрөл” авах талаар заалт, хууль тогтоомжийг үндэслэн захиалагч “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК, гүйцэтгэгч ШУТИС, ГУУС-ийн Стратиграфи-палеонтологийн судалгааны төвийн хооронд байгуулсан 2020 оны 10 сарын 8-ны өдрийн гэрээний дагуу тус аж ахуйн нэгжийн Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд палеонтологийн хайгуул, тандан судалгаа явуулж, эртний амьтан ургамлын олдвор, олдворт газар, илэрч болох магадлал буй эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт гаргахад судалгааны зорилго чиглэгдсэн болно.

Зохион байгуулалт:

Гүйцэтгэгч талаас ШУТИС, ГУУС-ийн Стратиграфи-палеонтологийн судалгааны төвийн судлаачид уг талбайн өмнөх судалгааны материалтай танилцаж, хээрийн судалгаа хийсний дүнд палеонтологийн судалгааны үр дүнгийн дүгнэлт гаргаж, тайлан бичив.

Палеонтологийн ажлын үе шат, арга аргачлал:

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд палеонтологийн судалгааны талаархи тайланг бичихдээ лицензтэй талбайд урьд өмнө нь хийгдсэн янз бүрийн шатны судалгаануудын мэдээллийг нэгтгэн үзэж, хурдсуудын хил заагийг тодотгон, геологийн биетүүдийн орон зайн байршил, хэмжээ үе давхаргыг тогтоосон болно. Өмнөх судлаачдын тайланд бичигдэж зураглагдсан хурдас, чулуулгийн геологийн тогтоц, палеонтологийн олдвор олдож байсан эсэх талаар товч бичиж, дүгнэлт гаргав.

Судалгааны үр дүн:

“Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ны Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд палеонтологийн хайгуул, тандан судалгааны ажлаар эртний амьтан, ургамлын чулуужсан үлдвэргүй гэж үзэв.

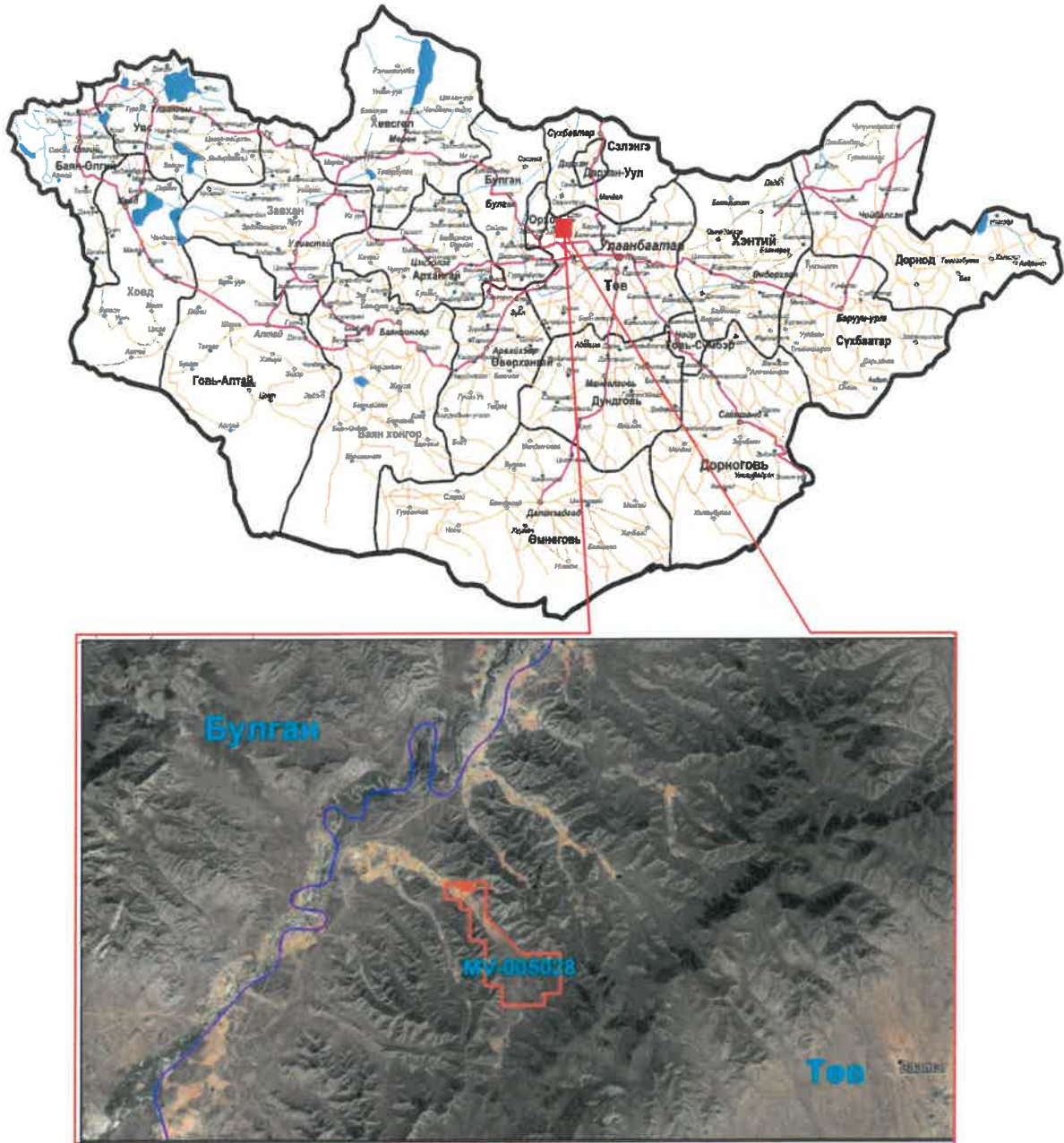
ТАЛБАЙН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

“Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ны Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай нь засаг захиргааны нэгжийн хувьд Төв аймгийн Заамар суманд харьяалагдана. Улаанбаатар хотоос баруун хойш 270 км-т, Заамар сумаас баруун тийш 30 км-т, байрзүйн зургийн М-48-138 хавтгайд байрлана. Тусгай зөвшөөрөлт талбайн булангийн цэгийн солбицлыг *Хүснэгт 1*-д үзүүлэв.

Хүснэгт 1. MV-005028 тоот тусгай зөвшөөрөлт талбайн булангийн цэгүүдийн солбицол

Булангийн цэгүүдийн дугаар	Уртраг			Өргөрөг			Булангийн цэгүүдийн дугаар	Уртраг			Өргөрөг		
	град	мин	сек	град	мин	сек		град	мин	сек	град	мин	сек
1	104 ⁰	29'	00.00"	48 ⁰	17'	43.00 "	28	104 ⁰	29'	59.92"	48 ⁰	17'	34.36 "
2	104 ⁰	29'	05.74"	48 ⁰	17'	43.00 "	29	104 ⁰	29'	59.91"	48 ⁰	17'	36.17 "
3	104 ⁰	29'	05.74"	48 ⁰	17'	42.40 "	30	104 ⁰	29'	53.21"	48 ⁰	17'	36.13 "
4	104 ⁰	29'	11.34"	48 ⁰	17'	42.43 "	31	104 ⁰	29'	53.19"	48 ⁰	17'	37.36 "
5	104 ⁰	29'	11.34"	48 ⁰	17'	41.91 "	32	104 ⁰	29'	40.49"	48 ⁰	17'	37.31 "
6	104 ⁰	29'	15.71"	48 ⁰	17'	41.93 "	33	104 ⁰	29'	40.47"	48 ⁰	17'	39.37 "
7	104 ⁰	29'	15.72"	48 ⁰	17'	40.96 "	34	104 ⁰	29'	32.71"	48 ⁰	17'	39.93 "
8	104 ⁰	29'	21.05"	48 ⁰	17'	40.98 "	35	104 ⁰	29'	32.68"	48 ⁰	17'	42.52 "
9	104 ⁰	29'	21.07"	48 ⁰	17'	39.30 "	36	104 ⁰	29'	24.92"	48 ⁰	17'	42.49 "
10	104 ⁰	29'	24.95"	48 ⁰	17'	39.32 "	37	104 ⁰	29'	24.95"	48 ⁰	17'	43.00 "
11	104 ⁰	29'	24.98"	48 ⁰	17'	36.92 "	38	104 ⁰	30'	35.00"	48 ⁰	17'	43.00 "
12	104 ⁰	29'	30.80"	48 ⁰	17'	36.95 "	39	104 ⁰	30'	35.00"	48 ⁰	16'	50.00 "
13	104 ⁰	29'	30.82"	48 ⁰	17'	34.94 "	40	104 ⁰	32'	00.00"	48 ⁰	15'	50.00 "
14	104 ⁰	29'	34.70"	48 ⁰	17'	34.96 "	41	104 ⁰	33'	30.00"	48 ⁰	15'	50.00 "
15	104 ⁰	29'	34.72"	48 ⁰	17'	33.01 "	42	104 ⁰	33'	30.00"	48 ⁰	14'	47.00 "
16	104 ⁰	29'	50.24"	48 ⁰	17'	33.08 "	43	104 ⁰	32'	53.00"	48 ⁰	14'	47.00 "
17	104 ⁰	29'	50.26"	48 ⁰	17'	32.08 "	44	104 ⁰	32'	53.00"	48 ⁰	14'	30.00 "
18	104 ⁰	30'	06.07"	48 ⁰	17'	32.08 "	45	104 ⁰	31'	15.00"	48 ⁰	14'	30.00 "
19	104 ⁰	30'	06.08"	48 ⁰	17'	32.15 "	46	104 ⁰	31'	15.00"	48 ⁰	15'	00.00 "
20	104 ⁰	30'	09.67"	48 ⁰	17'	32.15 "	47	104 ⁰	30'	36.00"	48 ⁰	15'	00.00 "
21	104 ⁰	30'	09.68"	48 ⁰	17'	31.92 "	48	104 ⁰	30'	36.00"	48 ⁰	16'	10.00 "
22	104 ⁰	30'	11.67"	48 ⁰	17'	31.92 "	49	104 ⁰	30'	00.00"	48 ⁰	16'	10.00 "
23	104 ⁰	30'	11.66"	48 ⁰	17'	30.75 "	50	104 ⁰	30'	00.00"	48 ⁰	17'	00.00 "
24	104 ⁰	30'	13.54"	48 ⁰	17'	30.72 "	51	104 ⁰	29'	36.00"	48 ⁰	17'	00.00 "
25	104 ⁰	30'	13.52"	48 ⁰	17'	32.86 "	52	104 ⁰	29'	36.00"	48 ⁰	17'	16.00 "
26	104 ⁰	30'	06.05"	48 ⁰	17'	32.83 "	53	104 ⁰	29'	00.00"	48 ⁰	17'	16.00 "
27	104 ⁰	30'	06.04"	48 ⁰	17'	34.38 "							

Зураг 1. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн байршлын зураг.

ГЕОЛОГИЙН СУДАЛГААНЫ ТҮҮХ

Хойд Хэнтийн районы геологийн тогтоцын тухай тойм ойлголт XX зууны эхэн үе буюу Ардын хувьсгал хүртлэх цаг хугацаанд газар зүйн болон геологийн зориулалттай маршрутын судалгаанууд, хувь нийлүүлсэн "Монголор" нийгэмлэгийн алтны шороон ордын эрэл, хайгуул, олборлолтын ажлууд дээр тулгуурлагддаг. Анх XIX зууны сүүлч XX зууны эхэн үеэс эхлэн Н.М.Прежевальский /1870/, Г.Н.Потанин /1876-1899/, В.А.Обручев /1892-

1894/, П.К.Козлов, А.Н.Чернов /1907-1909/ зэрэг Оросын судлаачид газарзүйн, геологийн судалгааны аялал хийсэн.

1892 онд В.А.Обручевын удирдсан экспедиц Хиагтаас Бээжин хүрэх замдаа Монгол орны хойд, төв хэсгийн газарзүйн байдал, уул үүсэх үйл явц болон тэнд тархсан тунамал хурдсын гарал үүслийн талаар дүгнэлт өгч зарим хурдсын нас тогтоох ажлыг хийсэн.

Заамарын алтны хүдрийн зангилааны алтны шороон хуримтлалын талаар нэлээд эртнээс мэдэгдэж байсан ба эртний алт олборлогчдын ашиглаж байсан ухмалын бүдгэрсэн ул мөр Туул голын хөндийн баруун талын өндөр дэнжүүдээр, мөн Баянгол, Цагаан булаг, Урт сайр, Тосонгийн хөндийд үлдсэн байдаг.

1913-1914 онуудад "Монголор" нийгэмлэгийн захиалгаар М.А.Усов, М.К.Корозин, М.А.Молчанов нар Хэнтийн нурууны баруун хэсгийн 1:42000-ны масштабтай геологийн анхны зураг зохиож, алтны үндсэн ордуудыг эртний гранодиоритын формац болон гуравдагчийн өмнөх настай кварцат порфиртой холбоотой ба орчин үеийн голын хурдсанд таатай нөхцөлд, шороон орд үүсэх боломжтой гэсэн дүгнэлт өгсөн.

1909–1920 онуудад хувь нийлүүлсэн "Монголор" нийгэмлэгийн үйл ажиллагаагаар Монголд анх албан ёсны алт олборлолт эхэлсэн гэж үздэг. Уг нийгэмлэг нь Ерөө, Хараа, Бороо, Хүдэр голуудын нутгаар олон тооны алтны ордуудыг бүрэн бус ашиглаж байжээ.

1932 онд Г.Д.Падалка Хойд Хэнтийн алтны эрдэжилт, түүнтэй холбоотой үүссэн ордын талаархи судалгаа хийж нөөцийг нь тоймлон тооцоолон, зарим талбайд дараагийн үе шатны ажлын чиглэлийг тодорхойлсон байна.

Дүүргийн геологийн тогтцын анхны системтэй судалгаа 1940-иад оны сүүлээр эхэлж, В.А.Ботевату ба А.М.Арсентьева нар 1958 онд 1:1 000 000 масштабын геологийн зураг зохиосон.

1946-47 онуудад Н.Е.Невзоров 1:200000-ны масштабын алтны эрэл, геологийн зураглалын ажил хийж, уг талбайд тархсан эртний хурдсыг дунд палеозойн настай грауваккийн сери гэж ялгасан байдаг.

1957-58 онуудад В.Н.Логинов талбайн зүүн хойд талаар 1:200000-ны масштабын эрэл-зураглалын ажил хийсэн байдаг. Энэ ажлаар силур-девоны настай гэсэн грауваккын серийг дотор нь гурван зузаалагт ялгаж, мөн пермийн насны доод вулканоген, дээд терриген ба ангилагдаагүй вулканоген-тунамал гэсэн гурван свитийг ялгасан байна.

1961 онд Ю.П.Ершов, М.И.Горин нарын гүйцэтгэсэн 1:200000-ны масштабтай эрэл зураглалын ажил нь судалгаа хийсэн талбайн хойд хэсгийг хамардаг. Судлаачид грауваккын серийн бүрэлдэхүүнээс гнейс, талстлаг занар, амфиболит, кварцит зэрэг хувирмал чулуулгийг салган протерозойн цаг үед, хувиралд бага зэрэг орсон элсэн чулуу-занарын

хэсгийг нь литологийн найрлагаар нь 6-н зузаалагт ялгаж таамгаар девоны галавт хамруулсан. Гүний чулуулгуудыг протерозойн, девоны, доод пермийн интрузив бүрдлүүдэд ялгасан байна.

1965-67 онуудад А.Кампе тэргүүтэй Германы геологчид хайгуулын талбайг бүхэлд нь хамарсан 1:50000-ны масштабын алтны эрэл, зураглалын ажил хийсэн. Тэдний энэ ажлын үр дүнд грауваккийн серийг дотор нь гурван свитэд ялгаж Н.Е.Невзоровын пермийн гэж ялгасан хурдсаас далайн амьтдын үлдэгдэл анх олж уг хурдсыг дунд-дээд девоны настай болохыг баттай тогтоосон. Алтны хүдэржилт нь герциний үеийн хагарлын нөлөө бүхий жижиг хэмжээний дэл судлын чулуулагтай гарал үүслийн, зүүн хойш чиглэн сунаж тогтсон атираажилтад хүчтэй орсон хувирмал чулуулгийг зүсэж үүссэн кварцын судлуудтай орон зайн хувьд холбоотой гэж үзээд хүдэржилтийн үнэмлэхүй насыг пермь-триас гэж тодорхойлсон байна.

1967 онд Р.А.Хасин нарын зохиосон Монгол улсын 1:1500000-ны масштабтай, геологийн анхны зураг дээр Хойд Хэнтийн өргөгдөлд тархсан эртний хурдсыг доод палеозойн настай “Хараагийн сери” нэрийн доор ялгасан байна. Хараа серийг В.А.Амантов анх удаа Заамарын нуруунд ялгаж, доод буюу занар-хувирмал элсэн чулуу-микрокварцитын, дунд буюу элсэн чулууны, дээд буюу элсэн чулуу-филлит маягийн занарын гэсэн гурван зузаалагт хуваасан байдаг.

1968-1970 онд Д. Бямба, Л. Баатар нар 1:200000 масштабын эрэл-зураглалын ажил хийснээр Хараа серийн хурдсыг хоёр зузаалагт ялгажээ. Интрузив бүрдлүүдийг каледоны цаг үед хамруулан түрүү ба түрүү-дунд палеозойн бүрдлүүдэд ялгасан байна. Эрлийн ажлын үр дүнд алт, төмөр, зэс, мөнгө, гянт болдын илрэлүүд, тэдгээрийн шлих, геохимийн сарнилын хүрээнүүдийг илрүүлсэн. Түрүү-дунд палеозойн интрузив нь алт, ховор металлын эрдэсжилт дагуулдаг гэж үзжээ.

1971 онд 1:200000-ны масштабтай геологи-эрлийн ажлаараа В.М.Якимов, Б.Ламатханов, А.Баатар нар Заамарын нурууны баруун болон баруун-хойд хэсгүүдийг хүдрийн болон шороон алтны хувьд ирээдүйтэй хэмээн үнэлж, нарийвчилсан эрлийн ажил явуулах талбайг ялгаж өгсөн байна.

1973-1975 онд ГУУҮЯ-ны харъяа ГУУҮШИ-ийн дэргэдэх сэдэвчилсэн судалгааны анги Хойт Хэнтийн алтны бүсийн алтны байршлын зүй тогтолын талаар 1:500000-ны масштабтай металлогений судалгаа хийж, Заамарын районы шороон ордуудад таамаг нөөцийг 5.0-7.0 тн гэж тогтоожээ (Т.Семейхан, В.Поздняк).

1979-1981 онуудад Д.Жамцаа нар (3600ф) Заамарын нурууны районд 1:50000-ны масштабын геологийн зураглал, ерөнхий эрлийн ажил хийж дээрх нурууны төвийн хэсэгт Заамар свит

(В.М.Якимов, 1972) буюу Хараа серийн доод зузаалагтай (Р.А.Хасин,1967) дүйх венд-түрүү кембрийн Мандал серийн метаморфжсон элсэн чулуу, занарын зузаалаг ялгасан байна. Мөн доод палеозойн Хараа серийг 2 зузаалагт хувааж үзэхдээ доод хэсэгт нь В.М.Якимов нарын ялгасан Дархан свитийн шохойн чулуу, гантигийн үеүд бүхий хурдсыг хамааруулж, Авзага свитэд ялгасан (Заамарын нуруу) хурдсыг доод пермийн хурдас гэж үзсэн байна. Бусад ангилалын хувьд В.М.Якимов нарын ангиллыг мөрдлөг болгосон байна. Д.Жамцаа, В.Довжид нарын ажлаар алтны хүдрийн 17, шороон ордын 10 илрэл тогтоож, шороон ордын хэтийн төлөвийг 15,4 тн гэж үзсэн нь цаашдын хайгуулын ажлууд явуулах үндэслэл болсон байна.

1981 оноос эхлэн Дарханы Геологийн экспедиц Заамарын алтны хүдрийн зангилаанд алтны шороон ордын эрэл ба хайгуулын ажлыг явуулсны үр дүнд Хайлааст, Туул, Тосон зэрэг 20 орчим алтны шороон ордыг илрүүлэн тогтоосон байна.

1981 онд Оросын геологийн экспедиц Туул голын хөндий болон түүнд цутгагч хөндийнүүдийн адагт эрлийн ажлыг цохилтот өрөмдлөгийн аргаар гүйцэтгэн үйлдвэрлэлийн ач холбогдол бүхий 14 шороон ордыг нээсэн. Энэ ажлын үр дүнд Монголд хамгийн том ирээдүй бүхий алтжилтийн бүсийг тогтоож, Заамарын дүүргийн алтны шороон ордуудын хэмжээнд алтны таамаг нөөцийг 74.9 тн гэж үнэлсэн (В.Довжид, А.Н.Кирсанов нар, 1984) байна.

1982 оноос Төвийн геологийн экспедицийн Жанчивлангийн хайгуулын анги Заамарын дүүргийн Хайлааст, Ар Наймган зэрэг томоохон хөндийнүүдэд эрэл-хайгуулын ажлыг эхлүүлсэн байна.

1983 оноос Дарханы геологийн экспедиц Хайлаастын ордын хайгуулыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэж ордын алтны нөөцийг 6.0 тн-оор тогтоон үйлдвэрлэлд шилжүүлсэн байна.

1983 онд Д.И.Портянников, С.Цэрэн-Очир нар Хойд Хэнтийн алтны бүсийн баруун урд хэсгийн шороон ордын хэтийн төлөвийн үнэлгээний тайлбар бичиг зохиожээ.

1983-1985 онд Туул голын хөндийд Дарханы геологийн экспедиц, ГУУУЯ-ны харьяа Төвийн геологийн экспедицийн Жанчивлангийн анги Бага Хайлааст, Дунд голуудын хооронд эрэл хайгуулын ажлыг гүйцэтгэсэн.

1984 онд ЭГЦЭ-ийн чичирхийлэл судлалын ангиас Заамарын хөндийд нүүрсний цогцолбор судалгаа хийж, 65-140 м гүнд нүүрс агуулагч хурдас, Ар боржингийн алтны илрэлийг илрүүлсэн байна.

1986 онд А.Л.Шпильков нар, 1988 онд П.Н.Ивушкин нар 1:50000-ын масштабтай агаарын соронзон, агаарын цахилгаан соронзон, агаарын гаммаспектрометрийн гэсэн аргачлалаар илэрсэн гажлуудын хэмжилтийг газрын гадаргууд маршрутын шалгалтаар явуулсан бөгөөд

талбайг бараг бүхэлд нь хамарсан байна. Энэ ажлын үр дүнгээр 2 тайлан зохиогдож геофизик соронзон орны шинж чанарын талаархи бүрэн тодорхойлолт өгчээ. Энэхүү мэдээллийг ашиглан районы геологийн тогтцыг нилээд нарийвчилж, тектоник, металлогены томоохон бүсийн ангиллуудын заагийг шинээр тогтоож, алтны хүдэржилт нь тохролын бүс дэх девоны боржинтой орон зайн болон гарал үүслийн холбоотой, түрүү мезозойн боржингийн бүрдлүүд нь зөвхөн ховор металлын хүдэржилттэй холбоотой болохыг тогтоож, Заамар, Аргал, Улаан хадны алтжилт, Угтаал-Цайдамын ховор металлын хэтийн төлөв бүхий талбайнуудыг ялгасан байна.

Мөн 1986 онд Н.Г.Эйдельман, О.Наранцэцэг, Б.Пүрэвсүрэн нар /4597ф/, Зөвлөлтийн геологийн экспедиц, Монгол-Зөвлөлтийн хамтарсан Дарханы экспедицүүд Заамарын хүдрийн зангилгаанд 1:50000-ын масштабын геологийн зураглалын ажлыг гүйцэтгэн шлих, геохимийн түрүүлсэн эрлийн ажлыг хийж, түүний үр дүнд илэрсэн олон тооны шлих, геохимийн сарнилын хүрээ илрүүлж, Заамарын хүдрийн зангилгаа алтны шороон болон хүдрийн илэрцүүдийн үнэлгээг хийж, цаашдын эрлийн ажлын болон судалгаа шинжилгээний ажлын үндсэн чиглэлийг тодорхойлсон байна.

1988 онд В.Г.Журавлев, Н.И.Миклашев нар “БНМАУ-д 1988-1990 ба 2000 он хүртэл алтны шороон ба үндсэн ордын хайгуул явуулах хөтөлбөр” зохиож, энэхүү ажлын үр дүнд геологи, металлогены асуудлаар олон тооны шинжлэх ухаан, эрдэм шинжилгээний ажил хэвлэгдсэн.

1986-1989 онуудад Н.Н.Кузнецов, Б.Пүрэвсүрэн нар 1:50000-ын ерөнхий эрэл-зураглалын ажлын үр дүнд геологийн тогтоцыг нарийвчлан ангилалыг хийхдээ Хараагийн серийн доод хэсэг болох Заамар свит нь гадаргууд илрэхгүй учир Хараа серийн дээд свитийн 2 зузаалгийг Хараа серийн доод, дээд зузаалаг гэж ялгасан байна.

1991 онд П.Батчулуун нар Заамарын алтны хүдэржилтийн зангилааны өмнөд хэсэгт хийсэн 1:50000-ны масштабтай зураглал /4792ф/, ерөнхий эрлийн ажлаар районы геологийн тогтцыг нарийвчлан зурагласан байна.

1991-1994 онуудад С.Төмөр нар 1:50000-ны масштабын геологийн зураглал, ерөнхий эрлийн ажил хийсний үр дүнд алтны цөөн тооны, жижиг хэмжээтэй, ядуувтар агуулга бүхий үндсэн болоод шороон илрэл, эрдэсжсэн цэгүүдийг олж тогтоосон байна.

1996-1998 онуудад Б.Бадарч, Г.Сэнгэдорж нар 1:50000-ын геологийн зураглал, ерөнхий эрлийн ажил хийж, палеозой, мезозой, кайнозойн хурдсуудыг ялгаж, насыг нь амьтан, ургамлын үлдэгдэл, үнэмлэхүй нас болон бусад баримтуудаар баталгаажуулсан байна.

Сэдэвчилсэн судалгааны ажлуудаар 1982-1985 онд Н.Я.Шаболовская, Т.Пүрэвдорж, Г.Дэжидмаа нар "Хойт Хэнтийн металлогений бүсийн баруун өмнөд хэсгийн том масштабын металлогений судалгаа ба нөлөөлөгч хүчин зүйл" хэмээх сэдвээр шороон орд ба

үндсэн эх үүсвэрийн хоорондын холбоо, бүрэлдэх нөхцлийг тогтоох судалгаа хийсэн. Олон судлаачид Туулын голын хөндий, түүний цутгал амуудад голын, гол-хормойн, гол-нуурын, хажуу-хормойн гаралтай плиоцен, плейстоцений хурдсуудын стратиграфийн ангиллыг хийсэн байна (Болотова,1966; Поздний кайнозой Монголии, 1989; Девяткин, 1981, 2004; Хосбаяр, 2006).

Ч.Төмөрчөдөр нар (2017) Заамарын дүүрэгт Туулын голын хөндийд мезозой-кайнозойн хурдсын нарийвчилсан судалгааг хийж, доод цэрдийн Хөхтээг, дээд цэрд палеогений Цагаанбулаг, доод миоцений Алим, дээд плиоцений Хайлааст формацуудын болон доод-дунд плейстоцен, дунд плейстоцен, дээд плейстоцен, дээд плейстоцен-голоцен, голоцены сэвсгэр хурдсыг ангилжээ.

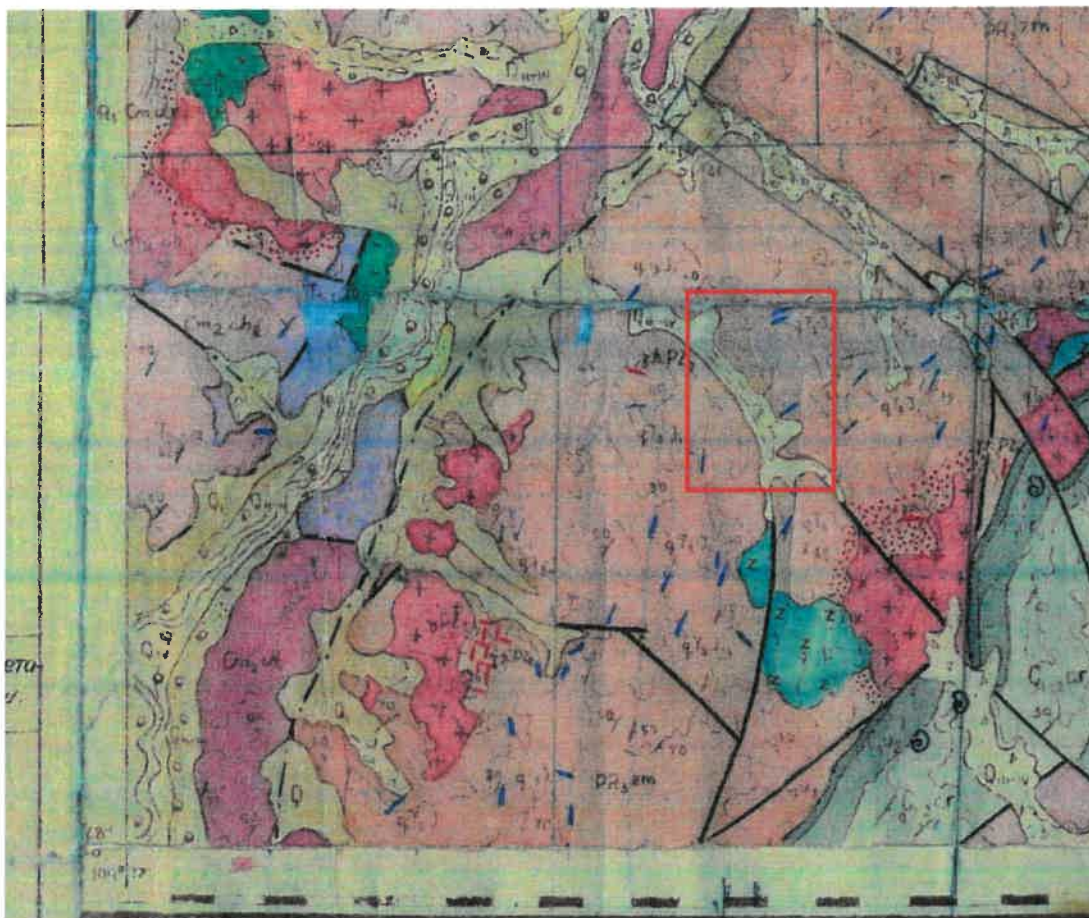
СТРАТИГРАФИ

Тус ашиглалтын талбайд тархсан хурдас чулуулгийн бичиглэлийг хийхдээ хуучин нутгийн стратиграфийн нэгж болох сери, свитүүдийг одоо мөрдөж байгаа “Монголын литостратиграфийн кодекс” (2016) дагуу групп, формац, мэмбэр гэсэн нэрээр өөрчилж бичиглэв.

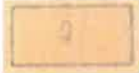

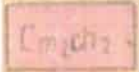

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд В.М.Якимов нар (1972) 1:200 000-ны масштабтай геологийн зураглалын ажлаараа дээд протерозойн Заамар формац болон дунд кембрийн Хараа групп, дөрөвдөгчийн хурдас, дунд палеозойн интрузив ялгасан бол (Зураг 2), Д.Жамцаа, В.Довжид нар (1981, 3600ф) 1:50 000 масштабтай геологийн зураг ерөнхий эрлийн ажлаараа венд-кембрийн хувирмал чулуулаг, доод палеозойн Хараа группын хурдас, дээд дөрөвдөгч, орчин үеийн сэвсгэр хурдас, түрүү палеозойн гүний чулуулгийг нарийвчлан ангилсан байна (Зураг 3).

Л.Е.Эйдельман, О.Наранцэцэг нарын (4597ф) Заамарын алтны хүдэржилтийн зангилааны өмнөд хэсэгт хийсэн 1:50 000 масштабтай геологийн зураглал, ерөнхий эрлийн ажил нь “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн зүүн талыг хамрах ба энд дунд кембри-доод ордовикийн настай Заамар формац, дунд-дээд дөрөвдөгчийн алюви-пролювийн, дээд дөрөвдөгчийн алюви-пролювийн хурдас болон дунд-хожуу ордовикийн Бороогол бүрдлийн интрузив чулуулгийг ялгажээ (Зураг 4). 1994 онд П.Батчулуун нарын (4792ф) явуулсан 1:50 000-ны масштабтай геологийн зураглалын ажил нь тус судалгааны талбайг бүрэн хамарсан бөгөөд дунд кембри-доод ордовикийн Хараа группын дээд мэмбэр, дунд-дээд дөрөвдөгч, дээд дөрөвдөгч-орчин үеийн хурдас, Бороогол бүрдлийн интрузивыг зурагласан байдаг (Зураг 5). Хамгийн сүүлд Г.Дэжидмаа нар (2004, 5733ф) Улсын геологийн 1:200 000-ны масштабтай зурагтаа тус талбайд Хараа группыг дотор нь Заамар, Доргонт, Ширгүү формацуудад ангилж, тус талбайд Заамар формацыг зураглаж, насыг хэвээр авсан байна (Зураг 6).

“Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ны геологичид “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай ордын 1:25 000 масштабтай геологийн зурагтаа Заамар формацын доод ба дунд мэмбэрийн занар, метавулканитаар ангилжээ (Зураг 7).

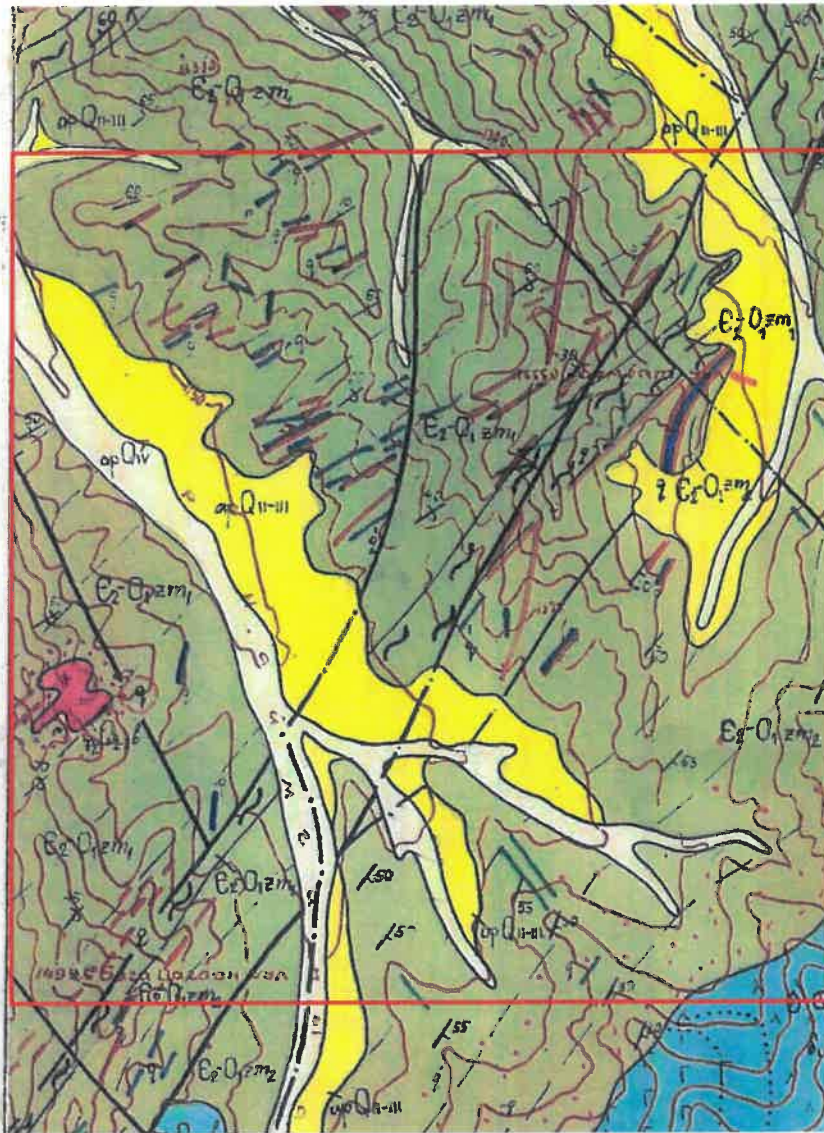

Зураг 2. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай орчмын 1:200 000 масштабтай геологийн зураг (ГУФ № 1960)

	Дөрөвдөгчийн хурдас. Делюви, пролювийн гаралтай бул чулуу, хайрга, хайрганцар, сайрга, элс, элсэнцэр, шавар, шавранцар.
	Дунд-дээд триас. Авзага формац. Конгломерат, элсэн чулуу, алевролит
	Хараа групп. Дээд мэмбэр. Занар, шаварлаг занар, карбонатлаг элсэн чулуу.
	Доод мэмбэр. Элсэн чулуу, карбонатлаг занар, жижиг ширхэгтэй шаварлаг конгломерат.
	Дээд протерозойн Заамар формац. Эпидот-амфибол, эпидот-биотиттой, кварц-серицит-актинолиттой занар, карбонатжсан, метаморфжсон элсэн чулуу.
	Дунд палеозойн интрузив комплекс. Лейкократ, биотиттой, жижиг мөхлөгтэй порфирлог гранит.

Зураг 4. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай орчмын 1:50 000 масштабтай геологийн зураг (ГУФ № 4597)

а Q_{IV}

Орчин үеийн хурдас. Гольдрол татмын аллювийн хайрга, элс, шавар, нуурын шавар, аллюв-пролювийн элсэнцэр, шавранцар, хайрга, хайрганцар, элс. Дунд-дээд дөрөвдөгч. Аллюв-пролювийн хайрга, хайранцар, элс, шавранцар.

дp Q_{IV-IV}

Заамар формац.

E₂ Q₁ m₁
E₂ Q₁ m₂
Заамар формац
ca 177m

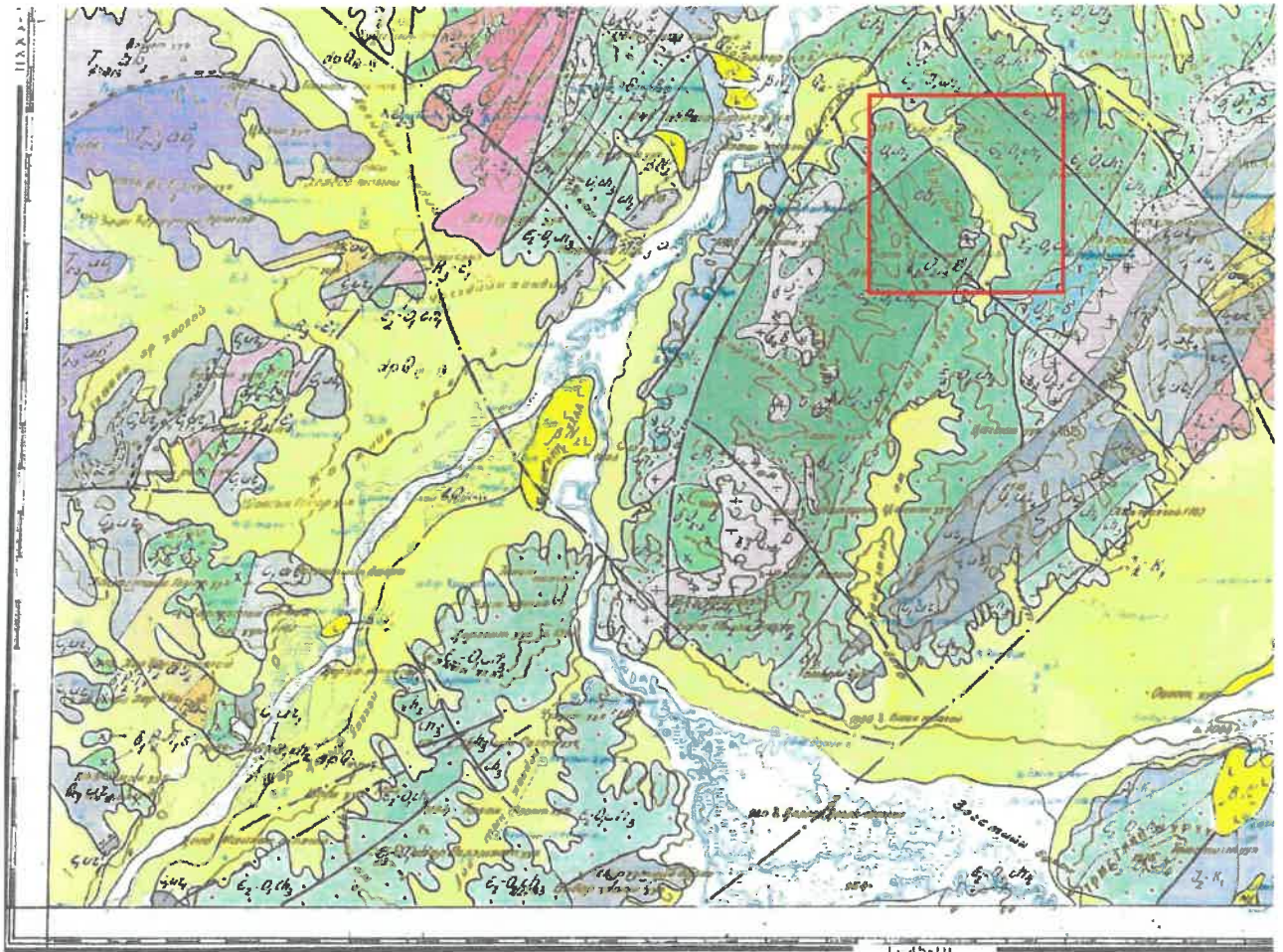
Дээд мэмбэр. Элсэн чулуу, филлитүүд, флиш маягийн үелэл (>1000м)
Доод мэмбэр. Нарийн үелэг элсэн чулуу, элсэн чулуу, филлитийн үелэл (1870м)

г-г₁ Q₁ δ
г-г₁ Q₁ vδ

Бороогол бүрдэл.

II-дунд ширхэгтэй заримдаа шигтгээлэг боржин, боржин диорит, дэл судлууд, жижиг ширхэгтэй боржин, аплит, диорит-порфир, диабаз-порфир, боржин-диорит, кварцын судал
I фаз-диорит (δ), габбро-диорит (vδ), габбро, пироксенит

Зураг 5. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай орчмын 1:50 000 масштабтай геологийн зураг (ГУФ № 4792)

ϵ_2-O_3ch

Дунд кембри-доод ордовик. Хараа групп. Хар ногоон, ногоон саарал өнгөтэй бага зэрэг роговикжсон элсэн чулуу, ногоон саарал шаварлаг занар, тэдгээрийн ээлжилсэн үелэл

γ_2O_2-3

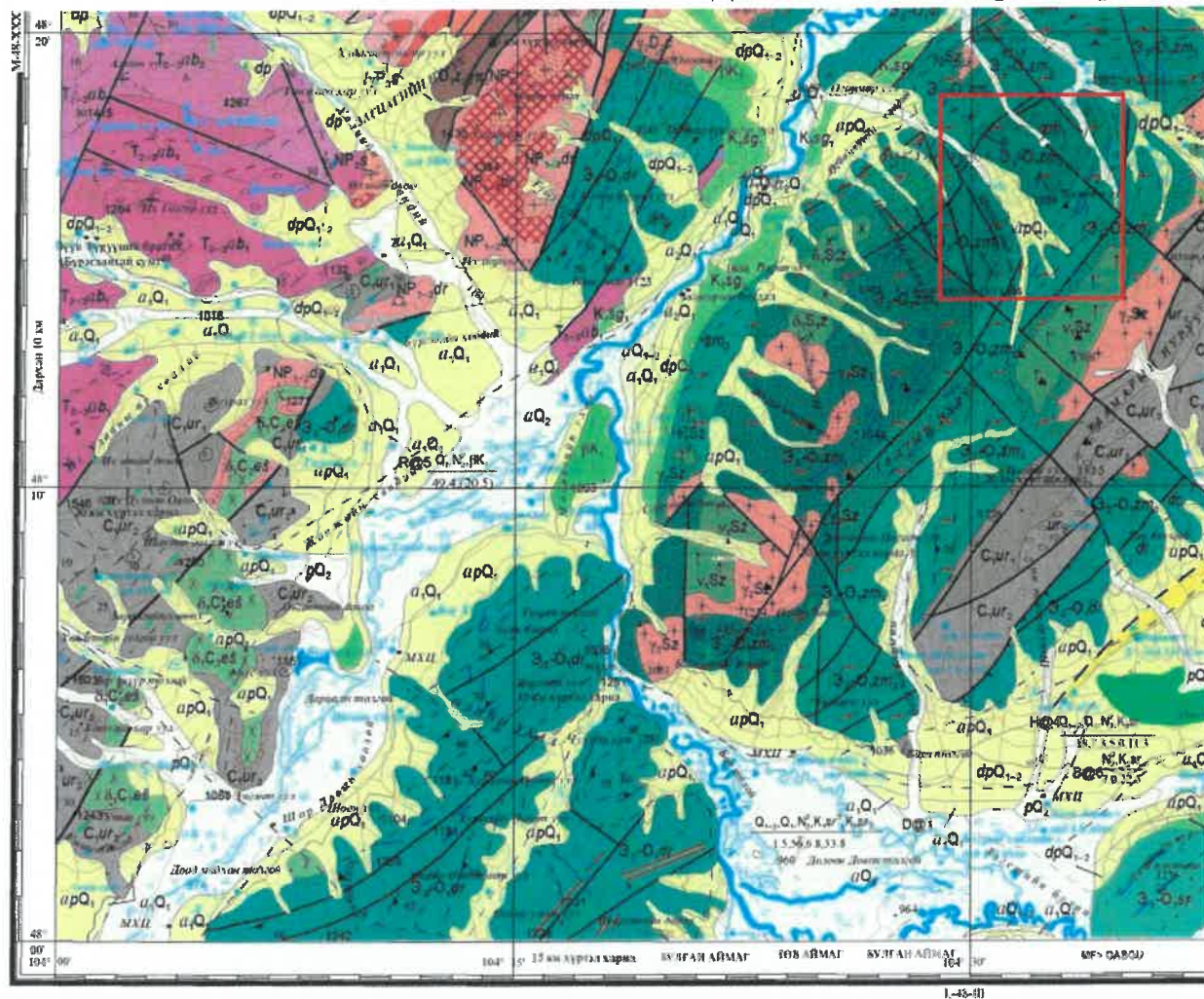
Дунд дээд ордовик. Бороогол бүрдэл.

δ_2O_2-3

II фаз. Ягаавтар саарал өнгийн жижиг, дунд ширхэгтэй хааяа порфир маягийн биотиттой гранит, гранодиорит.

I фаз-диорит (δ), габбро-диорит ($\nu\delta$), габбро, пироксенит

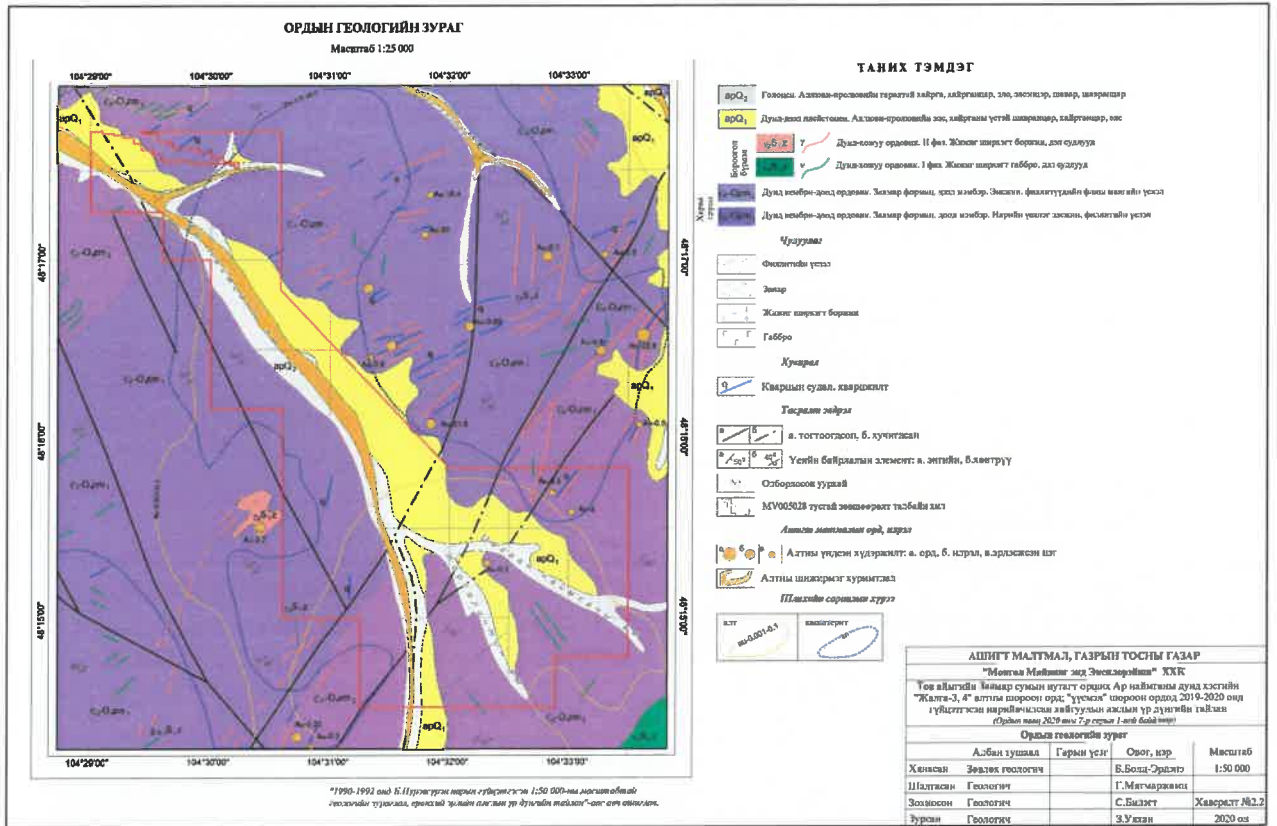

Зураг 6. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай орчмын 1:200 000 масштабтай геологийн зураг (МУ-ын 1:200 000 масштабын геологийн ижс бүрдэл зураг, 5733, UGZ-200)

- dpQ₁₋₂ **Дельви-пролювийн хурдас.** Элс, шавар элсэнцэр, шавранцар, хэмхдэс
 Хуурай хөндий аллюви-пролювийн гаралтай элс ба хайрганы үетэй шавар, шавранцар, хайрганцар, элс, Татмын дээрхи хоёрдугаар ба түүнээс өндөр дэнжүүдийн аллювийн гаралтай ба элсэрхэг-шаварлаг дүүргэгчтэй хайрга, хайрганцар.
  - Q₁
-
- Х А Р А А Г Р У П П**
B₁-O₁af **Шаргуу формацийн Дорголт** Занаржсан шохойлог элэжин, шаварлаг болон цахиурлаг-гялтгануурт занарын хэмнэлт үелэл бүхий ногоон саарал ба саарал онготой хурдас. Хаяга алевролитын үе ба мшил тохиолддог. Занар зүсэлтийн 30-50 хувийг эзэлнэ
  - B₂-O₁af **Шаргуу формацийн Дорголт** Ногоовтор саарал онготой занаржсан элэжин, шохойлог элэжин зонхилсон хурдас. 10-20 хувийг шаварлаг болон цахиурлаг-шаварлаг занар, алевролит, ховроор гравелитын үеүд эзэлдэг. Дүүргэгчийн 5-30 хувь нь карбонат эрдсүүд. Карбонатын хэмхдэс ч тохиолддог
  - B₃-O₁af **Шаргуу формацийн Дорголт** Нарийн үелэлт занар мэмбэр. 1-2 м-с 0.1-0.5 м зузаан метилэлэжин ба металевролитын янз бүрийн хэмнэлт үелэл. Метилэлэжин, металевролит нь метаморфжижэ элидот-циозит-хлорит, мусковит-элидот-циозит-хлорит, амфибол-серпичит-хлорит-элидот-циозитот занарт хувирсан
  - B₄-O₁af **Шаргуу формацийн Дорголт** Метавулканит мэмбэр. Дундлаг-суурилаг вулканитаар үүссэн хар ногоон, хар ба цэнхэрдүү ногоон онготой актинолит-плагиоклаз-элидот-циозитот занар
  - B₅-O₁af **Шаргуу формацийн Дорголт** Нарийн-бүдүүн үелэлт занар мэмбэр. Кварц-актинолитот, кварц-серпичит-актинолитот, элидот-актинолитот занар болон серпичит-элидот-циозит-хлорит, мусковит-элидот-циозит-хлорит, серпичит-актинолит-элидотот занарын нарийн болон бүдүүн үелэлт салаавчлал. Нарийн үелэлд 1-10 м зузаан, бүдүүн үелэлд 0,5-1 м-ээс 5-40 м зузаан хэмнэлүүд тохиолддог

Зураг 7. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай ордын 1:25 000 масштабтай геологийн зураг

Хараа групп. Заамар формац.

Нэрийн гарал: В.М.Якимов нар Заамарын нуруунд анх ялгасан.

Судалгааны түүх: 1920-иод оны эхээр Н.А.Усов, С.Н.Алексеичик зэрэг судлаачдын Хангай-Хэнтийн бүсэд “Бархын свит” буюу грауваккын формац гэж ялгасан хурдсыг Хойд Хэнтийн бүсэд анх В.А.Амантов, Р.А.Хасин нар (1968) доод палеозойн “Хараагийн сери” гэж нэрлэн ногоон занар-элсэн чулуу-микрокварцит, элсэн чулуу, элсэн чулуу-шаварлаг занарын гэсэн гурван зузаалагт ялгасан байдаг. Л.Баатар (1971ф) зураглалын ажлын явцад Заамар свитэд ялгаж, дээд протерозойн настай гэж үзжээ. 1972 онд В.И.Якимов Заамарын нурууны орчимд хийсэн 1:200000-ны масштабын зураглалын ажлаараа В.А.Амантовын ялгасан Хараагийн серийн доод зузаалгийг түүний бүрэлдэхүүнээс салган протерозойн настай Заамарын свитэд ялгасан. Дараа нь В.М.Якимов (1977) Хараа серийг Заамар, Дархан свитүүд болон жинхэнэ Хараа сери гэж 3 хуваажээ. Хожуу протерозойн Заамар свит нь Р.А.Хасин нарын Заамарын нуруунд ялгасан Хараа серийн доод ногоон занарын зузаалаг юм. Уг зузаалгийн дээр хожуу протерозой-түрүү кембрийн Дархан свитыг ялгаж, Хараа серийн хурдсаар нийцлэгээр хучигдаж байна гэж үзжээ.

Сүүлийн үеийн судалгаагаар (Бямба нар 1988, Төмөртоогоо, Бямба нар 1990) уг формацыг Хараа группын хамгийн доод зузаалагт хамааруулсан байдаг. Л.Е.Эйдельман, О.Наранцэцэг нар (1986, 4597ф) дунд кембри-доод ордовикийн насанд хамааруулж үзсэн. Монгол орны геологийн судалгааны региональ түвшингийн хувьд Хараа группын хурдас нь Баянхонгорын бүсийн “Загийн сери”, Баруун Монголын “Уулын Алтайн сери”- тэй дүйнэ. Г.Дэжидмаа нар (5733ф) 1:200000-ны масштабтай Улсын геологийн зурагт дунд кембри-доод ордовикийн Хараа группын доод талд Заамар формацыг ялгаж, дотор нь нарийн-бүдүүн үелэлт занар, метавулканит мэмбэр, нарийн үелэлт занар гэсэн 3 мэмбэрт хуваасан байна.

Талбайн тархалт: Төв аймгийн Баянцогт, Угтаалцайдам, Заамар, Баянчандмань, Батсүмбэр, Лүн, Өндөрширээт, Эрдэнэсант, Сэлэнгэ аймгийн Түнхэл сумдын нутагт өргөн тархалттай. Хурдас нь Заамарын антиклиналь-гүдэнгийн төвөн хэсэгт байрлана. Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд голын хөндийгөөс бусад газраар талбайн ихэнхийг эзлэн өргөн тархсан байна.

Илэрц: Эрчимтэй хэрчигдсэн дунд зэргийн уулсын гадаргуу үүсгэх ба уулын хяр, хамар хэсгээр илэрнэ. Заамар формацын хурдас нь Заамарын нурууны төвөн структурын төвийн хэсгээр илэрсэн зүүн урагш хөнтөрсөн антиклиналийн гол болдог.

Агаар сансрын зурагт тайлагдах байдал: Агаарын зурагт бусад насны хурдсаас ялгарах онцлог байхгүй, эрчимтэй хэрчигдсэн уулын хажуу ирмэгээр мөчирлөг зурагламж, цайвар саарал дэвсгэр өнгө үзүүлнэ. Заамарын нурууны төвөн өргөгдлийн хэсэгт Заамар формацын хурдсууд нь янз бүрийн хэмжээний изоклиналь, хөнтрүү атриажилд орж, тасрал эвдрэлээр хэрчигдсэн маш нийлмэл тогтоцтой болсон байдаг.

Стратиграфийн хил: Дархан формац, Доргонт формацын хурдастай хагарлаар хиллэж, триасын Авзага, доод цэрдийн Манлай формацын хурдсаар болон дунд-дээд плейстоцены аллюви-пролювийн элс, хайрганы үетэй шавранцар, хайрга, хайрганцар, элсээр хучигдана. Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн орчимд дунд-хожуу ордовикийн Бороогол бүрдлийн дунд том мөхлөгт биотиттой порфир маягийн боржин, боржин диорит, габброгоор зүсэгдэнэ.

Литологи: Энэ формацын хурдас эпидот-амфиболитын фацын метаморф хувиралд өртсөн кварц-хээрийн жоншт-серицитийн, кварц-серицит-эпидотын, эпидот-актинолитын, кварц-актинолитын бүтэцтэй талст занаруудаас бүрдэх ба чулуулагнь березитжих, пропицитжих төрлийн хоёрдогч хувиралд орсон нь байдаг. Ийм төрлийн хувиралд орсон чулуулаг алтны эрдэсжилттэй байх бөгөөд алтны агуулга ганц нэг сорьцод 1.8 г/т хүрнэ. Формацын зүсэлтийн дунд хэсэгт суурилаг найрлага бүхий метавулканитууд дайралдана. Заамарын хурдсуудыг зааглагч тулгуур үеийг бүрдүүлэгч дундлаг, суурилаг эффүзивүүд нь амфиболит болтол хувирч өөрчлөгдсөн байдаг. Амфиболит нь цул нягт текстуртэй, заримдаа шигтгээ маягийн тогтоцтой, хар ногоон, ногоон саарал, хааяа цайвар саарал өнгөтэй. Ногоон занарын фацын чулуулгийн хувирлын зэрэг нь төвөн өргөгдлийн төвөөс зах хэсэг рүүгээ аажмаар буурдаг.

Дотоод ангилал: Заамар формацын хурдсыг метаморф хувирлын зэрэг болон литологийн найрлагаар нь хувирмал галт уулын чулуулгийн үеэр зааглагдах доод, дунд ба дээд гэсэн 3 мэмбэрт хуваана.

Нарийн-бүдүүн үелэлт занарын доод мэмбэр ($E_2-O_1zm_1$). Заамар формацын хурдсууд нь дотоод бүтэц болон тогтцоороо хоорондоо бараг ялгарахгүй боловч доод мэмбэрийн хурдас нь эпидот-амфиболитийн фацийн гүн метаморфизмд өртөж, хар гялтганууртай занар, амфиболитийн бүлгийн кварц-актинолит-серицит-цоизитын төрлийн хувиралд орсон метаэлсэнчулуу-метаалевролит үелэлээс тогтоно. Голчлон кварц-актинолитот, кварц-серицит-актинолитот, эпидот-актинолитот, серицит-эпидот-цоизит-хлоритот, мусковит-эпидот-цоизит-хлоритот, серицит-актинолит-эпидотот занарт хувирсан. Энэ мэмбэрийн ($E_2-O_1zm_1$) хурдас нь Заамарын нурууны бүнхэр хэлбэрийн төвөн өргөгдлийн төвийн хэсгийн түүний хоёр жигүүрийг бүрдүүлнэ. Хурдас нь ерөнхийдөө зүүн хойш чиглэсэн суналтай, 60-

70⁰-ын уналын өнцөгтэй, зарим газартаа I, II зэргийн изоклиналт болон хөнтрүү атираажилтанд орсноос гадна тасралт эвдрэлээр хэрчигдэж, суналын чиглэл нь өөрчлөгдөн, уналын өнцөг ихсэх /80⁰/ буюу багасах /45⁰/ зэрэг маш нийлмэл тогтоцтой болсон байдаг.

Доод мэмбэрийн хурдсын зузаан 1400-1900м хүрдэг.

Метавулканитын дунд мэмбэр (E₂-O₁zm₂). Хурдас нь дүүргийн зүүн хэсгээс баруун урагш сунаж тогтоно. Хурдас нь дундуураа Ар наймганы алтны шороон ордын хөндийгөөр хуваагдана. Энэ мэмбэрийн хурдас нь кварц, актинолит, эпидот-цоизитот зэрэг эрдсүүдийг зонхилон агуулсан ногоовтор саарал, цайвар саарал болон шаргал туяатай ногоон саарал өнгөтэй, зурваслаг текстуртэй талстлаг занарууд буюу метаэлсэн чулуунууд, найрлагад нь серицит, хлорит, эпидот-цоизит ба биотит зонхилох филлит маягийн тогтоцтой ногоовтор, харавтар саарал өнгийн занарууд буюу метаалевролитууд, хар ногоон, ногоон саарал, заримдаа цайвар саарал өнгөтэй, нягт текстуртэй метаэффүзивүүдээс тогтоно. Суурилаг вулканитаар үүссэн хар, хар ногоон, ногоон, цэнхэрдүү ногоон өнгөтэй актинолит-плагиоклаз-эпидот-цоизитот занараас тогтоно.

Нарийн үелэлт занарын дээд мэмбэр (E₂-O₁zm₃) нь хэмлэг байдлаар салаавчилсан тогтоцтой, найрлагад нь кварц, актинолит, эпидот-цоизит зэрэг эрдсийг зонхилон агуулсан ногоовтор саарал, шаргал туяатай ногоон саарал өнгөтэй зурваслаг текстуртэй талстлаг занарууд буюу метаэлсжин, найрлагад нь серицит, хлорит, эпидот-цоизит ба биотит зонхилох филлит маягийн тогтоцтой ногоовтор, харавтар саарал өнгийн занарууд буюу мета-алевролитууд, хар ногоон, ногоон саарал, заримдаа цайвар саарал өнгөтэй, цул нягт текстуртэй мета-эффүзивүүдээс тогтоно. 1-2 мм-с 0.1-0.5 м зузаантай мета элсэнчулуу ба метаалевролитын янз бүрийн хэмнэлт үелэл нь метаморфжиж, эпидот-цоизит-хлорит, мусковит-эпидот-цоизит-хлорит, амфибол-серицит-хлорит-эпидот-цоизитот занарт хувирсан. Метаморфизмд сул автсан ба бараг хувираагүй элсэнчулуу алевролитын цемент нь актинолит, эпидот, хлорит, серицит, хэмхдэс нь кварц, хээрийн жонш, боржин, занараас тогтоно.

Зузаан: Дунджаар 2800-3000м зузаантай.

Палеонтологийн шинж: Организмын үлдэгдэл олдоогүй тул насыг нь Заг болон Уулын-Алтай группын хурдсуудтай харьцуулан дунд кембри-доод ордовикийн настай гэж үздэг.

Дөрөвдөгчийн хурдас.

Дөрөвдөгчийн хурдас Туулын хөндийд өргөн хүрээтэй үүсч тархсан ба дотор нь плейстоцен, плейстоцен-голоцен ба голоцен (“Улсын геологийн зураг-200” төсөл) гэж 3 хуваана. Голоцен ба плейстоцений хурдас алт агуулах боловч алтны агуулга нь хэт ядуу, маш сарнимал тархалттай байдаг байна. Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд Ар Наймганы хөндий, түүний салбаруудыг дагаж дунд-дээд плейстоцен (Q_1), голоцений (Q_2) алюви-пролювийн хурдас нь тархана.

Дунд-дээд плейстоцений хурдас (ар Q_1)

Туулын татам дээрх 2-5м өндөр нэгдүгээр дэнж, 10-20м хоёрдугаар дэнж буюу цутгалуудын намхан дэнжид өргөн тархсан гол төлөв алювиаль-пролювиаль гаралтай хурдсыг плейстоценд ялгадаг. Туул голын баруун, зүүн дэнж, Ар наймганы хөндийн орчим энэ насны хурдас нь тархсан байна.

Нэгдүгээр дэнжийн хурдас нь алюви-пролювийн (ар) гаралтай элс, саарал өнгийн хайрганы үетэй, шавранцар, хайрганцар агуулсан элсэрхэг хурдсаас бүрдэнэ, зузаан нь 0.8-10.4 м байдаг. Хоёрдугаар (a_1) ба түүнээс өндөр дэнжүүдэд (a_2) хурдас нь аллювийн гаралтай элсэрхэг-шаварлаг дүүргэгчтэй хайрга, хайрганцар хурдсаас бүрэлдэнэ.

Уулын хажуу болон хормой хэсгээр делювийн, делюви-пролювийн, делюви-колловийн (dp) гаралтай, янз бүрийн хэмжээтэй хэмхдэс агуулсан шавранцар, элсэнцэр, шавар, дайрга, үйрмэг агуулсан элсэрхэг-шаварлаг хурдас тархана.

Хойт Хэнтийд Толгойтын голын нэг цутгал болох Намагт хоолойн нэгдүгээр дэнжийн хурдсын насыг *Mammutus primugenus* (Blum)-ийн үлдэгдлээр дээд плейстоцены настай гэж үзжээ (Төмөрчөдөр, 2012). Энд дээд плейстоцены аллювиаль хурдас нь нэгдүгээр дэнжийн ба хоёрдугаар дэнжийн гольдролын болон татмын фациас бүрдэх бөгөөд баялаг алт агуулдаг бөгөөд гольдролын хурдас нь сайн, дунд, мөлийсөн хайрга, хайрганцраас голлон бүрдэж дотроо элс, элсэнцэр, шаврын мэшилүүдийг агуулна. Хурдас нь саарал өнгөтэй, мөлгөржилд өртөөгүй чулуу элбэг байдгаараа онцлогтой. Туул голын цутгалууд, хөндийд дээд плейстоцены хурдсанд том хэмжээтэй хайрга, бул чулуу их тохиолдоно. Холчийн хөндий, Ар хөндий зэрэг өргөн цутгалуудад дээд плейстоцены хурдас нь шаварлаг ихтэй аллювиаль-пролювиаль гаралтай байх ба зүсэлтийн дээд хэсэгтээ элс, хайрганцар, хайрганы үеүдтэй, саарал өнгийн шавранцараас бүрдэнэ. Шавранцар дотор нь мөлгөржөөгүй элсэн чулуу,

занарын үйртэс ч тохиолдоно. Дээд плейстоцены хурдсын нийт зузаан нь 8 - 12 метрээс 20 - 30 м хүрдэг байна.

Голоцен (Q₂).

Орчин үеийн хурдас нь гарал үүслээрээ алювийн, алюви-пролюви болон нуурын холилдмол гаралтай, сайн ялгагдаагүй нийлмэл найрлагатай байдаг.

Алювийн гаралтай хуримтлал нь Туул, Хар бух, Нарийн гол болон тэдний цутгал голуудын татам, гольдролыг дүүргэх гольдролын татмын фацаас тогтох саарал өнгийн хурдас юм. Гольдролын фаци нь элс, шавар, шавранцар, хайрганцрын үе, линз бүхий сайн мөлгөржсөнөөс өнцөглөсөн хүртэлх хайргархаг хурдсаас тогтоно. Хайргыг дүүргэгч элсэрхэг хурдсын нэг онцлог нь плейстоценыг бодвол мөхлөгийн хэмжээгээрээ томорсон байна. Хэмхдэс материалын петрографийн найрлагад орон нутгийн чулуулаг (занар, мета элсэн чулуу, боржин) голлон оролцдог, хайрганы 60-70%, элсний 15-20% нь занар, мета элсэн чулуу байна. Хурдсын зузаан нь Туулын хөндийд 2.5-7.0 м байхад доош суусан Заамарын хөндийн хэсэг, Хар бухын голд 16-18 м хүрнэ. Гольдролын фацид орчин үеийн шороон орд агуулагдана.

Энэхүү гольдролын фацийн хурдас нь татмын фацаар хучигдана.

Татмын фаци шар хүрэн, хүрэн саарал, саарал өнгийн шавранцар, лаг шавар, элсэнцэр, элс үйрмэг, үйртэс хайрга зэргээс бүрдэнэ, зузаан нь 0.0-3.0 м орчим, Заамарын хөндийн доод хэсгээр 1.0-12.0 м хүрнэ. Алювийн хурдсын нийт зузаан нь 30.0 м болдог.

ГҮНИЙ ЧУЛУУЛАГ

“Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбай орчимд болон Заамарын антиклиналь гүдэнгийн төвөн хэсэгт Заамар бүрдлийн чулуулаг тархана.

Доод силур Заамар бүрдэл (v_1S_{1z} , δ_1S_{1z} , γ_2S_{1z})

Тухайн дүүрэгт үүсч тархсан хамгийн эртний настай гүний чулуулаг. Энэ нь бусад насны гүний чулуулагтай харьцуулахад илүү өргөн тархалттай бөгөөд талбайн зүүн, зүүн урд мөн баруун урд, төв хэсгээр илэрнэ.

Литологи, ангилал: Заамар бүрдлийн гүний чулуулаг нь хоёр фазад хуваагдах бөгөөд I фаз (v_1S_{1z} , δ_1S_{1z}) нь шүлтлэгдүү найрлагатай габбро, габбро-диорит, диоритуудаас бүрдэх ба ихэвчлэн 2 фазынхаа (γ_2S_{1z}) боржингуудын хил заагт, заримдаа тэдгээрийн дотор үлдэгдэл, жижиг биет байдлаар илэрнэ. Харин 2-р фаз (γ_2S_{1z}) нь шүлтлэгдүү найрлагатай дунд

ширхэгтэй, заримдаа шигтгээлэг боржин, лейкоборжин, боржиндиоритоос бүрдэх бөгөөд гүний биетүүдийн хил зааг орчмоор жижиг ширхэгтэй боржин тохиолдоно.

Эдгээр нь өөр хоорондоо фазын аажим шилжилттэй бөгөөд талбайн хэмжээнд янз бүрийн найрлагатай, олон чиглэлд сунасан тогтоцтой, дэл, судлын биетүүд илэрдэг. Дэл, судлын биетүүд нь ихэвчлэн зүүн хойшоо, хааяа хойшоо сунасан байх бөгөөд диорит, диорит-порфирит, кварцын диорит, плагиоборжин, жижиг ширхэгтэй боржин зэрэг фацын өөрчлөлтэйгээр талбайд тархана.

Стратиграфийн хил зааг: Заамар бүрдлийн гүний чулуулаг нь Заамар формацын метаморф хувирмал чулуулгийг түрж, түүнийг зүсч гарсан янз бүрийн хэлбэр дүрстэй гаршуудыг үүсгэнэ.

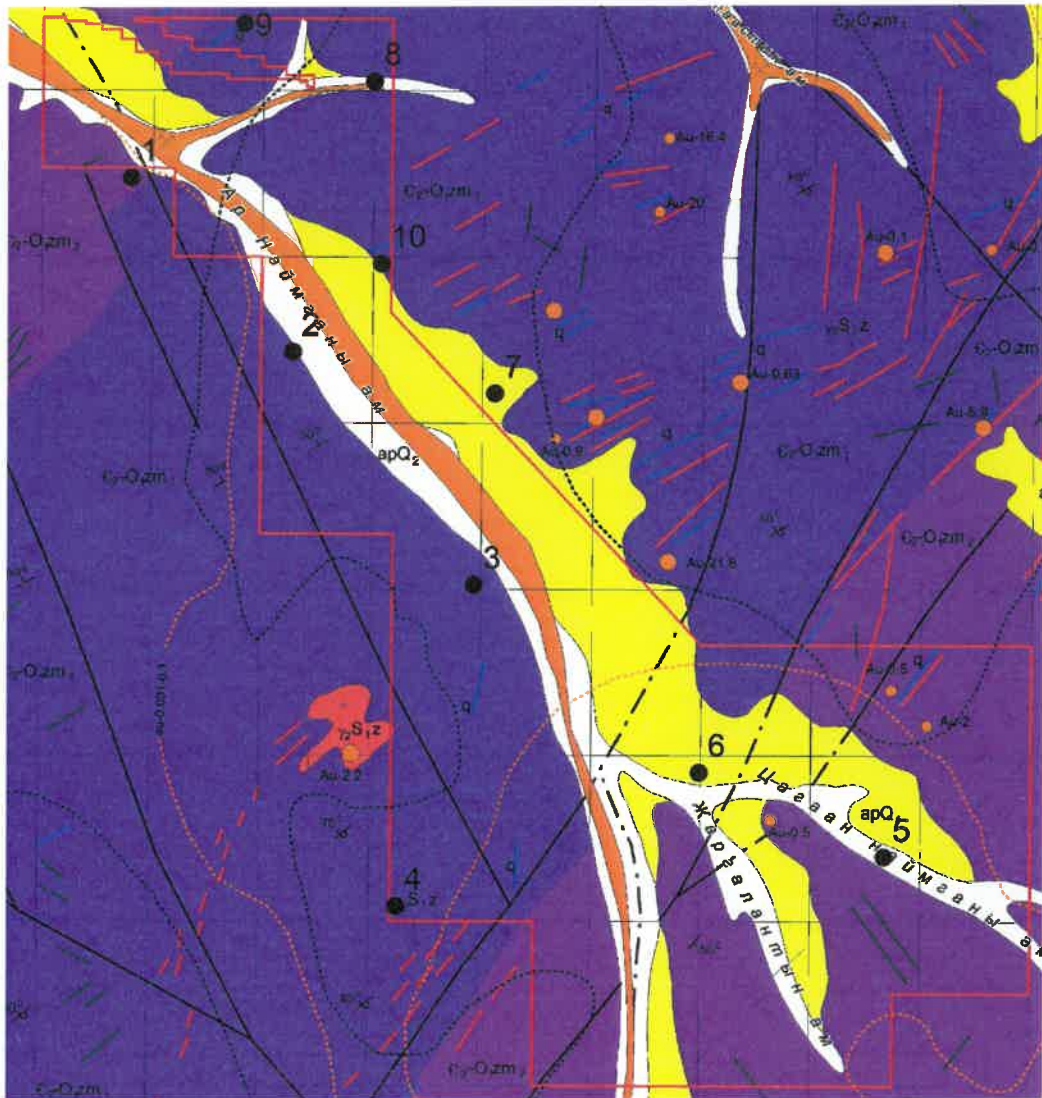
Гүний чулуулгийн гадаад хил заагт эвэр хуурмагжилт, кварцжилтын төрлийн хувирлыг үүсгэсэн байна. Кварцын судлууд нь алтжилттай болно. Районд алтны өндөр агуулгатай кварцын судал нэлээд өргөн тархацтай ба тэдгээрийн нас Заамар бүрдлийн гүний чулуулагтай холбоотойгоос гадна, зарим кварцын судал хожуу палеозойн магматизмтай гарал үүслийн холбоотой гэж тодорхойлогдсон байдаг. Кварцын судлын зузаан хэдэн сантиметрээс 2 м, заримдаа 4,0 м хүртэл хэлбэлзэх ба эгц уналтай (60-85°), нэг метрээс 800 м хүртэл урттай гэж тогтоогдсон. Алтны өндөр агуулгатай кварцын судлын биетүүдийн насыг Б.А.Блюман, В.В. Жданов, С.Цэрэн-Очир нар (1989) “Хойд Хэнтийн алтны хүдрийн бүсийн магмын ба метаморф-метасоматит бүрдлийн алтжилт” ажилдаа тусгажээ.

Түрүү девон, Заамар бүрдэл (γ₃D_{1z})

III-р фаз. Интрузив нь Заамарын нурууны төв хэсгээр баруун урдаас зүүн хойш чиглэлтэй зууван хэлбэртэй биет үүсгэн тогтоно. Түрүү девоны Заамар бүрдлийн боржин нь дунд кембри-доод ордовикийн Заамар формацын хурдсыг зүсч, хойд талаараа миссисипийн Өрмөгтэй формацын тунамал чулуулгаар хучигдаж тогтсон байна. Уг массив нь агаарын гэрэл зурагт сааралдуу, сансрын зурагт бор хүрэн өнгө үзүүлэх ба бөмбөгөр оройтой мөлгөр гадаргуу үүсгэдгээрээ Заамар формацын хурдсаас ялгагдана. Интрузив чулуулаг нь биотит, амфиболтой, дунд-жижиг ширхэгтэй аляскит маягийн шүлтлэг боржингийн найрлагатай. Чулуулгийн гадаад хил зааг орчмоороо роговикжиж, кварцжсан хувиралтай.

ПАЛЕОНТОЛОГИЙН СУДАЛГАА

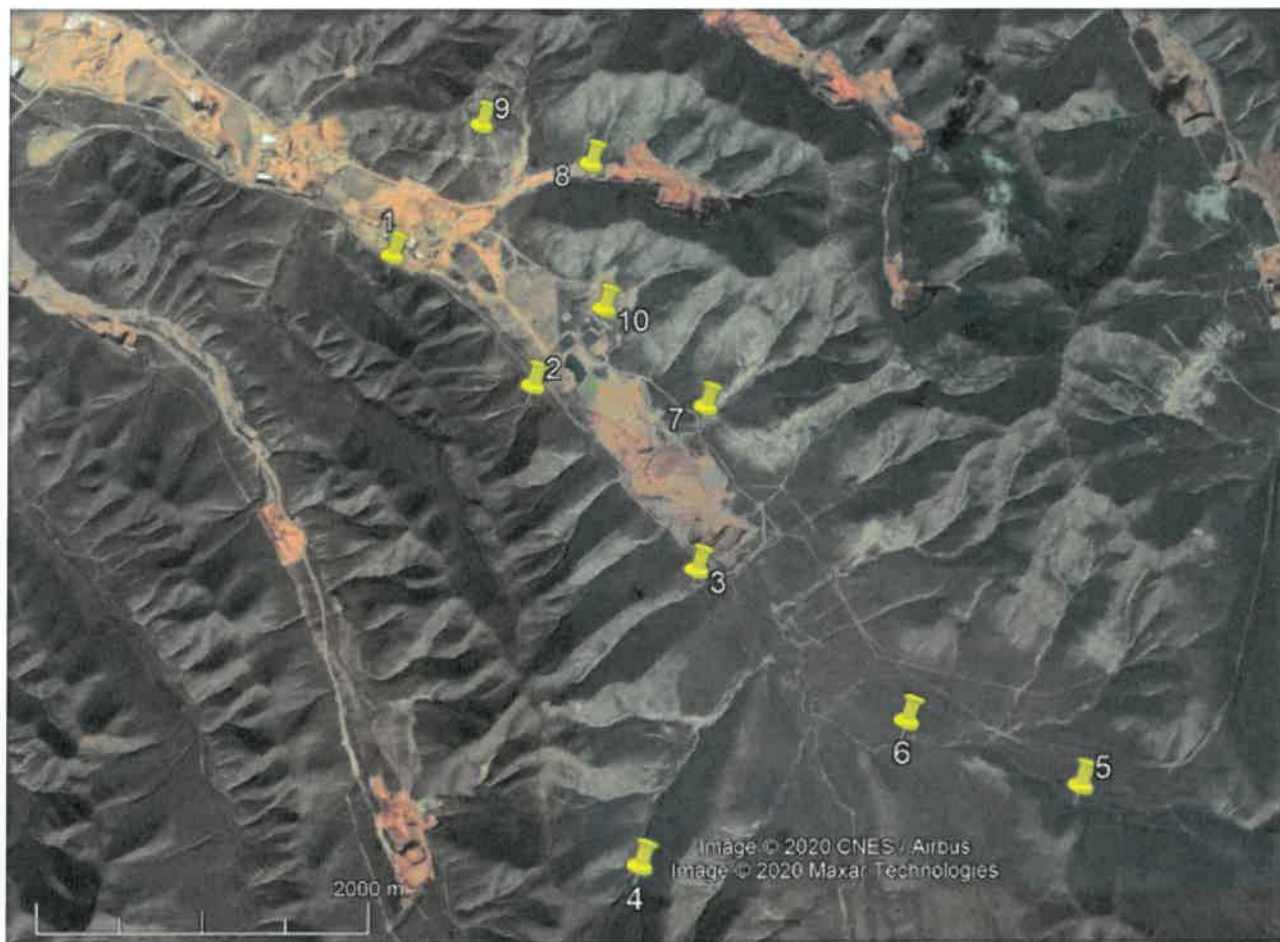
Тус талбайд палеонтологийн хайгуул тандан судалгааг 10 ажиглалтын цэгт хийж, цэг бүрд координат авч, илэрсэн хурдас чулуулгийн товч бичиглэлийг хийн, фото зургаар баримтжуулан, амьтан ургамлын чулуужсан үлдэгдэлтэй эсэхийг магадлан, доор харуулав.

Зураг 8. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд гүйцэтгэсэн палеонтологийн хайгуул, тандан судалгааны баримт материалын зураг

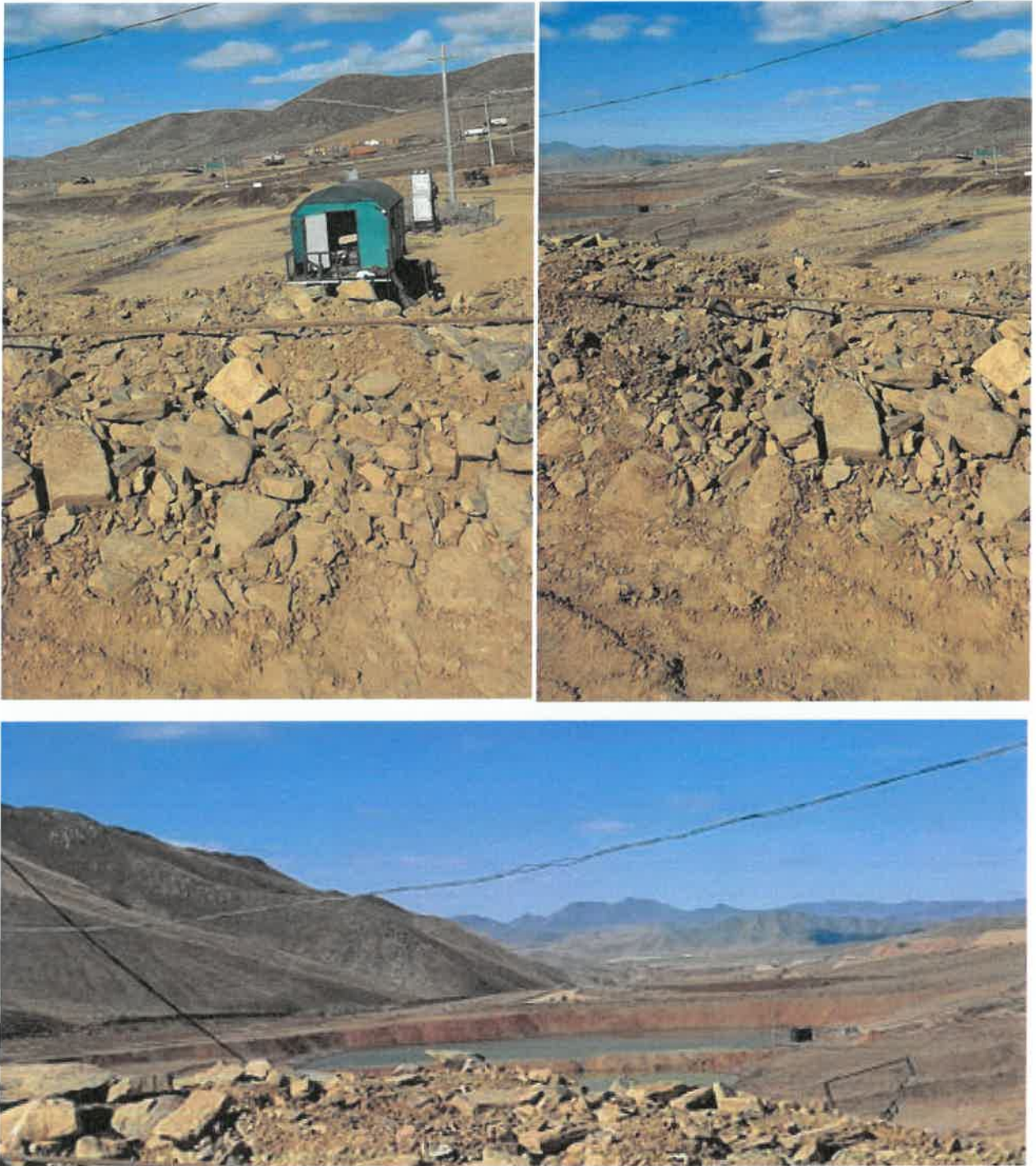
● Ажиглалтын цэг

Зураг 9. “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд гүйцэтгэсэн палеонтологийн хайгуул, тандан судалгааны ажиглалтын цэгүүдийн байрлал (Google Earth 2020).

АЦ 1: N 48°17'14.22" E 104°29'24.13"

Зураг 10 . Цэг нь Ар Наймганы хөндийд байрлах ба энд дөрөвдөгчийн хурдсын анхдагч байрлал алдагдаж, уурхайн үйл ажиллагаа явагдаж байгаа газар байна. Цаад талд нь өндөрлөг рельеф үүсгэж Заамар формацын хурдас тархана. Дөрөвдөгчийн хурдас нь Заамар формацын чулуулгийн хэмхдэс, бул, хайрга, сайрга бүхий элсэрхэг, шаварлаг хурдсаас бүрдэнэ. Палеонтологийн үлдэгдэлгүй.

АЦ 2: N 48°16'42.81" E 104°30'8.57"

Зураг 11. Уулархан рельеф үүсгэж Заамар формацын метатунамал хурдас, харин хөндийгөөр нь плейстоцен, голоцений сэвсгэр хурдас тархана. Техникээр түрж, хөндийн хурдсын анхдагч байрлал эвдэгдсэн. Палеонтологийн үлдэгдэлгүй.

АЦ 3: N 48°16'0.64" E 104°30'58.20"

Зураг 12. Уурхайн зүүн хойд хана. Энд дунд-дээд плейстоцен, голоцений алюви-пролювийн гаралтай улаавтар хурдсын давхраасууд илрэх ба мөрөгцөгийн хана экваторын шанагаар маажигдсан, хусагдсан, эвдэрсэн тул хурдсын байдлыг ажиглах боломжгүй, палеонтологийн үлдэгдэл ажиглагдахгүй байв. Цаад талд нь Заамар формацын метатунамал тархана.

Зураг 13. Уурхайн урд, баруун урд хана. Улаан шаргал, шар саарал өнгийн алюви-пролювийн гаралтай элс, саарал өнгийн хайрганы үетэй улаавтар шавранцар, хайрганцар агуулсан элсэрхэг хурдсаас бүрдэнэ. Хананд ерөнхий ажиглалт хийхэд цухуйсан яс, үлдэгдэл ажиглагдсангүй. Хөрс хуулалт, ухах зэрэг уурхайн үйл ажиллагааны үеэр амьтны үлдэгдэл, яс шрэх болмжтой тул анхаарч ажиллах нь зүйтэй.

АЦ 4: N 48°15'2.42" E 104°30'37.62"

Зураг 14. Цэг орчимд Заамар формацын метатунамал хурдас тархана. Голчлон өндөр уулархаг рельеф үүсгэжээ. Энд ногоон, ногоовтор саарал өнгийн метатунамал-терригийн хурдас илэрнэ.

Зураг 15. Том ширхэгтэй, цул текстуртэй ногоон, ногоон саарал өнгийн элсэнчулуу илэрнэ. Гадаргууд элэгдсэн гаршууд тохиолдох ба палеонтологийн ямар нэг үлдэгдэл ажиглагдсангүй..

АЦ 5: N 48⁰15'11.47" E 104^o32'50.20"

Зураг 16. Хараа группын доод Заамар формацын хурдас ба дөрөвдөгчийн хурдсын харьцаа. Хөндий хэсгээрээ ургамлын бүрхэвчтэй гарш илэрц муутай, гадаргууд голчлон сайрга, хайрганцар, хааяа эртний чулуулгийн томоохон хэмхдэс, бул агуулсан элсэрхэг хурдас илэрнэ.

Зураг 15. Цэг орчимд зарим газраа Заамар формацын метаэлсэнчулууныүндсэн гаршууд цухуйж илэрнэ. Хавтанлаг хэсэгшилтэй, цахиуржсан, хар ногоон, ногоон саарал өнгөтэй метаэлсэнчулуу байх ба палеонтологийн үлдэгдэл агуулаагүй байна.

АЦ 6: N 48°15'26.75" E 104°31'59.51"

Зураг 16. Цэг орчимд том ширхэгтэй, цул текстуртэй ногоон, ногоон саарал өнгийн элсэнчулуу илэрнэ. Өндөрлөгдүү рельеф үүсгэх ба нам хэсэгт гадаргууд элэгдсэн цухуйц гаршууд тохиолдоно. Палеонтологийн ямар нэг үлдэгдэл агуулаагүй.

АЦ 7: N 48°16'35.34" E 104°31'3.44"

Зураг 17. Дөрөвдөгчийн хурдастай хөндий. Голчлон элсэрхэг шавар, шавар, элсэнцэр илэрч байна. Анхдагч байдал эвдэгдсэн. Цаад талын өндөрлөг хэсгээр ногоон, хар ногоон, саарал, цайвар саарал өнгийн метаэлсэнчулуу тархах ба элэгдсэн мөлгөрдүү рельеф бүхий намхан толгод үүсгэж тогтоно. Палеонтологийн үлдэгдэлгүй.

АЦ 8: N 48°17'31.75" E 104°30'30.03"

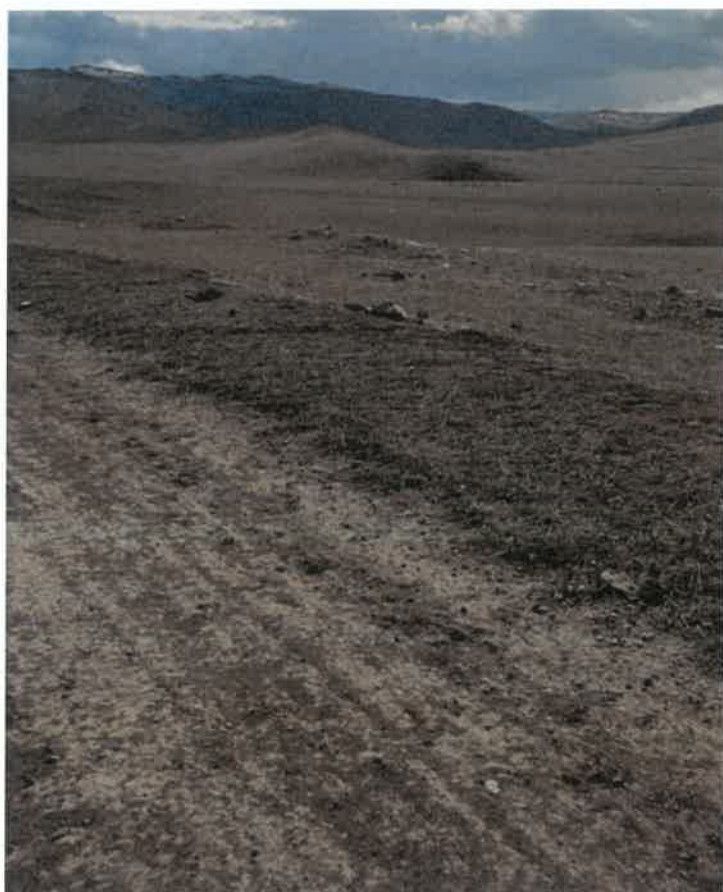
Зураг 18. Энд саарал өнгийн голоцений хурдсаар хучигдсан улаан, улаавтар өнгийн плейстоцений хурдас уурхайн хайнанд илэрнэ. Эдгээр нь уулс хоорондох хөндийг дүүргэх ба гадаргууд илэрцгүй, зөвхөн доош ухсан тохиолдолд зүсэлтүүд илэрнэ. Хөндийн хоёр талаар Заамар формацын хувирмал тунамал хурдас уулархаг рельеф үүсгэн тогтоно. Өмнөх геологийн судалгааны ажлуудаар Хараа группын хурдсууд, түүний доод хэсгийг бүрдүүлэгч Заамар формацын хурдас чулуулгаас ямар нэг палеонтологийн үлдэгдэл илэрч байгаагүй.

АЦ 9: N 48°17'42.29" E 104°29'54.60"

Зураг 19. Ар наймганы хөндий. Адюви-прловийн гаралтай дөрөвдөгчийн хурдас тархсан. Цэг орчимд хөрс хурдас нь техникээр эвдэгсэн. Овоолгоос ажиглахад Заамар формацын болон палеозойн интрузив чулуулгийн хэмхдэс, хайргууд, хайрганцар бүхий элс, элсэрхэг, шаварлаг хурдас илэрнэ. Палеонтологийн үлдэгдэлгүй.

АЦ 10: N 48°16'58.80" E 104°30'32.40"

Зураг 20. Хурдас чулуулгийн үндсэн илэрцгүй дөрөвдөгчийн хучаас хурдас. Алсад уулсаар Заамар формацын хурдас тархана.

**СТРАТИГРАФИ-ПАЛЕОНТОЛОГИЙН СУДАЛГААНЫ
ТӨВ
RESEARCH CENTER for STRATIGRAPHY &
PALEONTOLOGY**

ШУТИС-ийн төв байр, 8-р хороо,
Бага тойруу, Сүхбаатар дүүрэг
Улаанбаатар, Монгол улс
Шуудангийн хайрцаг 46/520

Палеонтологийн хайгуул, судалгааны ажлын дүгнэлт

“Монгол улсын Иргэний хуулийн 343-358 дүгээр зүйлүүд, “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” Монгол улсын хуулийн 2014 оны 5 сарын 15 ний өдрийн шинэчлэсэн найруулгын 38.1.2-д заасны дагуу Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” -тай ШУТИС, ГУУС-ийн Стратиграфи-Палеонтологийн судалгааны төв 2020 оны 10 сарын 8-ны өдөр “Ажил гүйцэтгэх гэрээ” байгуулсны үндсэн дээр Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд палеонтологийн хайгуул тандан судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

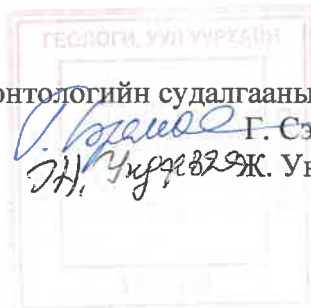
“Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд дунд кембри-доод ордовикийн настай Хараа группын доод буюу Заамар формац ихэнхи хэсгийг эзлэн, дунд-дээд плейстоцен, голоцений настай алюви-пролювийн сэвсгэр хурдас Ар наймганы хөндий дагаж, силур-девоны Заамар бүрдлийн интрузив чулуулаг нь Заамар формацаа зүсэж бага хэмжээгээр тус тус тархсан байна.

Талбайд тархсан давхраат хурдас болох Заамар формац нь метаэлсэн чулуу, элсэн чулуу, аргиллит, алевролит, филлит, төрөл бүрийн занарууд, биотитот, биотит-эвэр хуурмагт гнейс зэрэг голчлон хувирсан чулуулгаас тогтох тул дотроо палеонтологийн үлдэгдэлгүй байв. Өмнөх геологийн судалгааны ажлуудаар Заамар формацын хурдас чулуулгаас болон Хараа группын бусад формацуудын хурдсаас амьтан ургамлын чулуужсан үлдэгдэл илэрч байгаагүй байна. Дөрөвдөгчийн хурдас нь голчлон алюви, пролювийн гаралтай хайрга, хайрганцар, элс, шавранцар, элсэнцэрээс тогтох тул дотроо палеонтологийн үлдэгдэлгүй.

Иймд “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ны Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд геологи хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагааг явуулахад палеонтологийн талаас харшлах зүйлгүй гэж үзэж байна.

Танай компани үйл ажиллагаандаа Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль захирамжийг хүндлэн сахиж, мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллаж байгаад талархаж байна.

ШУТИС, ГУУС-ийн Стратиграфи-Палеонтологийн судалгааны төв
Судлаач, доктор
Судлаач, доктор

ГЭРЭЭТ АЖЛЫГ ХҮЛЭЭН АВСАН АКТ

2020-11-23

Улаанбаатар хот

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ны Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар Наймганы дунд хэсэг” нэртэй MV-005028 тоот (1252,6 га) ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайд ШУТИС-ийн Геологи Уул Уурхайн Сургуулийн Стратиграфи-Палеонтологийн судалгааны төвийн судлаачид палеонтологийн хайгуул, тандан судалгаа явуулж, өмнөх геологийн судалгааны материалуудтай танилцсаны үндсэн дээр 33 хуудас, геологийн болон фото зураг 20, хүснэгт 1 бүхий тайлан бичив.

Уг тайлан нь гэрээнд заасан хугацаандаа, чанарын зохих түвшинд бичигдсэн болно.

ХҮЛЭЭН АВСАН:

“Монгол майнинг энд
эксплорэйшн” -ны захирал

Г.Батболд

ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГСӨН:

ШУТИС, Геологи Уул Уурхайн
Сургуулийн Стратиграфи-
Палеонтологийн судалгааны төвийн
захирал Г. Сэрсмаа

The image shows a blue ink signature of G. Sersmaa over a rectangular official stamp. The stamp contains the text 'ШУТИС' and 'ГЕОЛОГИ УУЛ УУРХАЙН СУРГУУЛИЙН СТРАТИГРАФИ-ПАЛЕОНТОЛОГИЙН СУДАЛГААНЫ ТӨВИЙН'.

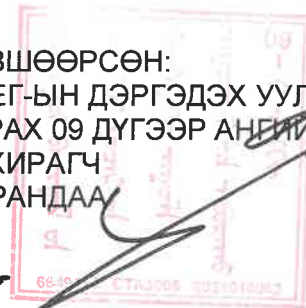

БАТЛАВ:
ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК-ИЙН
ГҮЙЦЭТГЭХ
ЗАХИРАЛ... С.ИДЭР

20.. оны .. сарын ... өдөр

ЗӨВШӨӨРСӨН:
ОБЕГ-ЫН ДЭРГЭДЭХ УУЛ ГҮЙЦЭТГЭХ
АВРАХ 09 ДҮГЭЭР АНГИЙН
ЗАХИРАГЧ
ХУРАНДАА / Д.ГАНТУЛГА

2020 оны 03 сарын 22 өдөр

ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ АР НАЙМГАНЫ ДУНД ХЭСЭГ АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН 2022 ОНЫ АЮУЛЫН ҮЕД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

(ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР-MV-005028)

ХЯНАСАН:
УУЛ УУРХАЙН АВРАХ 09 ДҮГЭЭР АНГИЙН ТЕХНИКИЙН АЛБАНЫ ДАРГА,
АВРАХ АЖИЛЛАГААНЫ УДИРДАГЧ,
АХМАД / Д.БАЯРЖАРГАЛ /

ХЯНАСАН:
ЕРӨНХИЙ ИНЖЕНЕР / Г.БАТБОЛД /

БОЛОВСРУУЛСАН:
“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ИЙН ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ,
ЭРҮҮЛ АХУЙН МЭРГЭЖИЛТЭН / М.АНХБАЯР /

2022 он

"ХААНБУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ" ХХК-ИЙН ЗАХИРЫН ТУШААЛ

2016 оны 03 сарын 14 өдөр

Дугаар 1/2016

Улаанбаатар хот

Аюулын үед хэрэгжүүлэх
төлөвлөгөө боловсруулах
ажлын хэсэг томилж тухай

Онцгой байдлын ерөнхий газрын даргын 2016 оны 3-р сарын 25-ны өдрийн А/75 тоот тушаалын дагуу Ил уурхайн "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г боловсруулах ажлын хэсгийг дараах бүрэлдэхүүнтэй байгуулсугай. Үүнд:

Ажлын хэсгийн ахлагч	ХАБМэргэжилтэн
Гийшүүд:	Төлөвлөлтийн инженер
	Маркшейдер инженер
	Механик инженер
	Бэлжүүлтийн инженер
	Цахилгааны инженер

1. "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-ний боловсруулалтын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллахыг Уурхайн дарга М.Ууганбаатар, Ерөнхий инженер Л.Батболд нарт тус тус даалгасугай.

2. "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-нд хэрэглэгдэх шаардлагатай баримт бичгээр туслан, дэмжих ажиллахыг компанийн ИТАжилчдад үүрэг болгосугай.

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

С.ИДЭР

000053

АВРАХ БАГ			
Нэрс	Албан тушаал	Он сар өдөр	Гарын үсэг
Б.Ууганбаатар	Уурхайн дарга		
М.Анхбаяр	ХАБЗА инженер		
Д.Төгөлдөр Г.Сойл-түвшин	Маркшейдер инженер		
Г.Алтантуяа	Эмч		
Д.Дугарбат	Механик инженер		
Б.Ундрах	Диспетчер		
Б.Болдсайхан	Дамьын оператор		
Ж.Монгууш	Жолооч		
В.Бадмаараг	Экскаватор оператор		
Бямба-цэцэн	Косийн оператор		

Орон тооны бус томилгоот нэгжйн бүрэлдэхүүний ажил үүргийн хуваарь

- ОГУ-ийн зааврын дагуу ажиллана.
- Орчны аюулыг үнэлж, хяналтад авна
- Осолд өртөгчийг эмчийн заавраар аюулгүйгээр гаргана.
- Анхны тусламжийг үзүүлнэ.
- Осол гэмшлийн дараах сэргээн засварлах ажиллагаа явуулна.
- Ослын газрыг орхин яваххаас өмнө бүх хэсгүүд аюулгүй болсон эсэх мөн цаашид хүн болон байгаль орчинд аюул учруулах эсэхийг нягтлах шалгах

АВРАХ БАГ			
Нэрс	Албан тушаал	Он сар өдөр	Гарын үсэг
Б.Ууганбаатар	Уурхайн дарга		
М.Анхбаяр	ХАБЗА инженер		
Д.Төгөлдөр Г.Соёл-гүвшин	Маркшейдер инженер		
Г.Алтантуяа	Эмч		
Д.Дугарбат	Механик инженер		
Б.Ундрах	Диспетчер		
Б.Болдсайхан	Дампън оператор		
Ж.Монхууш	Жолооч		
В.Бадмаараг	Экскаватор оператор		
Бямба-цэцэн	Ковшийн оператор		

БАТЛАМЖ

"Лаван. Бувааг. Интэр кайаһаһа." -д

Уурхай, уулын үйлдвэрт ажиллагсадын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, гамшиг, ослоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний мэдлэг олгох сургалтад хамрагдсан тул "Батламж" олгов.

Эрсдэлийг арилгаж, зөрөг хандлагыг төлөвшүүлцгээе.

УУЛ УУРХАЙН АВРАХ 09 ДҮГЭЭР АНГИ

БАТЛАВ.
ОНЦГОЙ БАЙДЛЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ДЭРТГЭДЭХ
УУЛ УУРХАЙН АВРАХ 09 ДҮГЭЭР АНГИЙН ЗАХИРАГЧ,
ХУРАНДАА *[Signature]* Д.ГАНТУЛГА

2022 оны 04 дүгээр сарын ...

М.В. АЙМГИЙН *Заамар* СУМЫН *Хаан Булат И.С.Эр.Н.Б.М.И.К.Х.ХК*-ИЙН
АЖИЛТНУУДАД ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР

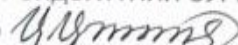
Зорилго	Уурхай, уулын үйлдвэрийн ажилтнуудад Гамшгаас хамгаалах тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай, Газрын хэвлийн тухай хуулиудыг сурталчлах, хэрэгжилтийг хангах, Ил уурхайн аюулгүй байдлын дүрэм, бусад холбогдох дүрэм, журам, стандартуудаар сургалт зохион байгуулах, болзошгүй ослоос урьдчилан сэргийлэх, аюул, аюулд дөхсөн тохиолдол, ослын дуудлагын үед "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г хэрэгжүүлж ажиллах, зохион байгуулахад сургах
Хэзээ	2022 оны 04 дүгээр сарын <i>28</i> -ны өдрүүдэд
Хаана	<i>Хаан Булат И.С.Эр.Н.Б.М.И.К.Х.ХК</i> -ийн ил уурхай
Хэн оролцох	Ажилтнууд
Зохион байгуулагч	ОБЕГ-ын дэргэдэх Уул уурхайн аврах 09 дүгээр анги
Үр дүн	Гамшгаас хамгаалах тухай, Ил уурхайн аюулгүй ажиллагаа, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г тухайн уурхайн нөхцөл, онцлогт тохируулан боловсруулах зэрэг мэдлэг, чадвар эзэмшин, болзошгүй ослоос урьдчилан сэргийлж, аюулгүй ажиллагаанд суралцана.
Оролцогчдод тавих шаардлага	1. Товлогдсон хугацаанд бэлэн цугларах, эрүүл ахуй, халдвар хамгааллын дэглэм баримтлах, сургалтын үйл ажиллагаанд идэвхитэй оролцох

СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР

2022 оны 04 дүгээр сарын ... <i>28</i> ...-ны өдрүүд			
№	Сэдэв	Хугацаа	Хариуцах алба хаагчийн цол, овог нэр
1	Бүртгэл, оролцогчдын танилцуулга	09:00-09:10	Зохион байгуулагчид

2	ОБЕГ-ын дэргэдэх Уул уурхайн аврах 09 дүгээр ангийн танилцуулга	09:10-09:20	х/ч Б.Алтан-очир
3	Аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааны төрөл, тэдгээрийн ангилал, агуулга	09:20-10:00	а/х Ц.Цэнгэлмаа
4	Ил уурхайн үйлдвэрлэлийн технологийн үндэс	10:00-10:30	а/х Ц.Цэнгэлмаа
5	Ил уурхайн ажлын байрны нөхцөл	10:30-11:00	х/ч Б.Алтан-очир
6	Тоосны тухай, өвчлөлөөс уртдчилан сэргийлэх нь	11:00-11:30	а/д Ц.Цэнгэлмаа
7	Ил уурхайн үндсэн процессүүдийн аюулгүй ажиллагаа (Өрөмдлөг тэсэлгээ, ухаж ачих, тээвэрлэлт, овоолго)	11:30-13:00	а/д Ц.Цэнгэлмаа
Үдийн завсарлага			
8	Уурхай, уулын үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйтай холбоотой эрх зүйн орчин	13:30-14:30	х/ч Д.Санжаасүрэн
9	Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа	14:30-15:30	х/ч Д.Санжаасүрэн
10	Эрүүл мэндийн анхны тусламж	15:30-16:00	х/ч Д.Санжаасүрэн
11	Уулын нуралт гулсалтын тухай	16:00-16:00	а/х Ц.Цэнгэлмаа
12	Аюулын дүн шинжилгээ хийх-Ил уурхай	16:00-16:30	а/х Ц.Цэнгэлмаа
13	"....." ХХК-ийн уурхайн "Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө"-г боловсруулахад анхаарах асуудлууд, цаашид боловсронгуй болгох нь	16:30-17:30	х/ч Д.Санжаасүрэн а/х Ц.Цэнгэлмаа

ХЯНАСАН: ЗАХИРАГЧИЙН ОРЛОГЧ, ШТАБЫН ДАРГА,
ХОШУУЧ Б.АЛТАН-ОЧИР

БОЛОВСРУУЛСАН: АНГИЛЛЫН СУРГАЛТ, СУРТАЛЧИЛГАА,
БИЕ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ СУРГАЛТ ХАРИУЦСАН МЭРГЭЖИЛТЭН,
АХМАД Ц.ЦЭНГЭЛМАА

ХУДАЛДАХ, ХУДАЛДАН АВАХ ГЭРЭЭ

2022 оны 06 сарын 01 өдөр
ХХК

№

ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ

Нэг талаас Төв аймгийн ..... суман дахь ХААН БУЛАГ
ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК -н /цаашид "Захиалагч" гэх / -ийг Кемп хариуцсан менежер
..... нөгөө талаас ирсэн ..... овогтой ..... нар дараах
нөхцөлтэй гэрээг байгуулав.

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

- 1.1 Гэрээний зорилго: ХБИ ХХК-ийн хэрэгцээнд мах, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийг захиалан авах нийлүүлэгч нь тогтсон хугацаанд эрүүл ахуйн шаардлага хангасан бүтээгдэхүүнийг цаг хугацаанд нийлүүлэх харилцааг зохицуулахад оршино.
- 1.2 Гэрээний хугацаа: 2022 оны 06 сарын 01 өдрөөс 2022 оны 10 сарын 10 өдрийг хүртэл .... жил, сар / -ын хугацаатай байна.

Хоёр: талуудын харилцаа

2.1 ХБИ ХХК хүлээх үүрэг

- 2.1.1 Хэрэгцээтэй мах сүү, сүүн бүтээгдэхүүний хэмжээ болон нийлүүлэх хугацааг тохирох.
- 2.1.2 Нийлүүлэгчийн буруугаас тухайн бүтээгдэхүүний шаардлага хангаагүй нөхцөлд бүтээгдэхүүнийг буцаах эрхтэй.
- 2.1.3 Нийлүүлж буй мах, сүү сүүн бүтээгдэхүүнийг нярав хүлээн авч чанрын шаардлага хангасан эсэхд хяналт тавих, буцаах эрхтэй.
- 2.1.4 Нийлүүлсэн бүтээгдэхүүний тооцоог сарын 20 ны дотор төлж барагдуулна.

2.2 Иргэн ..... хүлээх эрх, үүрэг

- 2.2.1 Бүтээгдэхүүний заасан хугацаанд эрүүл ахуйн шаардлага хангасан сүү, сүүн бүтээгдэхүүн нийлүүлнэ.
- 2.2.2 Бүтээгдэхүүнийг өгөхдөө няравт чанар болон жинг тэмдэглүүлнэ.
- 2.2.3 Нийлүүлэгчийн буруугаас бүтээгдэхүүний шаардлага хангаагүй тохиолдолд хохирлыг нэн даруй барагдуулах үүрэг хүлээнэ.
- 2.2.4 Технологийн бүх шатанд хүнсний бүтээгдэхүүнийг эмгэг төрүүлэх бактерийн өсөх, үржих микробын хор үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх тодорхой температурт боловсруулж хадгалсан байна.
- 2.2.5 Хүнсний бүтээгдэхүүн нийлүүлж буй нөхцөлдөө зориулалтын нян бичил биетэн нэвтрэн орох, бохирдох гэмтэхээс сэргийлж шаардлага хангасан зориулалтын саванд хийж зөөвөрлөнө.

Гурав: Тооцооны хэлбэр

- 3.1 Тооцооны нөхцөлийг уян хатан байдлаар шийдвэрлэнэ.
- 3.2 Төсвийн хүндрэлээс шалтгаалан тухайн сардаа төлж барагдуулах боломжгүй нөхцөл тухайн үедээ зөвшилцөж тооцоог барагдуулах хугацааг хойшлуулж болно. /төлбөрийн үлдэгдэлд хүү тооцохгүй/
- 3.3 Бүтээгдэхүүний тооцоог тухайн сард нярав хүлээн авсан баримтыг үндэслэн ..... банкны ..... дансанд бэлэн бусаар шилжүүлнэ.

Дөрөв: Гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, цуцлах тухай №

- 4.1 Гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулах асуудлыг хоёр тал харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр шийдвэрлэх бөгөөд нөгөө талдаа бичгээр мэдэгдсэн байна.
- 4.2 Гэрээг хугацаанаас өмнө цуцалж болох бөгөөд хоёр тал тохиролцсон байна.
- 4.3 Малын болон бусад гоц халдварт өвчин тухайн орон нутагт гарсан тохиолдолд бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэхийг зогсоох бөгөөд тухайн нийлүүлэх бүтээгдэхүүнийг дахин шинжилгээнд оруулсны дараа баталгаажуулсан хариуг үндэслэн гэрээг үргэлжлүүлэх, эс үргэлжлүүлэх асуудлыг дахин шийдвэрлэнэ.

Тав: Маргаан шийдвэрлэх

- 5.1 Энэ хүү гэрээнээс үүссэн болон холбогдох гарсан түүнчлэн уг гэрээг зөрчих, дуусгавар болох, хүчингүй болохтой аливаа маргааныг харилцан зөвшилцөх замаар шийдвэрлэх бөгөөд зөвшилцөлд хүрч чадаагүй нөхцөлд Монгол улсын холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлнэ.

ХАВСРАЛТ

1. ИРГЭНИЙ ҮНЭМЛЭХИЙН ХУУЛБАР
2. ТӨВ АЙМГИЙН ХҮНС ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ЖИЖИГ ДУНД ҮЙЛДВЭРИЙН ГАЗРЫН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ ХУУЛБАР
3. ШИНЖИЛГЭЭНИЙ БИЧИГ
4. БУСАД МАТЕРИАЛ

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН

ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК

Иргэн

Комп менежер

Утас 99981586

Утас

И-мэйл

И-мэйл

Хаяг: Заамар сум

Хаяг: Төв аймаг Заамар сум

Ар наймган

Handwritten signature

ЗАСАГ ДАРГА **БАТЛАВ** П.АМГАЛАНБАЯР

Хог хаягдлын гэрээ

2022 оны 04-р сарын 29-ны өдөр

Дугаар 18

Гэрээний зорилго :

Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хуулийг хэрэгжүүлж хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх хортой нөлөөлөлийг арилгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлыг бууруулах ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах эргүүлэн ашиглах, устгах зорилготой.

Гэрээний эрх зүйн үндэслэл :

- Монгол Улсын хог хаягдлын тухай хууль
- Монгол Улсын Ариун цэврийн тухай хууль

Гэрээ байгуулагч талууд :

Нэг талаас Төв аймгийн Заамар сумын ЗДТГ-ыг төлөөлж Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч Г.Ган-Очир, нөгөө талаас “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ийн БО мэргэжилтэн Э.Намсрай нар 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-с 2022 оны 12-р сарын 31-ийг хүртэлх хугацаатайгаар энэхүү гэрээг байгуулав.

НЭГ. ААН байгууллагын эрх үүрэг

1. Монгол Улсын “Хог хаягдлын тухай хуулийн 19, 20-р зүйлийн заалт, Заамар сумын ИТХ-ын 2021 оны 11-р сарын 19-ны өдрийн 01 дугаартай тогтоолыг үндэслэн хог хаягдал гаргасаны төлбөрт жилд 1.000.000 /нэг сая төгрөг/ төгрөгийг хог хаягдлын үйлчилгээний санд буюу /Төрийн сан банк/-ны 100141300947 тоот дансанд шилжүүлж байна.
2. ААН, байгууллага, нөхөрлөл өөрийн ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хогийг тогтсон хугацаанд цэвэрлэх, тээвэрлэх, хог хаягдлын талаархи дүрэм, журам, стандартын шаардлагыг хангаж зориулалтын цэгт хаяж байх.
3. Аюултай хог хаягдлыг аюултай хог хаягдлын төвлөрсөн байгууламж, эсхүл тогтоосон цэгт зөөн тээвэрлэх буюу булшлах.
4. ААН, байгууллага, нөхөрлөл, үйлдвэр, үйлчилгээний явцад үүсдэг хог хаягдлын хэмжээ түүний тухай мэдээллийг сумын ЗДТГ-т үнэн зөв мэдээлж байх.
5. Хог хаягдлын ангилан хаях талаар зохих мэдээллийг ажилтандаа эзэмшүүлж аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг ханган ажиллах.

ХОЁР.Сумын ЗДТГ-н эрх үүрэг

1. Монгол Улсын хог хаягдалын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийг үндэслэн ААН, нөхөрлөл, байгууллагаас хог хаягдал гаргасан төлбөр нэхэмжилж авна.

2. Хуулиар олгосон эрхийн дагуу ААН, байгууллага өөрийн Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдалын хэмжээ түүний талаар өгч буй мэдээлэл, орчны ариун цэврийн байдалд хяналт тавьж шаардлага тавих эрхтэй.

3. Хог хаягдалыг ил асгах, орчин тойрныг бохирдуулах, ариун цэврийн шаардлага хангаагүй нөхцөлд эрүүгийн харицлага хүлээлгэхээргүй бол “Зөрчлийн тухай” хуулийн дагуу хуулийн хариуцлага хүлээлгэнэ.

Гурав.Бусад

1. Монгол улсын хог хаягдлын тухай хуульд өөрчлөлт орсон тохиолдолд төлбөрийн хэмжээг харилцан тохиролцож гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулна.

Гэрээ байгуулсан:

Төв аймаг Заамар сумын
БӨХУ-ын байцаагч

..... Г.Ган-Очир

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК
БО-н мэргэжилтэн

..... Намсрай
Э.Намсрай

Шилжүүлгийн мэдээлэл
Журналын № : 68752179

Системийн огноо: 2022.08.03 01:27:58

Нэр : ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК

Илгээгч	Дансны дугаар: 474022600	Нэр ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК	1,000,000.00	Дүн MNT	Ханш 1
Хүлээн авагч	Банкны дугаар: 04	Банкны нэр Худалдаа Хөгжлийн Банк	1,000,000.00	MNT	1
Гүйлгээний утга: EB -2220800175020-Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж-Төв					

Танд баярлалаа

Дансны тодорхойлолтыг QR код болон дараах холбоосоор хандаж баталгаажуулна уу.
<https://www.etdbm.mn/verify.php>
Баталгаажуулах код: 6A95A022D9A4E43F

**“МОНГОЛ УС”
ТӨРИЙН ӨМЧИТ ҮЙЛДВЭРИЙН ГАЗАР
/“MONGOL US” SOE/**

**ХЯНАЛТЫН ТӨВ ЛАБОРАТОРИ
/Central inspection laboratory/
СОРИЛТЫН ДҮНГИЙН ХУУДАС
/Analytical report/**

Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг
“Яангунжаа” өргөн чөлөө
улаа 70180075, Chinguliyevkhuroo
Bayangol district Ulaanbaatar/

Захиалагчийн нэр / Customer name / : “Хаан булаг финанс” ХХК

Дээжн дугаар /Test number/	Дээжний хаяг, байршил /Sample location/			Уст цэгийн төрөл /Type of water/	
№ 516	Төв аймаг, Заамар сум, ар наймганы уурхайн (MV-005028) технологийн ус			Саарал ус	-
Дээжний тоо, хэмжээ /Quantity of the sample/	Дээж хүлээн авсан огноо /Date receipt/	Шинжилсэн огноо /Analyzing date/	Хэвлэсэн огноо /Printed date/	Техникийн шаардлага / Technical requirements/ MNS 4943:2015	
1.5л / 1.5 l /	2021.05.31	2021.06.04	2021.06.08	Шинжлгээний аргын стандарт /Test method/ MNS ISO 11885:2011 ЛСР/	

№	Үзүүлэлт /Parameters/	ЗДХ /Technical specification/ мг/л	Үр дүн /Test result/	№	Үзүүлэлт /Parameters/	ЗДХ /Technical specification/ мг/л	Үр дүн /Test result/
1	Манган, (Mn) мг/л /Manganium, Mn, mg/L /	<0.5	<0.05	11	Хөнгөнцагаан, (Al), мг/л /Aluminum, Al, mg/L /	<0.5	<0.001
2	Никель, (Ni) мг/л /Nickel, Ni, mg/L /	<0.2	<0.05	12	Лити, (Li) мг/л /Lithium, Li, mg/L /	-	<0.0001
3	Зэс, (Cu) мг/л /Copper, Cu mg/L /	<1.0	<0.05	13	Бари, (Ba) мг/л /Barium, Ba, mg/L /	<1.5	<0.0001
4	Кадми, (Cd) мг/л /Cadmium, Cd mg/L /	<0.03	<0.05	14	Мөнгө, (Ag) мг/л /Silver, S, mg/L /	-	<0.01
5	Кобальт, (Co) мг/л /Cobalt, Co, mg/L /	<0.02	<0.05	15	Бор, (B) мг/л / /Bor, B, mg/L /	<0.5	<0.05
6	Хар тугалга, Pb мг/л /Lead, Pb mg/L /	<0.1	<0.001	16	Галли, (Ga) мг/л /Gallium, Ga, mg/L /	-	<0.0001
7	Цайр, (Zn) мг/л /Zinc, Zn, mg/L /	<3.0	0.08	17	Стронци, (Sr) мг/л /Strontium, Sr, mg/L /	<2	0.026
8	Хром (Cr) мг/л /Chromium, Cr, mg/L /	<0.3	<0.05	18	Инди, (In) мг/л /Indium, In, mg/L /	-	<0.0001
9	Төмөр (Fe) мг/л /Iron, Fe, mg/L /	<1.0	0.09	19	Талли, Та мг/л /Tallium, Tl mg/L /	-	<0.0007
10	Бисмут, (Bi) мг/л /Bismuth, Bi, mg/L /	-	<0.0001	20	Ванади, V мг/л /Vanadium, V mg/L /	<0.1	<0.00001

*ЗДХ- зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн /Test performed by/:

Химич /Chemist/..... Д. Урантэс / Urantes D /

Хянасан /Approved/:

Лабораторийн эрхлэгч /Head of laboratory/..... Б. Хулагчин / Khulagchin B MSc/

Хуудас 1/1

УСНЫ ХЯНАЛТЫН ТӨВ ЛАБОРАТОРИ

/Central inspection laboratory/

/Галд:Баянзүрхот Баянгол дүүрэг 2-р хороо Чингүнжавын гудамж /
Утас:70180975

СОРИЛТЫН ДҮНГИЙН ХУУДАС

/ Test result /

“МОНГОЛ – УС” ТӨҮГ
/MONGOL-US/

Захиалагчийн нэр / Customer name /: “Хаан булаг Финанс” ХХК

Шинжилгээний тодорхойлолт /Analysis type/	Дээжний дугаар /Sample number/	Дээжний хаяг, байршил /Sample location/	Уст цэгийн төрөл /Type of water/	
Бохир усны хими, микробиологи	№ 516	Төв аймаг Заамар сум ар наймгана уурхай, MV-005028 уурхайн технологийн ус	Саарал ус	48°16'46 104°30'35.5

Дээжний хэмжээ /Quantity of sample/	Дээж хүлээн авсан огноо /Receiving date/	Шинжилсэн огноо /Analyzing date/	Хэвлэсэн огноо /Printed date/	Техникийн шаардлага /Technical requirements/
1.5л / 1.5L /	2021.05.31	2021.06.08	2021.06.16	MNS 4943:2015

№	Шинжилсэн үзүүлэлт, хэмжих нэгж	Шинжилгээний аргын стандарт	Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	Дүн
1	pH-Усны орчин /Hydrogen ions, mg/l /	MNS ISO 10523-2001	6-9	7.28
2	Аммони, (NH ⁴) мг/л /Ammonia, mg/l/	MNS ISO 4428:1997	-	14.9
3	Хлорид, Cl ⁻ , мг/л /Chloride Cl ⁻ mg/l /	MNS ISO 9297: 2007	-	170.16
4	Сульфат (SO ₄) ²⁻ мг/л / Sulfate, mg/l /	MNS ISO 6271:2011	-	95.22
5	Умбуур бодис, мг/л /TSS, mg/L /	MNS ISO 11923:2001	<30	178.0
6	Химийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч, (XXX), мг/л/COD, mg/l /	ХТЛ-СА3-4/02	<50	83.5
7	Нитрит (NO ₂), мг/л /Nitrite, mg/l /	MNS ISO 4431:2005	-	0.18
8	Нитрат (NO ₃), мг/л /Nitrate, mg/l /	MNS ISO 7890-3:2001	-	0.813
9	Гэдэсний бүлгийн эмгэг төрөгч 1 мл-т *	MNS ISO 7890-3:2001	илрэхгүй	Илрээгүй

* Итгэмжлэлийн хүрээнд ороогүй үзүүлэлт болно.

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн /Test performed by/:

Микробиологич /Microbiologist/

Д. Оюунтуяа /Oyuntuuya.D/

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн /Test performed by/:

Химич /Chemist/

Н. Халиунаа /N.Haliunaa.N/

Хянасан /Approved/:

Лабораторийн эрхлэгч /Head of laboratory/

Б. Хулагчин /Khulagchin B.MSc/

Хуудас 1/1

Энэхүү сорилтын дүн нь тухайн дээжний хувьд хүчинтэй. /The test result report is applicable to the sample/
Сорилтын лабораторийн зөвшөөрөлгүйгээр хуулбарлахыг хориглоно. /It is prohibited to reproduce the results without laboratory authorization/

Батлав:

“Монпити ойл” ХХК-ийн захирал

Б. НАРАНХҮҮ

Батлав:

“Хаан булаг интернэйшнл” ХХК
-ийн гүйцэтгэх захирал

..... / С.Идэр /

АЮУЛТАЙ ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ, ТЭЭВЭРЛЭХ, УСТГАХ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ АЖ АХУЙН НЭГЖИД ХАЯГДАЛ ШИЛЖҮҮЛЭН ӨГӨХ ГЭРЭЭ

2021 оны 11-р сарын 1 өдөр

№

Орхон аймаг

Энэхүү гэрээг нэг талаас Улаанбаатар, Хан-Уул, 11-р хороо, Зайсангийн тойруу, 21/1 байр ММ проперти барилга 1-3 хаягт байрлах 6195598 регистр дугаартай “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК /цаашид “шилжүүлэгч” гэх/ түүнийг төлөөлж Байгаль орчны мэргэжилтэн албан тушаалтай Э.Намсрай нөгөө талаас Орхон аймаг, Баян-Өндөр сум, Малчин баг, Нарийн хөндий 3 замын уулзвар өөрийн үйлдвэрийн байр хаягт байрлалтай 4388054 регистрийн дугаартай “Монпити ойл” ХХК, /цаашид “шилжүүлэн авагч” гэх/ түүнийг төлөөлж гүйцэтгэх захирал Баасансүрэн овогтой Наранхүү нар Монгол Улсын Иргэний хуулийн 343-358 дугаар зүйл, Хог хаягдлын тухай хуулийн 5-р бүлэг болон Засгийн газрын 2018 оны 116-р тогтоолын 1, 2 –р хавсралтаар батлагдсан “Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх тайлагнах журам” - ыг үндэслэл болгон доорх нөхцлөөр харилцан тохиролцож энэхүү гэрээг байгуулав.

1. Нийтлэг үндэслэл

1.1 Машин техникийн ашиглалтын үйл ажиллагаанаас үүсэх аюултай хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, багасгах, ангилан ялгах, дахин ашиглах, боловсруулах, устгах хог хаягдлын менежментийн шатлалыг бий болгох. Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хуулийн 8.1.4-т заасны дагуу Байгаль орчин, аялал

1

Гэрээний нэр	Огноо	Талууд үзэглэх	
Аюултай хог хаягдал цуглуулах тээвэрлэх устгахзөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжид хаягдал шилжүүлэн өгөх гэрээ	2021/11.01	Шилжүүлэн авагч ..... <i>[Signature]</i>	Шилжүүлэгч <i>Намсрай</i>

- 2.1 Шилжүүлэн авагч тал нь “Аюултай хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх” чиглэлээр Монгол улсын Байгаль Орчин Аялал Жуулчлалын яамнаас №0000016 дугаарын тусгай зөвшөөрөлтэй /цаашид “зөвшөөрөл бүхий” гэх/ аж ахуйн нэгж байгууллага мөн. Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээний хуулбарыг энэхүү гэрээнд хавсаргана.
- 2.2 Шилжүүлэн авагч нь аюултай хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журмын 3 дугаар бүлэгт заасан шаардлагыг бүрэн хангасан байна.
- 2.3 Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэхдээ энэхүү гэрээний 2.1 дүгээр зүйлд заасан зөвшөөрөлгүй этгээдэд дамжуулан худалдах, байгаль экологид хортой аргаар ашиглах, устгах, ил задгай хаяхыг хатуу хориглоно.
- 2.4 Шилжүүлэн авагч нь дагалдах бичиггүй аюултай хог хаягдлыг хүлээн авахыг хатуу хориглоно.

3. Шилжүүлэх нөхцөл, хугацаа

- 3.1 Шилжүүлэгч нь Төв аймаг, Заамар сум, Хайлааст багын нутагт орших Ар наймганы уурхайг-аас аюултай хог хаягдлыг ачихдаа шилжүүлэн авагчийн төлөөллийг байлцуулна.
- 3.2 Энэхүү гэрээний 1.5 –д заасан хүлээлгэн өгөх цэгт аюултай хог хаягдлыг хүлээлгэн өгч, акт үйлдсэнээр шилжүүлсэнд тооцно.

4. Талуудын эрх үүрэг

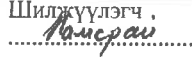
4.1 Шилжүүлэгчийн эрх, үүрэг

- 4.1.1 Дагалдах бичигт заасан нэр төрөл, тоо хэмжээний аюултай хог хаягдлыг заасан хугацаанд хүлээн авахыг шилжүүлэн авагчаас шаардах.
- 4.1.2 Шилжүүлэн авагчийн буруутай үйл ажиллагаанаас учирсан хохирлоо нөхөн төлүүлэхээр шаардах.
- 4.1.3 “Дагалдах бичигт” заасан нэр төрөл, тоо хэмжээтэй аюултай хог хаягдлыг шилжүүлэн авагчид заасан хугацаанд шилжүүлэн өгөх.

4.2 Шилжүүлэн авагчийн эрх, үүрэг

- 4.2.1 Шилжүүлэгчээс гэрээнд заасан нөхцөлийн дагуу аюултай хог хаягдлыг шилжүүлэн өгөхийг шаардах.

3

Гэрээний нэр	Огноо	Талууд үзэглэх	
Аюултай хог хаягдал цуглуулах тээвэрлэх устгах зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжид хаягдал шилжүүлэн өгөх гэрээ	2021/11/10	Шилжүүлэн авагч 	Шилжүүлэгч

6.3 Аль нэг тал нь гэрээгээр хүлээсэн үүргээ зөрчсөн эсхүл үүргээ зохих ёсоор гүйцэтгээгүйн улмаас нөгөө талдаа учирсан аливаа хохирлыг холбогдох нотлох баримтад үндэслэн бүрэн хариуцаж нөхөн төлнө.

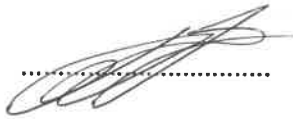
7. Бусад

7.1 Энэхүү гэрээг 3 хувь үйлдэх бөгөөд нэг хувийг шилжүүлэн авагч тал, хоёр хувийг шилжүүлэгч тал тус тус хадгална.

7.2 Энэхүү гэрээ нь шилжүүлэгч талын Хуулийн хэлтэст бүртгэгдсэн өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилнэ.

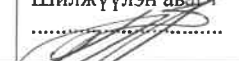
7.3 Гэрээнд оруулах нэмэлт өөрчлөлтийг зөвхөн бичгээр үйлдэх бөгөөд талуудын эрх бүхий албан тушаалтнууд гарын үсэг зурж, баталгаажуулсанаар хүчин төгөлдөр болно.

ШИЛЖҮҮЛЭГЧ ТАЛ:

 ..... / *Б.Норов*

ШИЛЖҮҮЛЭН АВАГЧ ТАЛ:

 ..... / *Намрай*

Гэрээний нэр	Огноо	Талууд үзэглэх	
Аюултай хог хаягдал цуглуулах тээвэрлэх устгах зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжид хаягдал шилжүүлэн өгөх гэрээ	2021/11/04	Шилжүүлэн авагч 	Шилжүүлэгч ..... <i>Намрай</i>

KHAANBULAG INTERNATIONAL

“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн ЗАХИРЛЫН ТУШААЛ

2021 оны 04 сарын 25 өдөр

Дугаар A/13

Улаанбаатар хот

Хөдөлмөрийн дотоод журам батлах тухай

Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 болон 130 дугаар зүйлийг үндэслэн **ТУШААХ нь:**

1. “Хаан булаг интернэйшнл” ХХК-ийн дотоод ажлыг зохион байгуулах, хөдөлмөрийн харилцаанд оролцогч талуудын эрх үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох, ажилтнуудын дагаж мөрдөх “Хөдөлмөрийн дотоод журам”-ыг хавсралтаар баталсугай.
2. Дээрх журмын хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллахыг Уурхайн дарга, хэсэг нэгжийн ахлахуудад үүрэг болгосугай.
3. Үүнтэй холбогдуулан журмыг нийт ажилтнуудад танилцуулан үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажиллахыг Хүний нөөцийн менежер /Б.Түвшинцэцэг/-т даалгасугай.

ЕРӨНХИЙ ЗАХИРАЛ

Ц.БАЯРЦЭЦЭГ

ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК

ХӨДӨЛМӨРИЙН ДОТООД ЖУРАМ

Баримт бичгийн төрөл:	Журам
Үйлчлэх хүрээ:	ХХК
Журмыг хэрэгжүүлэгч:	Компаний нийи ажилтан
Журмын хэрэгжилтийг хянасан:	Гүйцэтгэх удирдлага
Журмыг боловсруулсан:	Хүний нөөцийн менежер
Нууцын зэрэг:	Нууц биш
Хүчинтэй хугацаа:	Ерөнхий захирал тушаалаар хүчингүйд тооцох хүртэл
Хуудасны тоо:	
Дугаар:	.....

2021 он

“ГАЗАР ЧАНДМАНЬ” ХХК
Байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ,
зөвлөгөөний мэргэжлийн байгууллага

**ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ
“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ИЙН
МУ-005028 ДУГААР БҮХИЙ АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН
2022 ОНЫ 08-Р САРЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТАЙЛАН**

Боловсруулсан: “Газарчандмань” ХХК
Захирагч: *Мөнх* Э.Мөнхонтуяа

**УЛААНБААТАР ХОТ
2022 ОН**

“ГАЗАР ЧАНДМАНЬ” ХХК

Байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ,
зөвлөгөөний мэргэжлийн байгууллага

**ТӨВ АЙМГИЙН ЗААМАР СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ
“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ИЙН
МУ-005028 ДУГААР БҮХИЙ АЛТНЫ ШОРООН ОРДЫН
2022 ОНЫ 05-Р САРЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ТАЙЛАН**

Боловсруулсан: “Газарчандмань” ХХК

Захирал *Мөнх* Э.Мөнгөнтуяа

УЛААНБААТАР ХОТ

2022 ОН

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫН ТАЙЛАН

Байгаль орчны хууль тогтоомжийн нийцлийн аудит

Аудитын тайлантай танилцаж хүлээн авсан:

Нэр	Албан тушаал	Гарын үсэг
Б.БАЯРБААТАР	Төлөвлөлтийн инженер	

2022 он

АУДИТЫН ТАЙЛАНГИЙН №	БОЛОВСРУУЛСАН ОГНОО
EAR2022/14	2022.09.16
ЗАХИАЛАГЧ БАЙГУУЛЛАГА	ЗАХИАЛАГЧ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАЯГ
ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК	
АУДИТ ХИЙХ ТӨСӨЛ	АУДИТ ХИЙХ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАЯГ
"ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ" ХХК -ийн Ар наймганы уурхай	
АУДИТЫН ТӨРӨЛ	АУДИТЫН ХАМРАХ ХҮРЭЭ:
Байгаль орчны нийцлийн аудит	Байгаль орчны хууль тогтоомж болон БОННУ-ний хэрэгжилтийн биелэлт
АУДИТЫН ХЯЗГААРЛАХ ХҮРЭЭ	АУДИТЫН ШАЛГУУР
БО-ноос бусад хууль тогтоомж	Байгаль орчны багц хууль, журмууд болон БОННУ-ний заалтууд
АУДИТ ХИЙСЭН ХУГАЦАА:	ӨМНӨХ АУДИТ ХИЙСЭН ХУГАЦАА
2022 оны 09-р сарын 11-с 09-р сарын 20-ны өдөр	2018 болон 2020 он

АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ

ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн үйл ажиллагаанд “Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” –ийн 10¹ дугаар зүйлд заасны дагуу Байгаль орчны багц хуулиуд тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан журам, тогтоол, байгаль орчны стандартуудын заалтууд болон үйлчлүүлэгч байгууллагын 2018 онд хийгдсэн БОННУ-ний нэмэлт тодотголын тайлангийн хэрэгжилтийн нийцлийн аудитыг 2022 оны 09-р сарын 11-ноос 09 сарын 20-ны өдрүүдийн хооронд хийж гүйцэтгэв.

Тус байгаль орчны аудитыг төслийн БОННУ болон бусад БО-ны баримт бичгүүдийн хяналт, төслийн талбай дээрх шалгалт, холбогдох ажилтнуудтай хийсэн ярилцлага болон цуглуулсан баримт нотолгооны дээр үндэслэн аудитын дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулах зэрэг үндсэн үйл ажиллагааны дагуу хийв.

ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн төсөл хэрэгжээд 6 дэх жилдээ орж байгаа бөгөөд Байгаль орчны хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажилд ихээхэн анхаарч ажилладаг болох нь уурхайн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлт хийсэн байдал зэргээс мөн өмнөх аудитын үед өгөгдсөн зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлсэн байдал зэргээс тодорхой харагдаж байлаа. Төслийн үйл ажиллагаанууд нь хууль эрх зүйн хувьд нийт 303 зүйл заалтаас хамаарал бүхий 188 зүйл заалтын хэрэгжилтийг шалгахад нийцлийн 180 заалт буюу 95.7 %, үл нийцэл 1 заалт буюу 0.5%, тодорхойгүй 7 заалт буюу 3.72% байлаа.

Хамааралгүй заалтуудад тухайн компанийн үйл ажиллагаанд хамааралгүй болон хэрхэн хэрэгжүүлэх журам нь гараагүй ус хомсдуулсны төлбөртэй холбоотой хуулийн заалтууд, химийн бодистой холбоотой зүйл заалтууд байгаа тул энэхүү заалтад хамаарч байгаа болно.

Аудитын хугацаанд үйлчлүүлэгч байгууллагын холбогдох ажилтнууд дэмжин хамтран ажилласан бөгөөд ямар нэгэн саад тотгор, хөндлөнгөөс нөлөөлөх байдал гараагүй болно.

Гарын үсэг:

Б.Энхбаяр, Ахлах аудитор

Огноо: 2022.09.20

Тайлангийн агуулга

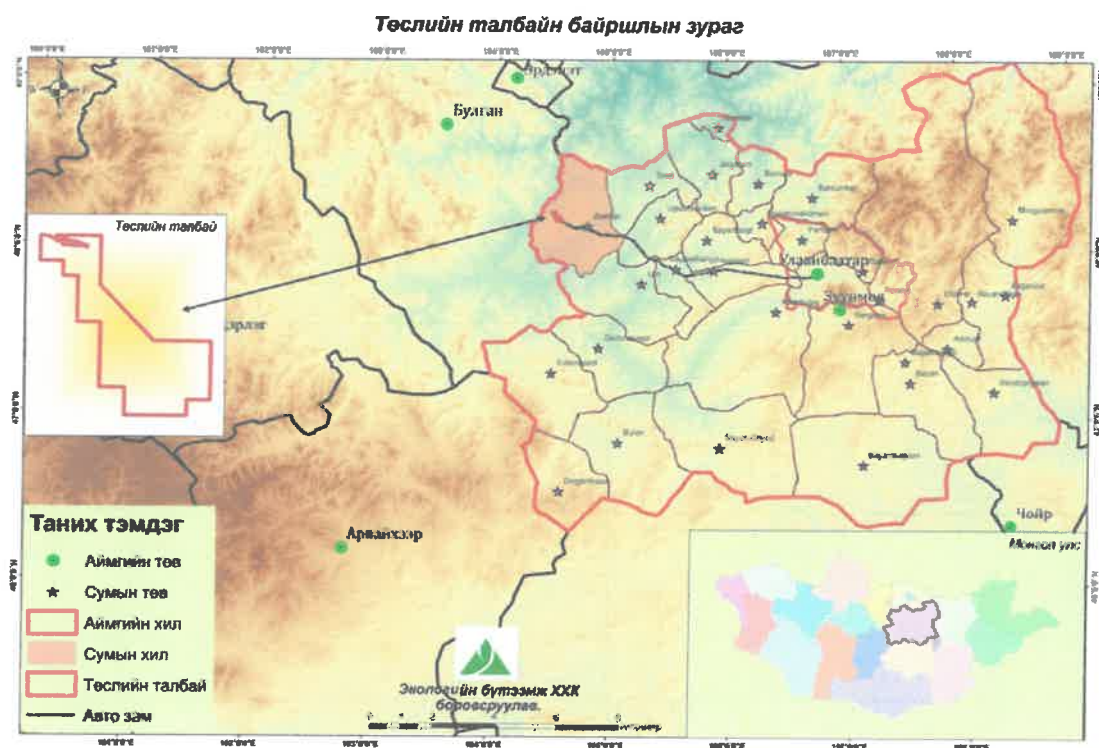
1	Байгаль орчны аудит	6
1.1	Төслийн товч танилцуулга	6
1.2	Байгаль орчны аудитын зорилго, зорилт	7
1.3	Байгаль орчны аудитын хамрах хүрээ	8
2	Байгаль орчны аудитын үйл ажиллагаа	8
2.1	БОА-ын багийн бүрэлдэхүүн	8
2.2	БОА-ын үйл явц	8
3	Байгаль орчны аудитын үр дүн	9
3.1	Хууль тогтоомжийн нийцлийн үнэлгээний үр дүн	9
4	Байгаль орчны аудитын зөвлөмж	12

1 Байгаль орчны аудит

1.1 Төслийн товч танилцуулга

Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгж, байгууллага: Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордын MV-005028 дугаартай тусгай зөвшөөрлийг АМХЭГ-ын /хуучин нэрээр/ ГУУКА-ны даргын 2007 оны 01-р сарын 29- ны өдрийн тушаалаар 9019007011 тоот Улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй “Алтан дорнод монгол” ХХК-д олгосон байдаг бөгөөд улмаар АМГТГ-ын КХ-ийн даргын 2016 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн тушаалаар 9011165058 тоот Улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй “Монгол Майнинг энд Эксплорэйшн” ХХК-д олгосон байдаг.

MV-005028 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон орд ашиглах төслийн талбай нь засаг захиргааны хувьд Төв аймгийн Заамар сумын нутаг дэвсгэрт орших ба Улаанбаатар хотоос баруун зүгт 230 км, Дархан хотоос баруун урд зүгт 220 км, ордоос зүүн тийш 32 км-т зайд тус тус оршино.

Ар наймганы дунд хэсгийн алтны шороон ордыг 2018-2019 онд бүрэн ашиглах ба төсөл ашиглалтын хугацаанд 139 хүнийг ажлын байраар хангана. Гэвч уурхайн нэг ээлжид 95 ажилтан ажиллана. Уурхайн ажилчид Ар наймган уурхайн ажилчдын нэгдсэн тосгонд амьдрах ба ажилчдыг уурхайн талбай руу автобусаар тээвэрлэнэ.

Ар наймган уурхайн ажилчдын кемп нь уурхайгаас зүүн зүгт байрлах бөгөөд ажилчдын сууцууд, оффис захиргааны байр, эмнэлэг, хоолны газар, халуун ус угаалгын газар, амралт спортын талбай, галын сургалтын талбай, засварын газар, шатахуун түгээх станц, явган хүний зам талбай зэргийг цогц байдлаар шийдсэн байна.

1.2 Байгаль орчны аудитын зорилго, зорилт

“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн үйл ажиллагаанд “Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль” –ийн 10¹ дугаар зүйлд заасны дагуу байгаль орчны хууль тогтоомжийн нийцлийн аудит хийж, улмаар уурхайн одоогийн үйл ажиллагааг үнэлж дүгнэх, засаж залруулах арга хэмжээ авах арга зам, цаашид байнгын сайжруулах боломж бий болгож улмаар компанид учирч болзошгүй эрсдэл, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх болон орон нутгийн иргэд, ажилчдын эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллах нөхцөлийг бий болгоход нь тусалж дүгнэлт, зөвлөмж өгөх нь энэхүү аудитын ажлын үндсэн зорилго оршино.

Байгаль орчны аудитын ажлын үндсэн зорилгодоо хүрэхийн тулд дараах дэд зорилтуудыг биелүүлж ажиллаа. Үүнд:

- “ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль, журам, стандарт, БОННУ-ний шаардлагыг олж тогтоох
- Тэдгээр хууль, дүрэм, журам стандартууд, БОННУ-ний шаардлагыг уурхайн үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэн хэрэгжүүлж байгаа эсэхэд дүн шинжилгээ хийх

- Аудитаар илэрсэн зүйлст дүгнэлт, зөвлөмж өгөх
- Цаашид сайжруулах арга хэмжээг тусгах

1.3 Байгаль орчны аудитын хамрах хүрээ

“ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн дараах нэгж, байгууламжуудад БО-ний хууль тогтоомж нийцлийн болон БОННУ-ний хэрэгжилтийн аудит хийлээ. Үүнд:

- Уурхай
- Ажилчдын кемп
- Тээврийн зам
- Нөхөн сэргээсэн талбай
- Хиймэл нуур
- Усан хангамжийн худаг

Байгаль орчны холбогдолтойгоос бусад хууль тогтоомж, стандартын шаардлага хамаарахгүй болно.

2 Байгаль орчны аудитын үйл ажиллагаа

2.1 БОА-ын багийн бүрэлдэхүүн

- Ахлах аудитор: Б.Энхбаяр
- Аудитор: Ш.Анармаа,
- Туслах аудитор: П.Галмандах

2.2 БОА-ын үйл явц

Аудитын төлөвлөгөөний дагуу үндсэн 3 үе шатаар нийт 20 хоногийн хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ.

Аудитын 1-р үе шат буюу Бэлтгэл ажил болон баримт бичгийн хяналтын ажлыг 2022.09.09-ны өдрөөс эхлэн өөрийн компанийн байранд нийт 2-н өдөр ажиллаа.

Аудитын 2-р үе шат буюу төслийн талбайд ажиллаж мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааг 2020.09.11-ны өдрөөс эхлэн “ХААН БУЛАГ

ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК–ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайн талбайд нийт 2 өдөр ажиллаа.

Аудитын 3-р үе шат буюу дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулахаар өөрийн компанийн байранд 7-н өдрийн хугацаанд ажиллаа.

3 Байгаль орчны аудитын үр дүн

Энэхүү бүлэгт БО-ны аудитын үйл ажиллагаагаар илэрсэн байгаль орчны хууль тогтоомжийн шаардлагууд тус бүрийн нийцлийн үнэлгээ, илэрсэн зөрчил, доголдол бүрийн тэмдэглэлийг нэгтгэв. БО-ны аудитыг Захиалагч компанийн дараах бичиг баримтуудад хийв. Үүнд:

- БОМТ, түүний хэрэгжилтийн тайлангууд
- Газар, ус ашиглах гэрээ
- Газар, ус ашигласны болон агаар, ус бохирдуулсны төлбөр төлсөн баримтууд
- Лабораторийн шинжилгээний дүнгүүд
- Тусгай зөвшөөрлүүд, тэдгээртэй холбоотой захирамж, тогтоол, дүгнэлтүүд

болон бусад ашиглалтын үйл ажиллагаанд БО-ны асуудлуудтай хамааралтай бичиг баримтууд

Аудитын явцад илэрсэн үр дүнг дараах байдлаар дүгнэв. Үүнд:

Т: Тохирол (хэрэгжүүлж байгаа болон хэрэгжсэн)

ҮТ: Үл тохирол (хэрэгжүүлээгүй)

Т-гүй: Тодорхойгүй (тухайн шаардлага өөрөө ойлгомжгүй, эсвэл тухайн шаардлагыг хэрэгжүүлж байгаа эсэх нь тодорхойгүй, нотолгоогүй, хэрхэн хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй)

Х-гүй: Хамаарахгүй заалт (тухайн хууль тогтоомжид заасан БО-ны үүрэг хариуцлагын заалт нь уурхайн үйл ажиллагаанд хамаарахгүй байгаа заалтууд) гэсэн үнэлгээ өгч ажилласан бөгөөд үр дүнг дүгнэв.

3.1 Хууль тогтоомжийн нийцлийн үнэлгээний үр дүн

Төслийн үйл ажиллагаанууд нь хууль эрх зүйн хувьд нийт 303 зүйл заалтаас хамаарал бүхий 188 зүйл заалтын хэрэгжилтийг шалгахад

нийцлийн 180 заалт буюу 95.7 %, үл нийцэл 1 заалт буюу 0.5%, тодорхойгүй 7 заалт буюу 3.72% байлаа.

Хамааралгүй заалтуудад тухайн компанийн үйл ажиллагаанд хамааралгүй болон хэрхэн хэрэгжүүлэх журам нь гараагүй ус хомсдуулсны төлбөртэй холбоотой хуулийн заалтууд, химийн бодистой холбоотой зүйл заалтууд байгаа тул энэхүү заалтад хамаарч байгаа болно.

Хог хаягдлын гэрээг эрх бүхий байгууллага биш сумын засаг дарга өөрөө байгуулж байгаа нь хуулийн нийцлийг хангахгүй байгаа, мөн хог хаягдлын гэрээнд тусгасан хуулийн зүйл заалтууд нь тухайн гэрээний үйл ажиллагаатай хамааралгүй, хүчингүй болсон хуулийн заалт үндэслэн байгуулсан байгаа нь уг гэрээг эрх зүйн хувьд чадамжгүй болгож байгаа тул тухайн гэрээг шинэчлэн хуулийн хүрээнд нийцүүлэн байгуулах талаар анхаарах.

Аудитын тайланг 2022 оны 09 сарын 21-ны өдөр “ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн Төлөвлөлтийн инженер Б.Баярбаатар, Байгаль орчны мэргэжилтэн Э.Намсрай нартай хамт хуралдаж танилцуулан манайхаас санал болгож буй зөвлөмжүүд дээр зөвшилцөж эцсийн байдлаар зөвлөмжийг 2 тал харилцан хүлээн зөвшөөрсөн болно.

Хүснэгт 3-1

	Хууль	Тохирол	Т-гүй	Үл тохирол	Хам-гүй	Нийт
1	Агаар	8			9	17
1.1	Агаарын тухай хууль	6			4	10
1.2	Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай	2			5	7
2	Амьтан & ургамал				7	7
2.1	Амьтны тухай хууль				1	1
2.2	Байгалийн ургамлын тухай				2	2
2.3	Ойн тухай				4	4
3	Ашигт малтмал	23		1	8	32
3.1	Ашигт малтмалын тухай	23		1	8	32
4	БО-ны тухай	30	2		6	38
4.1	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль	4				4
4.2	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай	13			2	15
4.3	Байгаль орчныг хамгаалах тухай	13	2		2	17
6.2	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн орчны бүсийн тухай				2	2
5	Газар & хөрс	47	1		17	65
5.1	Газрын төлбөрийн тухай	1	1		3	5
5.2	Газрын тухай	29			4	33
5.3	Газрын хэвлийн тухай	10			1	11
5.4	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай	7			9	16
6	Тусгай хамгаалалт, соёлын өв	9			1	10
6.1	соёлын өвийг хамгаалах тухай	9				9
6.3	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай				1	1
7	Ус	33	1		6	40
7.1	Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох, тухай	2				2
7.2	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай	5				5
7.3	Усны тухай	26	1		6	33
8	Химийн бодис & Хөг хаягдал	30	3		61	94
8.1	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай				22	22
8.2	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай				32	32
8.3	Хөг хаягдлын тухай	30	3		7	40
	Нийт (тоогоор)	180	7	1	115	303
	Нийт (%- иар)	95.74%	3.72%	0.53%		100%

4 Байгаль орчны аудитын зөвлөмж

Төв аймгийн Заамар сумын нутагт орших “ХААН БУЛАГ ИНТЕРНЭЙШНЛ” ХХК-ийн “Ар наймганы дунд хэсэг” алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах уурхайнд аудит хийх явцад илэрсэн үл тохирол ба эдгээр үл тохирлыг хэрхэн засах, аудитын явцад хийж гүйцээгүй болон хийгдэж байгаа арга хэмжээнүүдэд дараах зөвлөмжүүдийг өглөө. Энэхүү зөвлөмжид зарим авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээнүүд багтсан болно. Үүнд:

1. Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.3-т заасны дагуу хог хаягдлыг Сумын Засаг даргатай гэрээ байгуулсан эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага эсвэл иргэнтэй гэрээ байгуулан хүлээлгэн өгөх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх. Заамар сумын ЗДТГ-т хүсэлт гаргаж шийдүүлэх
2. Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.3.6-д болон Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.1, 7.2.2-д, Усны тухай хуулийн 30.1.3-т тус тус заасны дагуу хөрс бохирдуулагч жорлон байгуулахыг хориглосон байдаг тул одоо ашиглаж байгаа 2 нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож нөхөн сэргээлт хийх
3. Ус ашиглах эрхийн бичиг аваагүй байгаа тул Заамар сумын байгаль хамгаалагчаас тус эрхийн бичгийг авах.
4. Энэхүү зөвлөмжийг хэрэгжүүлээд хэрхэн хэрэгжүүлсэн тайлангаа дараагийн төлөвлөгөөт аудит хийгдэхээс өмнө орон нутгийн байгаль орчны албанд хүргүүлэх.

Б.Энхбаяр

Ахлах аудитор,

Энвайроментал комплайнц ХХК-ийн

Захирал,

ГАЗРЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ЧАНАРЫН ЗАХИАЛГАТ ХЯНАН БАТАЛГААНЫ АЖИЛ

Сэдэв: “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК-ын MV-005028
тоот тусгай зөвшөөрлийн талбайд газрын төлөв байдал, чанарын
захиалгат хянан баталгааны ажил

Байршил: Төв аймаг, Заамар сум, Ар наймганы дунд хэсэг

Захиалагч: “Монгол майнинг энд эксплорэйшн” ХХК

Гүйцэтгэгч: “Вектор мэн” ХХК

УЛААНБААТАР ХОТ

2019 он